

VIGILIA

2005 / 9

Harmadrendek – egykor és ma

MURÁNYI NIKOLETT: **Világi domonkos közösségek**

WOLSKY ALBERT: **A Ferences Világi Rend**

VÉN EMŐKE TERÉZIA: **A Teréziánus Kármel Világban**

Élő Rendje

SÁROSI ATTILA PÁL: **A bencés obláció**

LÁSZLO ÁGOTA: **A ciszterci obláció**

Németh András, Sajgó Szabolcs és Vasadi Péter verse

Borián Elréd és Tandori Dezső esszéje

Beszélgetés Lukács János jezsuita provinciálissal

LUKÁCS LÁSZLÓ:	A világban — másként	691
----------------	----------------------	-----

HARMADRENDEK – EGYKOR ÉS MA

MURÁNYI NIKOLETT:	Világi domonkos közösségek	692
WOLSKY ALBERT:	A Ferences Világi Rend	702
VÉN EMŐKE TERÉZIA:	A Teréziánus Kármel Világban Élő Rendje	712
SÁROSI ATTILA PÁL:	A bencés obláció	720
LÁSZLO ÁGOTA:	A ciszterci obláció	723

SZÉPÍRÁS

VASADI PÉTER:	Mindig most kellene (<i>vers</i>)	729
BORIÁN ELRÉD:	Zarándoklás a Szentlélekhez (<i>esszé</i>)	732
SAJGÓ SZABOLCS:	Kenyér (<i>vers</i>)	736
TANDORI DEZSŐ:	Az Olvasó keresése. Öt „katolikus regényíró” I. Graham Greene (és bevezetés) (<i>esszé</i>)	737
NÉMETH ANDRÁS:	Megérteni, Bolyait (<i>vers</i>)	742
MÁTYUS ALIZ:	Más és más szerelmek (<i>novella</i>)	743

A VIGILIA BESZÉLGETÉSE

ZIMÁNYI ÁGNES:	Lukács Jánossal	750
----------------	-----------------	-----

MAI MEDITÁCIÓK

DÉVÉNY ISTVÁN:	Ötpercesek	760
----------------	------------	-----

KRITIKA

VARGA EMŐKE:	Szavak a kertben. Bertók László: <i>Háromkák</i>	765
--------------	--	-----

SZEMLE

(a részletes tartalomjegyzék a hátsó borítón)	768
---	-----

A világban – másként

Mindig, mindenütt akadnak „disszidensek”: olyanok, akik elutasítják koruk szokásos életmenetét, és kivonulnak a világukból. Talán rossznak találják az uralkodó életstílust és gondolkodásmódot, talán valami értékesebbet fedeztek föl.

Amikor a Római Birodalomban a kereszténység elfogadott vallássá lett, a keresztények többsége lassan átvette kora átlagos életmódját. Egyre jobban eltávolodott az eredeti apostoli eszménytől, az első keresztények evangéliumi életformájától. Ekkor alakultak ki köztük az első alternatív életformák. Akik Krisztus radikális követését választották, és az apostolok mintájára „mindenüket elhagyva” az Evangélium szerint akartak élni, azok elmentek remetének: a civilizáció kínálta kényelmet a sivataggal váltották fel.

A szerzetesközösségekben aztán egy másik formája keletkezett a világból kivonulásnak. A kolostorok az evangéliumi tanácsok szerinti életre törekedtek: önálló kis világokká épültek ki, távol a városoktól, völgyek mélyén vagy hegyek csúcsain. Később a koldulórendek újfajta eszményt és életmódot honosítottak meg: a testvérek az emberek közé mentek, hogy hirdessék nekik az Evangéliumot, és a vándor életformában éljék meg az „evangéliumi tanácsokat”.

A legtagább hatósugárban talán Szent Ferenc ihlette meg kora egyházát. Nemcsak arra indított sokakat, hogy az általa alapított szerzetesközösség tagjává legyenek, hanem arra is, hogy a világi életben maradva kövessék példáját. Sajátos életforma alakult ki ezáltal: azoké, akik hasonlóképpen kívántak élni, ám nem a világból kivonulva, hanem éppen benne a világban. Úgy éltek, mint környezetük, de az Evangéliumot követve, mintegy két világ — az égi és a földi — polgáraként. Így alakultak ki a középkorban a harmadrendek: azoknak a keresztényeknek a közösségei, akik világi foglalkozást választottak, családot alapítottak, de mindezt valamelyik szerzetesközösség szellemében próbálták megvalósítani, sajátos életkörülményeik között vállalva az evangéliumi tanácsokat.

A II. Vatikáni zsinat újra fölfedezte azt, hogy a tökéletesebb életre való törekvés nemcsak a szerzetesek kötelessége, hanem minden hívő keresztény feladata, megvalósítható egy átlagos emberélet körülményei között is. A középkori harmadrendek így alakultak át világi szerzetescsaládokká. Számunk ebbe a sajátos keresztény életformába ad bepillantást néhány közösség beszámolóján keresztül. Ahogy azt már egy ókeresztény iratban is olvassuk: „Nincs sajátos, rájuk jellemző életmódjuk, étkezés és öltözködés tekintetében alkalmazkodnak a többiek szokásaihoz. (...) A földön időznek, de a mennyben van a polgárságuk.”

Világi domonkos közösségek

MURÁNYI NIKOLETT

A Domonkos Rend és a Domonkos Család felépítése

A szerző világi domonkos. 1960-ban született Budapesten, családos, két gyermekük van. Stewardess volt, majd fizikai munkás a családi fonalkészítő műhelyben, azután újságírást és weblap készítést tanult. Titkármő, majd 1998 óta pénzügyi asszisztensként dolgozik egy multinacionális ipari cégnél. Férjével együtt alapító tagja (1992) az egyik budapesti világi domonkos közösségnek. 2000-től tagja a világi domonkos közösségek magyarországi tanácsának, 2001-től az európai tanácsának is. A rendszerváltás utáni nyomtatott és internetes domonkos lapok egyik alapító szerkesztője; lelkeségi témákban magyar és angol nyelven publikál. 2003-ban jelent meg első könyve *Imádságlépcsők* címmel.

A Domonkos Család nemzetközi katolikus szervezet, amelybe beletartozik minden olyan csoport, amelyik Szent Domonkos követőjének vallja magát: szerzetesek, nővérek, világi testvérek, ifjúsági mozgalmak, önkéntesek és imaközösségek tagjai. A Család minden egyes ágának más-más az életformája, mégis van bennük közös vonás: a domonkos lelkiség követése és hirdetése.

A Domonkos Rendbe tartozóknak soroltuk régebben:

— A régi szóval élve az úgynevezett elsőrendet: a fogadalommal a rendfőnöknek magukat elkötelezett szerzetesférfiakat, akik közösségben élnek. Vannak köztük felszentelt papok és segítő testvérek. Fő feladatuk a hithirdetés Szent Domonkos szellemében. Nevük: prédikáló testvérek (domonkos atyák). Ez az ág alakult meg időrendben másodikként.

— A régi szóval élve az úgynevezett másodrendet, azokat a fogadalommal a rendfőnöknek magukat elkötelezett szerzetesnőket, akik zárt közösségben szemlélődő életet élnek. Kolostoraik mind a rendfőnökhöz tartoznak. Külső tevékenységet nem folytatnak, fő feladatuk az imádságos háttér biztosítása a prédikáló testvérek munkájához, amiért is Szent Domonkos először ezt az ágot alapította meg. Nevük helyesebben: szemlélődő domonkos apácák.

— A régi szóval élve az úgynevezett harmadrendi szerzetes nővéreket, akik fogadalommal elkötelezik magukat kongregációjuk helyi főnöknőjének, és a helyi püspök védnöksége alatt tevékenykednek. Közösségben élnek és aktív apostoli tevékenységet végeznek Szent Domonkos szellemében házukon kívül: általában tanítanak és hitoktatnak. Modernebb nevük: aktív apostoli életet élő domonkos nővérek.

— A régi szóval élve az úgynevezett világi harmadrendiek, akik a világban helyükön megmaradva rendezett családban vagy egyedül élnek. A rendfőnöknek ígérettel kötelezik el magukat arra, hogy lelki-erkölcsi értelemben követik Szent Domonkos szellemiségét, de nem vállalnak fel együtt élő szerzetesi életközösséget. Rendszeres közösségi találkozókon vesznek részt. Apostoli tevékenységet folytatnak saját környezetükben. Új nevük: világi domonkosok.

**Domonkos Rend és
Domonkos Család**

E két utóbbi ág egy közös töről indult. Munoz di Zamora általános rendfőnök 1285-ben adta ki a harmadrend első szabályzatát. Tagjai elkötelezett bűnbánók voltak, akik aktívan támogatták a rend apostoli célját. Ekkor még nem különültek el egymástól, később körvonalazódott a kétféle hivatás: az együtt élő harmadrendi nővérek közössége, azaz a kongregáció, és a mi águnk: a továbbra is a világban, családjukban élő világi domonkosok közössége.

Miben áll a bekövetkezett változás? Sok régi szó és fogalom elavult, ezenkívül újfajta módon is csatlakoznak emberek a domonkos szellemiséghez. Azt a legnagyobb halmazt, amit azelőtt Domonkos Rendnek nevezünk, most általánosan elfogadottan Domonkos Családnak hívjuk. Domonkos Rendnek korunkban csak — régi szóval élve — az úgynevezett első- és másodrendet nevezzük. Egyházjogilag ez így helyes, hiszen az ő életük közvetlen irányítója engedelmisségi fogadalmuk által rendi előljárójuk. Egy világi domonkos élethelyzetét azonban nem szabhatja meg rendi előljárója, mivel csak lelki-erkölcsi értelemben tartozik oda. A világi domonkosok autonóm közösséget alkotnak. Az úgynevezett harmadrendi nővérek szintén engedelmisséggel tartoznak előljárójuknak, de egy-egy kongregáció csak helyi jellegű. Újabban megalapították a domonkos nővér kongregációk nemzetközi szövetségét is Dominican Sisters International néven.

Világi domonkosok

Az új elnevezések világosabban jelölik meg a különféle hivatások helyét a nagy Családban. Sőt, lehetőséget kínálnak több új típusú odakapcsolódásra. Jó volna, ha itthon is áttérnénk a modern elnevezések használatára, amelyeket világszerte már jó pár éve használnak. Így például nem fordulna elő, hogy egy világi domonkos közösségi tagot félig szerzetesnek néznének, hanem kikristályosodna a fogalom: ők Szent Domonkos-i lelkiséget követő, a világban élő elkötelezett katolikusok. A világi domonkosok nem valamiféle „harmadrendi-harmadrendű” szerzetesek, és nem is kell, hogy annak látsszanak — ezt tudjuk jól, de a régi elnevezés félreértésre adhat okot. A Domonkos Család minden ágának a tagjai egyformán értékes életet élhetnek más-más módon, de Szent Domonkost követve. Egyikük sem első-, másod- vagy harmadrendű! A régi fogalmak elhagyásával megszűnne a kellemetlen érzést keltő mellékzönge is.

**A magyar Domonkos
Család**

A Domonkos Család Istenhez vezető útja a kommunikáció. Mai szóval nevezhetnénk a katolikus egyház nemzetközi kommunikációs csapataként is. A Prédikáló Testvérek Rendjét Szent Domonkos a 13. században alapította, s azóta az egész világon elterjedt. Magyarországon 20 szerzetes, körülbelül 50 nővér és 100 világi domonkos alkotják a Családot. Néhány szerzetes testvér és nővér külföldön folytatja tanulmányait.

Házaspárok éppúgy tagjai lehetnek a világi domonkos közösségnek, mint egyedülállók. Ők nem szerzetesek. Vannak köztük tanárok, orvosok, hitoktatók és sokfajta segítő foglalkozásúak. E

közösségek rendszeresen találkoznak templomokban és családoknál. Programjuk az ima és a tanulás testvéri közösségben, de továbbra is a saját családjukkal élnek. Együtt fejlesztik tudásukat, hogy meg tudjanak felelni a 21. századi ember kérdéseire, felhasználva minden lehetőséget a legegyszerűbbtől a legmodernebb kommunikációs eszközökig.

A vezérmotívum a tenni akarás azért, hogy minden körülötünk élő ember megismerje és megszeresse a Teremtőt. A fő eszköz: a szó. Minden domonkos életében központi szerepe van az Istenről és az Istennel folytatott kommunikációnak. A folyamatos szakirányú képzés/önképzés biztosítja, hogy friss ismeretekkel rendelkezünk. De a beszéd önmagában kevés lenne hiteles élet nélkül, amelynek a mindennapi ima az alapja.

Történelmi háttér

Rendalapítónk Szent Domonkos szerzetespap (1170–1221), akinek programja ma időszerűbb, mint valaha. 789 évvel ezelőtt, 1216-ban alapította meg a Prédikátorok rendjét, ezen belül a magyar rendtartományt 784 éve. Ugyanabban az évben, 1221-ben halt meg, emléknapiját augusztus 8-án tartja az egyház. Szent Domonkos azt is tervezte, Magyarországra jön, hogy a kunokat megtérítse, de a rendi káptalan ezt nem engedte meg neki. Domonkos ezért Magyarországi Pált bízta meg a rendtartomány megalapításával, ő halt vértanúhalált a tatárok keze által 1241-ben.

A *Libellus de principiis Ordinis Praedicatorum*, azaz a *Könyvecske a Prédikátorok Rendjének kezdeteiről* című krónikát¹ Szászországi Boldog Jordán (1175–1237), a rend második általános főnöke írta. Időrendben ez az első munka Szent Domonkosról és rendjéről, amely valószínűleg 1232–1233-ban keletkezhetett. Ebben a krónikában hű képet kaphatunk a rendalapítóról.

Szent Domonkos sok téves nézetű embert vezetett vissza a helyes útra szelíd szóval és élete példájával. A 21. századi embert megszégyenítő élettempója volt, kolostorai körül — melyeket forgalmas helyeken alapított — gyümölcsöző lelkiélet alakult ki. Élete utolsó öt évében 60 kolostort alapított szerte Európában — gyalog járva. Állandóan úton volt, éjszakáit a templomokban töltötte: a bűnösök megtéréséért imádkozott. Az terjedt el róla, hogy csak Istenről vagy csak Istennel beszélt.

Egy alkalommal püspökével, Diegóval Dél-Franciaországon át utazott, ahol akkor élte virágkorát az albigensek eretnek mozgalma. Követőik többek között azért fordítottak hátat az egyháznak, mert a papság élete szöges ellentétben állt az Evangéliummal. A kor szokása szerint a püspökök joga volt a prédikálás, de sok esetben elhanyagolták az Evangélium hirdetését. A hívő nép is tájékozatlanná vált a hitélet kérdéseiben. A templomok kiürültek, a szentségeket nem tisztelték. Az eretnek mozgalmak azért

¹Deák V. Hedvig OP
fordításában 1995-ben
kiadta a Magyarországi
Domonkos
Rendtartomány.

Szent Domonkos

virágozhattak a 13. századi Franciaországban, mert rendkívül nagy volt az éhség az olyan hiteles tanításra, amit a hithirdető személy életpéldájával tanúsított. Szent Domonkost mélyen megrendítette Dél-Franciaország helyzete. Felfedezte a mozgalom követőiben a rossz útra tévedt keresőket. Sikerült megtalálnia a helyes arányokat: az egyházhoz hű volt mind tanításában, mind életpéldájával. Komoly tudományos képzettsége támasztotta alá hithirdető tevékenységét. Rómában III. Ince pápa megbízta a püspököket és Domonkost, hogy csatlakozzanak a Dél-Franciaországban működő ciszterciákhoz, és fékezzék meg az eretnekeket. A ciszterciák a kor szokásai szerint lóháton jártak, pompás öltözetben, és így próbáltak sikereket elérni — minden eredmény nélkül, szemben a mezítlábas, aszketikus életet élő vándorprédikátorokkal. Domonkosék más utat választottak. Elsőként azt vizsgálták meg, hogy mi az a kevés jó, ami azért mégis megtalálható az eretnekeknél. Átvették tőlük az apostolok szegénységét, ami a papok életében hallatlan volt. Faluról falura mezítláb gyalogolva prédikáltak, feddhetetlen apostoli életet élve, erőszakmentes hitvitákat folytattak a tévtanok hirdetőivel. Amikor Diego püspök 1207-ben meghalt, Domonkos egyedül folytatta útját. A térítés nem ment könnyen, de végül az albigensek vezetői is szóba álltak vele, és rengeteg embert térített vissza az egyház hagyományos tanításához.

A Domonkos Rend legfőbb jellemzői

Szent Domonkos a szegénységet nem önmagáért szerette, hanem azért, mert ez tette lehetővé mobilitását. Szegénysége, kiszolgáltatottsága láthatóvá tette az isteni Gondviselést. Nem azért alapította meg a Prédikáló Testvérek új, a meglévőktől teljesen különböző szerzetesrendjét, hogy rendet alapítson, hogy „önmagát megvalósítsa”, hanem az ő életformáját követők számára az egyház keretein belül működő érvényes formát keresett az apostoli élet megvalósítására. Tehát a rendalapítás nem öncélú volt, mint ahogy a szegénység és a tisztaság is csak eszközök voltak. Leginkább négy jellemző miatt mondjuk ezt a szerzetesrendet eltérőnek a 13. században már működőktől: a tanulás, amely előkészíti a prédikálást, a mobilitás és a koldulás. Rendje az első, és egyben az egyetlen papi rend abban a korban, amelyik jogot kapott a pápától a prédikálásra, hiszen az a püspökök kiváltsága volt. A mobilitás azt jelentette, hogy nem egy kolostorhoz kötötte az életét a szerzetes testvér a fogadalom által, hanem a Rendhez, azaz oda küldték, ahol éppen a legerősebb szükség volt rá. A szegénység és a tisztaság biztosította ehhez a szabadságot. Ráadásul forgalmas egyetemi városokba is telepítettek kolostorokat, szemben a hagyományos monasztikus rendekkel, amelyek inkább elvonultak a világ zaja elől. Így tudták hatékonyan hirdetni az Igazságot a világban. A koldulás által tapasztalták meg Isten jóságát, lehetőséget adva sokaknak az irgalom és a szeretet cselekedeteire, a testvérek kiszolgáltatottsága által.

A legalapvetőbb a domonkos hivatásban a rendalapító személyének a szeretete. Ha érdeklődéssel tanulmányozzuk az életét, és az megérint, meghallhatjuk a hívó szót. Ekkor születik meg bennünk a hivatás, azaz a válasz a hívó szóra: a döntés, hogy feltétlenül őt kell követnünk. Ennek beteljesítéséhez meg kell próbálnunk elsajátítanunk életstílusát, figyelve az idők jeleire. Ha megszerettük Szent Domonkost, és imáinkban kapcsolatot tartunk vele, akkor fogjuk tudni követni őt életállapotunknak és a történelmi kornak megfelelő módon.

Sziénai Szent Katalin

Nagy középkori elődünk Sziénai Szent Katalin, világi domonkos, egyházdoktor (1347–1380). „A zűrzavaros 14. században született egy leány, aki férfiakat megszegyenítő elszántsággal és erővel imádkozott, vezekelt és harcolt Krisztus édes Menyasszonyáért és a földi Krisztusért, ahogy ő az egyházat és a pápát szokta nevezni (...). Tanításának sajátossága, hogy amit Aquinói Szent Tamás elvont, cizellált rendszerben fogalmazott meg az egyház tanításából, ugyanazt Katalin — a mindennapi élet konkrét problémáit Istenben elfogadva és megoldva — »egzisztenciálisan« közli tanítványaival” — olvashatjuk róla a Diós István-féle *Szentelek életében*. Katalin nem klauzúras apáca volt, hanem a városukban élő bűnbánó domonkos harmadrendi nővérek (*mantelláták*) közé tartozott. Ez volt a mai világi domonkos közösség történelmi elődje. Katalin belépése után is családja házában maradt. Három éven át visszavonultan élt, csak templomba járt el, majd Krisztussal történt misztikus eljegyzése után tevékeny életbe kezdett. Harcolt a békéért és az igazságért. Hamar elterjedt, hogy milyen jó lelki tanácsadó, tanítványai csoportba szerveződtek körülötte. Sokat tanulhatunk fennmaradt leveleiből, a gyóntatója által írt életrajzából, valamint az Úr Jézussal folytatott misztikus *Dialógusából*.

A világi domonkosok szabályzatából

Az apostoli küldetésünkről: Szent Domonkoshoz, Sziénai Szent Katalinhoz és sok más testvérhez hasonlóan — akiknek élete a Rendre és az egyházra példás hatással volt — a világi domonkosok is a testvéri közösségből merítenek erőt. Ez mindenekelőtt a hitükről való tanúságtételben erősíti meg őket, valamint abban, hogy érzékenyen reagáljanak a mai emberek szükségleteire, és hogy az Igazságot szolgálják (II/5). Előtérbe helyezik az egyház mai apostoli feladatainak alapvető céljait, és különös sürgetést éreznek arra, hogy valódi együttérzést tanúsítsanak az ínség minden formájával szemben, hogy megvédjék a szabadságot és előmozdítsák az igazságosságot és a békét (II/6). Mindig emlékezzenek arra, hogy a domonkos karizma által indítatva az apostoli munkának a szemlélődésből kell fakadnia (II/7).

Alapvető forrásaink: az Isten szava, a Szentírás, különösen az Újszövetség olvasása; ajánlott a napi szentmise, szentáldozás; a gyakori szentgyónás; a zsolozsma elmondása a Domonkos Csa-

**A domonkos képzés
forrásai**

láddal közösen, valamint magánimádság, például elmélkedés, rózsafüzér; a szív állandó megtérése az Evangélium bűnbánati szellemének és gyakorlatának megfelelően; a kinyilatkoztatott Igazság kitartó tanulmányozása, korunk problémáinak folyamatos átgondolása a hit fényében; a domonkos hagyománynak megfelelően buzgó áhítat Szűz Mária, Szent Domonkos Atyánk és Sziénai Szent Katalin iránt; rendszeres lelkigyakorlat (II/10).

A teljes domonkos képzés alapvető forrásai: Isten szava, teológiai gondolatok és azok átmélkedése; a liturgikus ima; a Domonkos Rend története és hagyománya; az egyház és a Rend kortárs dokumentumai; az idők jeleinek megértése (II/13).

Fogadalom, illetve ígéret: a Domonkos Család világi közösségébe való belépéshez fogadalmat, illetve ígéretet kell tenniük a belépni kívánóknak, amellyel elkötelezik magukat (II/14).

A rendi joghatóság és a közösségek autonómiája: a világi közösségek a Rend joghatósága alatt állnak, de a világiak sajátos autonómiájával rendelkeznek, ezáltal önmagukat önállóan kormányozzák (III/18).

Rendi szinten: az általános rendfőnök, mint Szent Domonkos utódja és az egész Domonkos Család feje, a világ minden domonkos közösségének előjárója (III/19). Tartományi szinten: a tartományfőnök áll a közösségek élén tartományának határain belül. A világi közösségek hozzák létre tartományi tanácsukat. Ez a tanács választja a tartomány világi elnökét (III/20). (Egy domonkos atya asszisztál a tartományi tanácsnak.) Közösségi szinten: a helyi közösséget a világi vezető és a közösség tanácsa együttesen vezeti (III/21). (Egy domonkos atya vagy nővér asszisztálásával.)

A világi közösségek mellett, amelyekre ez a szabályzat érvényes, léteznek papi közösségek is, amelyekre külön szabályzat vonatkozik (nem szerzetesi, hanem egyházmegyei szolgálatban lévő papok közösségeiről van szó.)

**Előírások a magyar
közösségek számára**

Előírások a magyarországi világi domonkos közösségek számára (A szabályzat kiegészítése): ki-ki a maga helyén maradva csatlakozik a Domonkos Család egy világi közösségéhez. Szemlélődő lelkiségre, önmegszentelő, bűnbánó, engesztelő és apostoli küldetésre ígérettel kötelezik el magukat. Ígéretük betartását lelkiismereti felelősséggel vállalják. Ez azt jelenti, hogy a szabályzat és az előírások be nem tartása nem bűn, de rendetlenség, és betartása elvárás. A világi domonkosok imáikkal, keresztyény hűségükkel, elkötelezett cselekedeteikkel a jelenkor sürgető feladatait töreksenek megoldani a lelkek üdvössége érdekében (I/1).

Az egyházközségek, plébániák szolgálatában: a miséző pap körüli teendőik rendszeres ellátása és egyéb egyházi szolgálatok (I/2). Az egyéni életvitelben: az állapotbeli kötelekségek példás teljesítése (I/3).

A felvétel követelményei: új tagként felvételt nyerhetnek mindazok a római katolikus vallású 18 éven felüli, bérált férfi-

A közösségi élet rendje

ak és nők, akik a katolikus hit és erkölcs alapvető tanításait ismerik, elfogadják és élik, valamint nincsenek elkötelezve más olyan lelkeségi mozgalomhoz, amelyik szabályzattal rendelkezik. Világi foglalkozásúak, akik hivatásuk megtartása, ellátása mellett a domonkos világi közösségek szabályai szerinti feltételeket vállalni tudják. Lehetnek egyedülállók, vagy szentségi házasságban élők. Minden jelentkezőnél és tagnál egyaránt elvárás az egyházzal jól rendezett életállapot és az annak megfelelő tisztaság. Házasoknál ajánlott, hogy lehetőség szerint mindketten csatlakozzanak a világi közösséghez. Ha csak az egyik fél lép be, akkor az semmiképpen sem történhet a házasság rovására. Egyházmegyei szolgálatban lévő papok is csatlakozhatnak. Az alkalmasság megítélésénél fontos szempont az alkalmazkodó képesség (II/1).

A közösségi élet belső rendje: a közösségekben a tagok száma minimum 3, maximum 14–16 fő. A helyi közösség vezetője vagy megbízottja szervezi a találkozókat, amelyeknek rendjét és módját önállóan határozzák meg a szokásokat figyelembe véve, általában havi egy-két alkalommal. Az összejövetelek alapvető elemei: szentmise, imádság, tanulás, domonkos ünnepek, emlénapok és a testvéri kapcsolatok ápolása.

Elszigetelt, magányos világi domonkosok: életállapotuk (például egészségük vagy a távolság) miatt nem képesek közösségi összejöveteleket látogatni, ők levelezés útján tartják a kapcsolatot egy közösséggel.

A közösségek 1950 és 2005 között Magyarországon

A tökéletesebb élet eszményének vágyával köti meg házasságát egy ifjú pár: Dohány Pál és Edit a budapesti domonkos templom oltáránál. Az esküvőn „véletlenül” jelen van valaki, aki meghívja őket Szent Domonkos atyánk akkor már titokban működő világi családjába. Innen indul a közös út a domonkos életeszmeny követéséhez, melynek megélésére szóló szándékot 1956 májusában örökfogadalom pecsételi meg.

A szigorúan titkos jelölt- és újoncoktatások, Szigeti József domonkos atya elmékedései kincset jelentettek abban az időben, amikor a szellem gúzsba kötve sínylődött. A rend előjárói és tagjai hiteles, sőt szent dominikánus életpéldáját mutatták be a szétszórás körülményei között, amikor állandóan fennállt a le tartóztatás veszélye. A testvérek egész életét különösképpen is meghatározta P. Verebélyi Pál Jácint (1912–1986), P. Szigeti Imre József domonkosok (1907–2001) és Horváth Lola Ágnes világi domonkos (1908–1974) példája, helytállása és munkássága.

1986 májusában Jácint atya temetése Niklán. A ravatalnál, a sírnál több évtized utáni egymásra találások, felismerések. Cím- és telefonszámcsereket követ keresés, találkozás, közösségépítés tervezése. 1989 márciusában Hári Jenőné Anna nővérünk kezde-

A hazai közösségek szerveződése

ményezésére Szigeti József atya vezetésével — aki 1957 és 1975 között 16 évet töltött börtönben — újraindul Szent Domonkos atyánk budapesti kis csapata. A csapatban ott van Dohány Pál és felesége, Edit is.

Mészáros Domonkos domonkos atya kezdeményezésére sorra szerveződtek a közösségek az országnak a Dunától keletre fekvő részén. Ahová csak helyezték, felgyújtotta az emberekben a Szent Domonkos iránti szeretetet és a közösség utáni vágyat. Így alakultak meg a közösségek: Orosházán (1983), Hódmezővásárhelyen (1984), Isaszegen (1984), Szentesen (1985), Emődön, Laki-teleken (1988), Debrecenben (1995) és Budapesten a második közösség (1992). A budakeszi közösség alakulásánál Michael Marsch német domonkos atya bábáskodott. Szendrőn már az emődi közösség hatására szerveződtek meg, Kerekegyházán pedig egy országos lelkigyakorlat után.

„A székesfehérvári világi domonkos közösségek tagjai a 90-es évek elején, a Rend újjászületésekor kerültek kapcsolatba Dr. Hosszú Lajos Ince atyával. Sok éven át volt a székesfehérvári Magyarországi Boldog Pálról nevezett közösség lelki vezetője. Vállalta a gyakori, fárasztó utazást Győrből Székesfehérvárra, hogy buzdítsa világi testvéreit Szent Domonkos atyánk követésére. Igazi elkötelezett domonkos testvér volt, aki előadásaiival, szentbeszédeivel, lelkigyakorlataival a domonkos lelkiség alapjait igyekezett megtanítani nekünk” — írja Merényi Endre Bálint testvér a Domi Híradóban. Győrben is Ince atya vezette a világi domonkosokat, Nagylózson pedig Csertő György atya.

Jelenleg 10 közösség működik az országban. Nyaranként országos lelkigyakorlatot szervezünk, valamint évente három alkalommal országos lelkinapot.

Apostoli feladataink

Mindegyikünkről elmondható, hogy családjunkban, a munkahelyünkön, a nevelés és a véleményformálás útján apostolkodunk. Megpróbáljuk megteremteni az életállapotunknak megfelelő egyensúlyt a domonkos szemlélődés és aktivitás között. Helyi egyházközségeinkben a legkülönbözőbb feladatokat látjuk el, például imacsoportot vezetünk, egyháztanácsai tagként programokat szervezünk, sekrestyésként dolgozunk, a templomban és a plébánián asztalos- és egyéb szakipari munkákat elvégezzünk, katekuméneket oktatunk, szociális munkások, az egyházi szeretetszolgálat munkatársai, hitoktatók vagyunk, a plébániai karitászbán tevékenykedünk, Rózsafüzér társulatokat vezetünk, oltárt díszítünk, plébániai és domonkos lapokat és könyveket adunk ki, írunk helyi önkormányzati és egyházi lapokba, lelkiségi írásokat fordítunk, széleskörű levelezést folytatunk a testvérekkel, időseket látogatunk, áldoztatunk, lekipásztori kisegítőként dolgozunk, szociális

otthonokban látogatjuk az időseket. Olyan is van köztünk, aki az utóbbi években sokat betegeskedik, így szenvedéseit ajánlja fel.

Sajátosabb tevékenységeinket is a domonkos szellemiségben végezzük. Néhány példa testvéreink életéből: egyik-másik testvérünk a Vakok- és Gyengénlátók városi csoportjának vezetőjeként igyekszik minden ügyes-bajos dolgot elintézni a rászorulóknak; egy idős szerzetesnővért rendszeresen elvisz a vasárnapi szentmisére és utána vendégül látja ebédre; katolikus gimnáziumi igazgató, egyetemi oktató, aki munkáját küldetésként végzi; gyógypedagógusként vak gyermekek iskolás kor előtti korai fejlesztésével foglalkozik. A fenti példákat a magyar tartományból merítettem, de testvéreink egészen hasonlóképpen élik meg hivatásukat Európa-szerte, illetve a világ többi részén is.

Világi domonkosok egy új Európáért

Néhány aktív világi domonkos kezdeményezésének köszönhetően 1989 óta háromévenként rendszeresen tartunk európai szintű konferenciákat a közösségek számára. 1998-ban megválasztottuk az első hivatalos európai tanácsunkat, és kidolgoztuk saját működési szabályzatunkat.

A legutóbbi európai találkozó az Európai Unióhoz csatlakozásunk időpontjában volt, 2004 májusában Németországban „Világi domonkosok egy új Európáért” címmel. Fontosnak érezzük a tevékeny munkálkodást Európa lelki megújulásáért. Mindenki ott tud tenni érte, ahol él. Célunk a testvéri kapcsolatok kialakítása, ápolása, és az ott elhangzottak otthoni feldolgozása, ami remélhetőleg előre viszi a közösségeket Szent Domonkos útján egy új, keresztény Európa építése felé. A témák között szerepelt: *Hol kap helyet az új Európában Jézus?; Milyen európai polgár lenne Krisztus ma?; Az imádság helye a dolgozó ember életében* — az *Imádság-lépcsők* című kis könyvben ezt fogalmaztam meg.

Az európai szintű szerveződést követte 2001-ben a világi domonkosok nemzetközi tanácsának megalapítása, melyben minden földrészt egy-egy tag képvisel. Az első nemzetközi konferenciát 2006-ra tervezzük.

Ma Európában körülbelül 10 000 világi domonkos él, míg világszerte összesen körülbelül 100 000, melyből 63 153 Ázsia-Óceánia területén és 2 511 Dél-Amerikában.

Rózsafüzérrel a békéért!

Az európai Domonkos Család első közös projektje: „Mondd: imádkozom a békéért és teszek is érte!” 2002 májusában Olaszországban az európai Domonkos Család találkozóján a rend minden ágának képviselője elfogadta a fenti szolidaritási projektet, amelyet támogat Carlos Azpiroz Costa általános rendfőnök atya, Joao Xerri

atya, a Domonkos Rend Igazság és Béke Bizottságának vezetője és Margaret Ormond nővér, a Domonkos Nővérek Nemzetközi Szervezetének elnöke. Eva Kameniarova, a világi domonkosok európai tanácsának tagja részt vett a találkozón, elhozta a hírt, és felhívást intézett a tartományokhoz a megvalósítás érdekében.

A projekt célja a Palesztinában élő, nyomorúságosan szenvedő katolikus családok anyagi támogatása, de még inkább a szolidaritás kifejezése. A projektben részt vesznek a jeruzsálemi domonkos nővérek és a jezsuiták is. Ezek a családok olajfából rózsafüzéreket készítenek. Ha vásárolunk az általuk készített rózsafüzérekből, és imádkozunk magunk is, valamint ajándékozunk még másoknak is, és kérjük őket, hogy imádkozzanak a Szentföld békéjéért, azzal reményt hozhatunk szenvedő testvéreink életébe. Sok-sok ezer rózsafüzér talált már így gazdára szerte a világon. Ilyen apró összefogás is hozhat szép eredményt mind lelkileg, mind anyagilag.

Kártyajáték² — a domonkos életfelfogásról másképp

²Részlet Murányi Nikolettnek a világi domonkos közösségek 6. európai találkozóján, 2004-ben elhangzott: *Imádságlépcsők, azaz az imádság helye a 21. századi ember életében* című előadásából.

Olyan az élet, mint a kártyajáték. Amikor kártyázunk, bizonyos szabályok, minták alapján gyűjtünk össze lapokat. Akinek sikerül a mintákat jól követni, az nyer. És a nyerő nem tartja meg a kártyalapokat, hanem csak használja, azután visszaadja a játékvezetőnek. Mindenki nyerhet előbb-utóbb, aki beszáll a játékba, és betartja a játékszabályokat. Isten a lelkünkbe írta a mintákat, ezért ismerjük, hogy mi a jó és mi a szép. Ezzel együtt óriási jó és szép utáni vágyakozást, űrt is teremtett a lelkünkbe, amit csak ő tud betölteni maradandóan. Megpróbálhatom vágyaimat kielégíteni a minták alapján mindenféle jóval, széppel: jó emberi kapcsolatokkal, divatos ruhával, gyors autóval, izgalmas tv-filmekkel, különleges ételekkel, de mindez csak rövid ideig fog boldogítani. Marad mindig egy űr a lelkemben. Használhatom ezeket a dolgokat, de ne akarjam mindenáron birtokolni, mert igazi örömet nem hozhat úgysem.

Aki birtokolni akarja a kártyalapokat, az csalódní fog, mert nem az a nyeremény. Az evilági dolgok csak eszközök, a „nyeremény” maga Isten. A kártyában sem birtokoljuk a nyerő lapokat, csak használjuk, azután visszaadjuk, és más is játszik vele. A vágyakozást csak Isten töltheti be, hiszen ezért teremtette belénk a vágyat.

Szent Pál így magyarázza: „Azt mondom tehát testvérek: Az idő rövid. Ezért, akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna; aki sír, mintha nem sírna; aki örvend, mintha nem örvendene; aki vásárol, mintha meg sem tartaná; s aki érintkezik ezzel a világgal, mintha nem érintkeznék vele, mert elmúlik a jelen világ” (1Kor 7,29–31). Szükségesek a földi dolgok az élethez, de szabadnak kell maradnom. Nem azért, mintha rosszak lennének ezek, hanem mert nem maradandóak. Minden földi szép és jó Istent tükrözi, de csak homályosan, és nem hasonlítható a ránk váró boldogsághoz.

Bővebb információ a világi domonkos közösségek életéről az alábbi weboldalakon található: <http://laici.op.org/domi>; <http://laici.op.org/europa>. Érdeklődni lehet még levélben: 1146 Budapest, Thököly út 56.

A Ferences Világi Rend

WOLSKY ALBERT

Történelmi háttere, keletkezése

1935-ben született Budapesten. Földmérő üzem-mérnök, nyugdíjas. Családos. 1989 óta tagja a Ferences Világi Rendnek, 1998 és 2004 között országos miniszter (előljáró).

Rendünk alapítója, Szent Ferenc a hozzá csatlakozó férfiakból kialakuló közösség számára *Regulát* írt, és együtt zárandokoltak el Rómába, hogy a pápától jóváhagyást kérjenek. Összesen három *Regulát* írt, az elsőnek nyoma veszett, az utolsó nyert jóváhagyást 1223-ban pápai bulla által. Őket nevezik a Kisebb Testvérek Rendjének. Ez a ferences első rend, a férfiak rendje.

Ferenc régen ismerte a városában élő Klárát, akivel lelki rokonságuk olyan szorossá vált, hogy végül Klára is a Ferencet és testvéreit összekötő életforma szerint akart élni. Ferenc először egy bencés női kolostorban helyezte el, majd San Damianóban. Itt növekedett Klára körül egy közösség, a klarisszák rendje, a ferences második rend.

Ferencből és közösségéből olyan erő sugárzott, hogy a testvérek és nővérek száma rohamosan növekedett. Még olyanok is a ferences életformát akarták választani, akiket feloldhatatlan szentségi kötelék fűzött házastársukhoz, családjukhoz, hivatalukhoz. „A Szentlélek malasztjával elteltek (...), egy Cannaio nevű falucskába értek (...), s a szent oly hévvel beszélt, hogy a falu összes fiai és asszonyai fellelkessedvén szavain, el akarták hagyni tűzhelyüket, hogy őt kövessék, de Szent Ferenc nem engedte, s mondá nekik: »Ne hirtelenkedjétek el a dolgot, s maradjatok csak itthon. Majd én előírom, hogy mit kell cselekednetek lelketek javáért.« Ekkor határozta el, hogy mindenkinek üdvösségére megalapítja a Harmadik Rendet” (*Fioretti* 16. fejezet).

A Ferences Világi Rend lelkisége

Természetesen nemcsak Cannaio faluban alakult Harmadik Rend, hanem tud a ferences történetírás Poggibonziról, Greccióról, Vellencéről, Bolognáról, Firenzéről és Faenzáról is. Biztos, hogy a vágy a ferences lelkiség iránt sok emberben és sok helyen feltört. A *Fioretti*ből vett idézet is mutatja, milyen hatással volt Ferenc kora emberére. Lelkisége és tanítása most is vonzó sokak számára. Bár napjainkban egy egész település egyszerre nem akar belépni rendünkbe, mégis a Harmadik Rend az egész földkerekségen a legelterjedtebb. Ma mintegy 450 ezer örökfogadalmas tagot számlál. A II. Vatikáni zsinat után a rend hivatalos elnevezése Ferences Világi Rend lett.

Szent Ferenc eleinte szóban, majd írásban — levélben — adott tanácsokat az új élethez, hogy „mit kell tenni a világban élő testvéreknek lelkük javára”. 1221-ben a *Memoriale Propositum* ad szabályzatot a világi testvéreknek. Ferenc halála után összegyűjtötték, és regulává állították össze írásait és útmutatásait, majd IV. Miklós pápa 1289-ben a *Regula* aláírásával jóváhagyta, és a *Supra Montem* kezdetű bullájával kötelező érvényűvé tette.

A kor változásai szükségessé tették a világi testvérek életének is az újraszabályozását. E célból XIII. Leo pápa 1883-ban új regulát adott ki. A történelem során XIII. Leo pápa által kiadott regula a II. Vatikáni zsinattal már korszerűtlenné vált. A ferences család négy férfi ága tízéves munkával és példás kutatással, a zsinat útmutatásai figyelembe vételével olyan regulát dolgozott ki, amely visszatér a forrásokhoz. Szent Ferenc *Buzdítás a bűnbánó testvérekhez és nővérekhez* című levelével kezdődik. Ily módon az elkészült regula nem új, hanem *Regola rinnovata*, azaz megújított regula, hiszen Ferenc írása sokkal régebbi az előzőnél. E Regulát VI. Pál pápa hagyta jóvá, és a *Seraphicus Patriarca* kezdetű apostoli levelével kihirdette 1978. június 24-én. E levéllel egyúttal érvénytelenítette a *Szent Ferenc III. Rendje Reguláját*. A XIII. Leo-féle *Regula* több külsőséges megszorítást tartalmazott (milyen ruhát viseljenek, színház és bálók látogatásának megszorítása, böjt stb.), ezzel szemben a jelenleg érvényben lévő *Regula* inkább lelki tartalmú (gyakori szentségekhez járulás, a Szentírás tanulmányozása-olvasása, gyakori részvétel szentmisén, zsolozsma imádkozása stb.) kitételeket tartalmaz.

Általános Konstitúciók

Az *Általános Konstitúciók* ideiglenes szövege a Megszentelt Élet Társaságainak és az Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja által jóváhagyottan véglegessé vált. II. János Pál pápa 2000. december 8-i aláírásával kötelező érvényű lett. A Ferences Világi Rend Nemzetközi Tanácsának Elnöksége 2001. február 6-án kihirdette és adta használatra. Az *Általános Konstitúciók* a *Regula* megvalósításának, életünkbe vitelének irányelveit mutatják meg. A Ferences Világi Rend és a Ferences Család többi ágának a hivatala hasonló.

Szent Ferenc atyánk az első, meg nem erősített regulában így ír: „A testvérek regulája és élete ez: éljenek engedelmisségben, tisztaságban és tulajdon nélkül, és kövessék a mi Urunk, Jézus Krisztus tanításait és nyomdokait...” III. Honorius pápa hagyta jóvá a Ferenc és a testvérek által átdolgozott regulát. Ebben ez áll: „A Kisebb Testvérek regulája és élete ez: kövessék a mi Urunk Jézus Krisztus szent Evangéliumát...” A II. Vatikáni zsinat után, a zsinat szellemében megújított regulában ezt olvassuk: „A világi ferencesek regulája és élete ez: megtartani a mi Urunk, Jézus Krisztus Evangéliumát, követve Assisi Szent Ferenc példáját...”

Hasonlót találunk a Reguláris Harmadik Rend (TOR), valamint a Klarisszák regulájában is. A Szabályozott Harmadik Rend vagy Reguláris Harmadik Rend (kolostorban élő, karitatív tevékenységet folytató ferences nővérek, testvérek) regulájában ez áll: „A Szabályozott Harmadik Rend nővéreinek és testvéreinek élete ez: kövessék a mi Urunk, Jézus Krisztus Szent Evangéliumát...” A ferences II. rend, a Klarisszák regulájában ezt olvassuk: „A Szegény Nővérek Boldog Ferenc által alapított rendjének életformája ez: tartsák meg a mi Urunk Jézus Krisztus Szent Evangéliumát...”

A rend tagjainak életmódja

Rendünk „testvérei és nővérei a Szentlélektől indítva saját világi állapotukban akarják megvalósítani a szeretet tökéletességét, és fogadalommal kötelezik el magukat arra, hogy az Evangélium szerint éljenek...” (FVR Reg. 2.). A rend tagjai szentségi házasságban élők, családosak, vagy egyedülállók, sőt egyházmegyes pap testvéreink is vannak. Boldog XXIII. János pápa, IV. Miklós, Szent X. Piusz, XV. Benedek pápa is rendünk tagjai voltak. A Világi Rendnek csak az lehet a tagja, aki egységben él az egyházzal. Ha házas, rendezett szentségi házassága legyen.

Hogy az Evangélium szerint éljünk, naponta olvassuk, elmélkedjük az Evangélium szavait, amelyből Jézus szól hozzánk, és tanít bennünket. Igyekszünk Urunk szavait beépíteni az életünkbe, hogy ezek irányítsák tetteinket és gondolatainkat. Rendünk testvérei-nővérei hittel élik meg minden nap azt a nagy adományt, amelyet Krisztus adott át nekünk: az Atya kinyilatkoztatását. E hitünkről gyakran teszünk tanúságot az emberek előtt, a családi életben, a munkahelyen, az emberekkel való találkozásban, sőt, az élet nehézségei, betegségek, szenvedés és üldöztetés közepette is.

Állandó megtérés

„Mint bűnbánó testvérek és nővérek, gondolatvilágukat és cselekedeteiket Krisztuséhoz alakítják, annak a gyökeres belső változásnak az útján, amelyet az Evangélium megtérésnek nevez, és amelyet az emberi gyöngeség miatt naponta újra kell kezdeni” (FVR Reg. 7.). Ezért szabaddá tesszük szívünket a naponta végzett lelkiismeret-vizsgálattal és a rendszeresen végzett szentgyónások által. Fontos, hogy mindenkinek legyen állandó lelkivezetője. Célunk, hogy az állandó megtérés szellemében éljünk. A megtérés nem lehet egyszeri esemény az életünkben. Lehet egy nagy esemény, amelyet azonban a gyakori szentségekhez járulással is állandóan ébren kell tartani magunkban.

Regulánknak megfelelően részt veszünk az egyház szentségi életében, elsősorban az Eucharisztia megünneplésében. Bekapcsolódunk az egyház hivatalos liturgikus imájába. Világi voltunk miatt általában csak a fő imaórákban, a laudesben és a vesperásban tudunk részt venni. Akinek persze van lehetősége, a zsolozsma többi részét is elimádkozhatja. Ezek rendjét életünk világi jellege miatt nem lehet előírni a különböző polgári foglalkozások, munkakörök, beosztások és munkaidő miatt.

„Jézus az Atya igazi imádója, ezért példájára az imádságot és a szemlélődést tegyék életük és cselekedeteik lelkévé” (FVR Reg. 8.). Keresnünk kell a lakásban, kertben vagy a környezetünkben egy alkalmas helyet az elmélyülésre. Szent Ferenc is bárhol járt, mindig keresett magának egy csendes helyet, ahová egyedül elvonulhatott. Egyedül? De hiszen az ember soha sincs egyedül! Sőt itt, a csendben tudunk találkozni Istennel! A szemlélődésre jó példával járnak előttünk Szent Ferenc és Szent Klára. Arra emlékeztetnek bennünket, hogy minden Krisztus Lelkében megkeresztelkedett ember, vagyis minden keresztény arra kapott meghívást, hogy szemlélődővé — kontemplatív — váljon. A keresztiségnek ezt a lényeges mozzanatát emlékezetünkben kell tartani, és e szerint kell élni.

Együtt végzett lelkigyakorlatok

Fontos része a lelki életünknek az együtt végzett lelkigyakorlat. Ezt a helyi testvéri közösségek maguk szervezik meg. Meghívják erre egy szerzetes atyát, igen gyakran a közösség lelki asszisztensét. Az is előfordul, hogy a testvérek mennek el egy atya lelkigyakorlatára. Ha erre nincsen lehetőség, bekapcsolódhatnak egy másik lelkigyakorlatba. Esetleg két szomszédos testvéri közösség közösen szervezi a lelkigyakorlatot. A hangsúly azon legyen, hogy a közösség együtt vegyen részt lelkigyakorlaton. A tökéletesnek mondható megoldás az, ha a közösség a lelki asszisztensével együtt vesz részt lelkigyakorlaton — így biztosítható legjobban a megnyílás.

Az Eucharisztia szentmisén kívüli tiszteletének felbecsülhetetlen értéke van. Ennek tudatában rendszeresen együtt veszünk részt szentségimádáson, gyakran a testvérek maguk szervezik. Kíváncsún tartjuk teljes csendben hódolni a Szent Testével jelen lévő Krisztus előtt. Eucharisztikus életünkben az a hit indít és vezet bennünket, amely Szent Ferencet arra készítette, hogy ezeket írja: „Ebben a világban Isten Szent Fiából nem látok egyebet, mint az Ő Szent Testét és Vérét.”

A munka kiemelt szerepe

Fontos része életünknek a munka. A kapott munkáért naponta kell imádkozni és hálát adni. A világi ferences úgy tekintse a munkát, mint Isten adományát. A munka által a teremtésben mi is részt veszünk. Ennek szellemében végezzük a munkát a legnagyobb komolysággal és hozzáértéssel. A hozzáértés azt is megköveteli, hogy mindenki a maga szakmájában, a maga szakterületén képezze magát, hogy lépést tudjon tartani annak fejlődésével. Szeretnünk és gyakorolnunk kell a szív tisztaságát, amely az igazi testvériség forrása. Ez ismét ellenkezik a világ felfogásával. A világi ferences engedelmissége a rendünkben, a testvéri közösségben is más, mind a Ferences Család többi ágában. Lelkiismeretünk szerint el kell végezni, amit a testvérek várnak tőlünk, de nem a család rovására. A családi élet, a házasság mindent megelőz, hiszen szentség.

**Házasságban élő
testvérek**

A testvéreknek nemcsak az egyházban, a testvéri közösségben, hanem a társadalomban is tevékeny és hatékony elkötelezettséget kell vállalniuk. Fontos lenne, hogy a politikában és a társadalom különböző posztjain olyan emberek végezzék feladatukat, akik komolyan elkötelezett keresztények. (Magyarországi rendünk egy tagja szolgált már polgármesterként, egy másik testvérünk képviselőjelöltként indult választáson, mások rendszeres állásfoglalásaikkal, újságcikkekkel és előszóban is igyekeznek munkálkodni a városuk jólétében, s az Evangélium szellemét viszik a társadalmi életbe.) Természetesen csak olyan területen és olyan témában vállalhatunk részt a nyilvánosság előtt, ami hitünkkel és világi rendi hivatásunkkal összeegyeztethető.

A házastársak, „akik a házasság szentségének kegyelmeiből élnek, tegyenek tanúságot a világban Krisztus egyháza iránti szeretetéről. (...) Mutassák meg az embereknek, hogy úgy szeretik egymást, ahogy Krisztus az egyházát” (*FVR Reg.* 17.).

Ferencességünk megélésének elsődleges helye a család. Ez a területe az elkötelezettség megnyilvánulásának, az imádságnak, Isten szavának és a keresztény hit tanulásának. Az anyaszentegyház legkisebb sejtje a család. Ezért fontos — a Rend tagjainak fokozottan is — a gyermekek keresztény nevelése, hitünk alapjainak átadása. A hitoktatás már a családban elkezdődik. A világi rendi testvérek és nővérek természetesen a ferencességgel is megismertetik gyermekeiket, akik maguk dönthetnek felnőttként arról, hogy csatlakoznak-e rendünkhöz. Több családról tudunk, ahol fiúgyerekek egyházmegyei papként szolgálnak, vagy az első rendbe (OFM) léptek.

**A helyi testvéri
közösségek**

Ferencességünk megélésének másik forrása a helyi testvéri közösség. E testvéri közösségek általában ferences templomok, kolostorok mellett működnek, és kánoni felállításuk az Első Rend tartományfőnökének a feladata. Ha olyan helyen létesül testvéri közösség, ahol nincs ferences templom vagy kolostor, és a helyi plébánia keretein belül élnek, akkor felállításukhoz a helyi ordinárius engedélye szükséges. A helyi testvéri közösségekben rendszeresen, havonta többször is (van, ahol hetenként) találkoznak a testvérek. Ilyenkor van alkalom együtt imádkozásra, képzésre, a Szentírás tanulmányozására és átelmélkedésére, valamint örömeink-gondjaink megosztására.

„A kikapcsolódásnak és felüdülésének sajátos értéke van, és mindkettő szükséges a személy fejlődéséhez. A világi ferencesek ügyeljenek arra, hogy a munka és a pihenés között kiegyensúlyozott viszony álljon fenn, és igyekezzenek szabadidejüket értékesen eltölteni” (*FVR Ált. Konst.* 21.). Ennek formái lehetnek a helyi testvéri közösségek által, esetleg az Országos Tanács által szervezett nyári táborok is. E táborokban a családok együtt vehetnek részt, helyet és időt biztosítva minden korosztály értékes időtöltésére, valamint testvéri beszélgetésre.

„A Ferences Világi Rend különböző szintű testvéri közösségekből áll: helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi csoportokból, amely testvéri közösségek mindegyike erkölcsi személynek számít az egyházon belül. Az ebben a *Regulában* és a *Konstitúciókban* előírt normák szerint kapcsolódnak egymáshoz, és alkotnak egységet a különböző szintű testvéri közösségek” (FVR Reg. 20.).

A kommunista terror 1950-ben a szerzetesrendektől megvonta a működési engedélyt, velük együtt természetesen Rendünkötől is. Deportálták a férfi és női szerzetesrendek tagjait, szétszórták és internáló táborba hurcolták a harmadrend tagjait is. 1989-ben az akkori kormány e tiltó rendelkezést visszavonta. Ettől kezdve a szerzetesrendek szabadon működhettek, így a Ferences Világi Rend is. A múlt rendszer összeomlása után 1990-ben volt Esztergomban az első országos Ferences Világi Rendi találkozó. A szentendrei Árpád-házi Szent Erzsébet közösség szervezte ezt a találkozót, erre eljöttek a szlovákiai és erdélyi testvéreink is. Ott alakult meg az első, ideiglenes országos vezetőség.

1992-ben már szabályos káptalan volt. Ettől kezdve az öttagú tanács tartott tanácsüléseket, és intézte az országos közösség ügyeit. Ebben (és az előző időszakban) több induló vagy újonnan szerveződő közösségnek kellett segítséget nyújtani. Minden befogadási vagy fogadalomtételi szertartáson jelen volt valamilyik tagja a tanácsnak, sok esetben azért, hogy legyen egy örökfogadalmas testvér, akinek a kezébe tehetik a fogadalmat, olykor pedig a testvériség erősítése miatt. Sok helyen kellett besegíteni a képzésbe, vagy problémás eseteket megvizsgálni.

A különböző szintű tanácsok

„A különböző szinteken a közösséget a tanács és a miniszter vezeti, akiket a fogadalmas tagok választanak a konstitúciók szerint. Ez csak egy időre szóló megbízatás, a közösség és minden egyes tag szolgálatát, a felelősségvállalást és a rendelkezésre állást jelenti” (FVR Reg. 21.). A tanács tagjai: miniszter (szolga), miniszterhelyettes, titkár, képzési felelős és gazdasági felelős. Az Országos Tanácshoz tartozik ezeken a tisztségeken kívül még az idegen nyelveken beszélő nemzetközi tanács tag is. Ő képviseli országunkat a háromévente megrendezendő nagykáptalanon.

A különböző szintű tanácsok feladata: vezetni és lelkesíteni a testvéri életet, felfedezni a közösség arculatát, és annak megfelelően kialakítani a közösség életét. A helyi közösség tanácsa dönti el, hogy a jelentkező új testvérek valóban a Szentlélek indítására vállalják-e az elkötelezett ferences életformát, tehát befogadhatók-e. A befogadás után a kezdeti képzési időszak elteltével a testvér lelki fejlődését figyelembe véve engedélyezi az ideiglenes vagy az örök fogadalom letételét. A tanács figyeli a testvéri közösség egészének és egyes tagjainak lelkiületét, és ahol szükséges, segítséget nyújt.

A Ferences Világi Rend lelki gondozását a Szentszék a Ferences Első Rendre és a Reguláris Harmadik Rendre (TOR) bízta. Ők látják el Rendünk minden szintjén a lelki asszisztenciát. Ennek szavatolása a Ferences Első Rend és Reguláris Harmadik Rend Miniszter Generálisainak és tartományfőnökeinek kötelessége. Rájuk vonatkozik a 303. kánon értelmében az *altius moderamen*, amelynek célja annak szavatolása, hogy a FVR hű legyen a ferences karizmához, közösségben maradjon az egyházzal és egységben a Ferences Családdal. Az *altius moderament* a miniszter generálisok testületileg gyakorolják. Minden testvéri közösség mellett szolgálnak asszisztensek. Kezdetben csak felszentelt papok lehettek asszisztensek. A véglegessé vált *Konstitúció* értelmében lehet örökfogadalmas testvér is és nővér Szent Ferenc Családjának valamelyik női ágából. A lelki asszisztensek rendszeresen részt vesznek a testvéri közösség életében, jelen vannak az összejöveteleken, tanácsuléseken.

Részben közösségeink földrajzi szétágazása, részben a kevesnek bizonyuló ferences szerzetesek miatt helyenként nagy gondot okoz az asszisztencia. Több kisebb településen, sőt, még nagyobb városban is egyházmegyés pap tölti be az asszisztens szerepét, az illetékes ferences tartományfőnök megbízásából. Nekik jól kell ismerniük a ferences lelkiséget.

**A hazai közösségek
régiónál**

Ma Magyarországon 550 örökfogadalmas testvér él, 38 testvéri közösségben. Az Országos Tanács öt tagjára túl sok feladat hárult, ezért a testvéri közösségeket régiókba szerveztük: Észak-Magyarországi Régió Szécsény székhellyel, Dunántúli Régió Sümeg székhellyel, Északkelet-magyarországi Miskolc központtal, Délkelet-magyarországi Szeged központtal és a Budapest környéki Budapest központtal. Az egyes régiókat regionális tanácsok fogják össze. Ezekben ugyanolyan öttagú tanács végzi a szolgálatot, mint a helyi vagy országos tanácsban. A közösségek a Regionális Tanáccsal, a regionális tanácsok pedig az Országos Tanáccsal tartják a kapcsolatot. Így válik egységessé és áttekinthetővé a szellemi és lelki élet, illetve annak irányítása.

**Az egyes régiókhoz
tartozó közösségek**

Az egyes régiókhoz tartozó közösségek száma 5 és 11 között változik, így sokkal alaposabban lehet a közösségekkel foglalkozni. A Ferences Világi Rendet országos szinten az Országos Tanács irányítja, tartja egységben, összhangban a regionális közösségekkel, azok pedig a helyi testvéri közösségekkel. Az Országos Tanács szervezi meg az évente megtartandó országos káptalant, a háromévenként megismétlődő választókáptalant, amelyen a Rend Miniszter Generálisa vagy személyes küldöttje elnököl, valamint részt vesz a Nemzetközi Tanácsot segítő generális asszisztensek egyike. Az Országos Tanács tartja a külföldi testvérekkel is a kapcsolatot.

A havonta, esetleg hathetenként megtartandó üléseken részt vesz az országos és a provinciai lelki asszisztens, továbbá a regionális testvéri közösségek miniszterei is. A kapcsolattartás és az

információáramlás az ülések jegyzőkönyvein és a közösségek számára írt körleveleken keresztül történik. Ezek a körlevelek egy elmélkedés kíséretében tartalmazzák azokat a tudnivalókat, amelyek minden testvért érintenek.

A Ferences Világi Rend helyzete a világegyházban

A Ferences Világi Rend az 1978-as új *Regula* alapján úgy határozza meg önmagát, mint az egyházon belül létező önálló közösség. Ez a közösség szerte a világban fellelhető helyi testvéri közösségek egysége. A Ferences Világi Rend a kezdetektől fogva kifejezte azt a szándékát, hogy mindig az egyház szerves része legyen, hiszen „Szent Ferentől indítatva és vele együtt az egyház megújítására kaptak meghívást. Ezért elkötelezik magukat, hogy egységben élnek a pápával, a püspökökkel, a papokkal, a bizalom szellemétől áthatott olyan dialógusban, amely nyitva áll apostoli kezdeményezésekre” (FVR Reg. 6.).

A Rend összefogása a Miniszter Generális, helyettese és a Nemzetközi Tanács hat elnökségi tagjának szolgálata által történik. Ők a Rend római székhelyén jönnek rendszeresen össze. A hat elnökségi tag az országok egy-egy — nyelvi és kulturális alapon szerveződött — csoportját képviseli és irányítja. A Világi Rend megtalálható mind az öt földrészen. Legnagyobb számban Olaszországban, Lengyelországban, a Fülöp-szigeteken és Mexikóban élnek testvérek, és Afrika számtalan országában, valamint jelen vannak Koreában, Dániában és Oroszországban is. A Rend legfőbb döntéshozó testülete az Általános Káptalan, amely háromévenként ülésezik, más és más helyen. Itt kerül hatévenként megválasztásra a Miniszter Generális és a többi, nemzetközi szinten szolgáló testvér.

A Ferences Világi Rend megújított *Regulája* határozza meg a Rendünk egyházon belüli hovatartozását. A korábbi *Regula* szerint a Harmadrend a Ferences Első Rend alá tartozott, vezetői első rendi szerzetesek voltak, és szervezetileg is a ferences rendtartományok belső felépítése szerint épültek ki. Ennek az volt a folyománya, hogy a helyi testvéri közösségek nem alkottak egységet, sőt, formailag nem is voltak kapcsolatban egymással. A megújított *Regula* szerint a Világi Rend önálló belső felépítéssel, önálló római székhellyel bír. Így lényegéhez tartozik, hogy a testvéri kapcsolatok kiépüljenek ne csak az egyes közösségeken belül, hanem a közösségek között is, erősítve a testvériességet, az együvé tartozást.

Ferences szegénység

A Ferences Világi Rend *Regulája* szerint: „A világi ferencesek igaz lelkiülettel, ragaszkodás nélkül használják az ideig való dolgokat, amikor anyagi igényeiknek eleget tesznek, tudatában lévén, hogy

az Evangélium szerint csak kezelői a reájuk bízott javaknak. Így a nyolc boldogság szellemében, vándorként és jövevényként az Atyai ház felé vezető úton igyekezzenek megtisztítani szívüket minden birtoklási és uralkodási vágytól" (FVR Reg. 11.).

A Krisztusnak elkötelezett hívő ember, kiváltképp ha ferences lelkületű, igyekszik az evangéliumi szegénységben élni. Ehhez ad útmutatást a Ferences Világi Rend *Általános Konstitúciója*, amely szerint a testvérek „arra kötelezik el magukat, hogy a nyolc boldogság szellemében élnek, de különösen a szegénység szellemében” (FVR Ált. Konst. 15.). A szegénység bizonyítja az Atyába vetett bizalmat, aki táplálja az ég madarait, és öltözteti a rét virágait, biztosítja a lélek szabadságát a világi dolgok felett. A ferences apostolkodás alapelve: „Bármilyen emberi szükségletet találtok, igyekezzetek azon segíteni!”

Lelki szegénység

Lélekben kell szegénynek lenni, és örömmel kell lemondanunk mások javára. Egyénileg is szolidaritást kell vállalnunk a valóban szegényekkel. A világi ferencesek Krisztust és Szent Ferencet követve járják a szegénység útját, minél egyszerűbb élettel, mások szükségleteire nyitottan. A jó gazda gondosságával kell figyelniük a rájuk bízott javakra, hogy pontosan tegyünk eleget a megbízásnak.

A világi ferencesek másként élik a szegénységet, mint a Ferences Család többi ágának tagjai. Mivel családi életet élnek, rendelkezniük kell az ehhez szükséges anyagiakkal. A testvérek igyekeznek egyszerűen (nem fényűzően) élni. A világi ferencesek szegénysége „többlépcsős” szegénység. A szegénységet a család életállapotától függően időről időre újra át kell gondolni. Mások az anyagi szükségleteik a különböző korosztályú gyermekeknél, ha pedig a gyermekeik már „kirepültek”, megint más viszonyok között élik azt az egyszerű életet, amelyre csak ők ketten tettek fogadalmat, és egész életükben szívükben őrzik.

Állandóan törekszünk egyéni igényeink csökkentésére, hogy a testvérek „lelki és az anyagi javakat jobban meg tudják osztani a testvérekkel, főként pedig a leginkább szükséglet szenvedőkkel. Adjanak hálát Istennek a kapott javakért, azokat jó vagyonkezelők és nem tulajdonosok módjára használva. Határozottan foglalkozzanak állást a fogyasztói szemlélettel, valamint az olyan ideológiákkal és gyakorlatokkal szemben, amelyek a gazdagságot a vallási és emberi értékek elé helyezik, és amelyek megengedik az ember kizsákmányolását” (FVR Ált. Konst. 15.3). E szemlélet és célkitűzések egészen mások, mint amit a mai világ sugall.

Állandó képzés

„A kezdeti képzési időnek legalább egy év az időtartama. (...) A jelölteket bevezetik a Szentírás olvasásába és az arról való elmélkedésbe, Szent Ferenc személyének és írásainak, valamint a feren-

A ferencesség megélése a világban

Felhasznált irodalom:

A Ferences Világi Rend Regulája, Általános Konstitúciói, Országos Statútumai és Szertartáskönyve. FVR OT, Budapest, 2002.; Magyar Barát, 1999. szeptember 12. Assisi Szent Ferenc művei. Agapé, Novi Sad, 1992.; Assisi Szent Klára művei és életének forrásai. Agapé, Szeged, 1993.; Assisi Szent Ferenc és a Fioretti. Szent István Társulat, Budapest, 1980.; Balanyi György: Anima Franciscana. Ferences Közlöny, Budapest, 1930.; A. Rotzetter – W.-C. van Dijk – T. Matura: Assisi Szent Ferenc. Vigilia, Budapest, 1995.

ces lelkiségnek a megismerésébe, továbbá a *Regula* és a *Konstitúciók* tanulmányozásába. Az egyház szeretetére és tanításának elfogadására nevelik őket” (Ált. Konst. 40. 1,2.).

„A testvéreknek a korábbi szakaszokban megkezdődött képzése állandó és folyamatos képzés. (...) Az állandó képzés a tanfolyamok, találkozók és a tapasztalatcsere eszközeivel is segíti a testvéreket” (Ált. Konst. 44. 1,3.).

A ferencesség, mint a Szent Ferenc megszólítottására figyelő és Krisztus radikális követésére törekvő eszmeiség, történelme folyamán mindvégig egy konkrét történelmi közegben próbálta megmutatni és vonzóvá tenni azt az Evangéliumot, amelyet a Szentlélek rábízott. Ezért mindig gondot fordított arra, hogy valóban az Evangélium megvalósítója legyen, ne pedig elképzeléseinek hirdetője. Ezt leginkább a rendszeres és folyamatos képzés révén igyekezett — és igyekszik ma is — pontosítani.

Jelenleg a megújított és VI. Pál pápa által jóváhagyott *Regula* értelmében kiemelt szerepet kap a ferencesség világban való megélése, igen fontos képzésünk folyamán tisztázni a világban való lét jelentését. Igyekszünk a képzés kapcsán rámutatni az idők jeleire, amiről a II. Vatikáni zsinat oly sokat értekezett.

A jelenlegi képzési forma irányultságát tekintve igazodik az újraevangelizálandó Európa szellemiségéhez. A képzés a képzési felelősök segítségével havi ritmusban igyekszik gazdagítani a Ferences Világi Rend tagjait. Az egyházban — tehát minden tagjában együttesen — él tovább Krisztus, és a Szentlélek élteti. S mint tudjuk, a Szentlélek ott fúj, ahol akar. Ott pedig, ahol a testvérek Jézus Krisztus nevében jönnek össze mint ferencesek, az ígélet szerint Jézus is velük van. A képzés nem pusztán tudásanyag, hanem a gyakorlás, tanítás és példa folytán a tökéletesedésre törekvés.

Szót kell ejtenünk a *Forma Minorum*ról. E képzési levelünk a képzéshez ad segítséget, igyekszik egyensúlyt teremteni a biblikus, patrisztikus, zsinati, pápai, teológiai, filozófiai és a Ferences Világi Rend történelmét-történetét is feltáró témákban. Ezek időről időre még a didaktikusság terhét is vállalva igyekeznek körüljárni az adott témát.

A Ferences Világi Rend folyamatosan a képzés nehézségeit legyőzve próbál megújulni. Tisztában vagyunk azzal, hogy törekvéseink nagyon fontosak, de a megoldásokat nem ezek a törekvések biztosítják, hanem az éltető Szentlélek. De éppen a képzési kötelezettség és a józan emberi ész képes rámutatni arra, hogy nem utalhatjuk át a Szentléleknek a megoldásokat azért, hogy megkíméljük magunkat a törekvések és nehézségek viselésétől.

„És ha valaki megtartja ezeket, a mennyben teljék be a magasságbeli Atya áldásával, a földön pedig teljék be az ő szeretett Fiának áldásával, a vigasztaló Szentlélekkel, az ég minden erejével és az összes szentekkel.” (Szent Ferenc áldása a *Végrendelet*ből)

A Teréziánus Kármel Világban Élő Rendje

VÉN EMŐKE TERÉZIA

Hivatás

1949-ben született Szegeden. A Semmelweis Egyetem Általános Orvostudományi Karának elvégzése után külföldön szerzett szemész szakorvosi, később Budapesten gyermekszemész szakorvosi képesítést. A Varsói Egyetemen, majd Budapesten dolgozott 20 évig a Szemklinikán. 2002 óta a Budai Irgalmasrendi Kórház Szemészeti Osztályát vezeti, 1990 óta karitatív alapon a Vakok Batthyány Katolikus Gyermekotthon, Óvoda és Iskola szemészorvosa. A Világban Élő Kármelita Rendbe 1990-ben lépett, a Huba utcai Keresztes Szent János Közösségbe. 1997 óta a közösség Tanácsának elnöke (perjelnöje), 2000-ben választották meg a Magyar Rendtartomány VÉK közösségének vezetői a VÉK Országos Elnökének.

Mint bármely hivatás az egyházban, a világban élő rendben való elkötelezettség is meghívás kérdése: Isten minket megelőző szeretetének, gondolatának, akaratának megjelenése életünkben. A Szentírás szavával élve: „Istennél a szándék és a megvalósítás.” Jeremiás prófétának mondja a Mindenható azokat a szavakat, amelyek minden hivatást, minden Istennek tetsző életet olyan mélységesen jellemeznek: „Mielőtt anyád méhében megformáltalak, ismertelek, mielőtt megszülettél volna, megszenteltelek: prófétául rendelvelek a nemzetek számára” (Jer 1,5).

A pillanat, amelyben az ember először hallja meg lelkében Isten meghívását, egyszerre édes és ijesztő. Oly hihetetlennek tűnő a személyes megszólítottág, a bizalom, amellyel Isten megtisztel bennünket, hogy egy ideig alig tudunk vele mit kezdeni. A legszentebb szerelemhez hasonló érzelmek törnek elő a lélek mélyéből. Egyszerre valósággá, sőt az egyetlen valósággá válik a hit, az Isten világa. A korábban jól ismert vallási gyakorlatok új fényt és értelmet nyernek. Egyszerre minden Istenről szól, minden megváltozik. Ezzel egy időben fel is jajdulunk, mint Mózes vagy Jeremiás: jaj, de hiszen én alkalmatlan vagyok! Alkalmatlanságunk teljes tudatában mégis érezzük lelkünk mélyén, hogy nincs más utunk. Isten szólít.

Hivatás a világban

Amikor az ember éli megszokott életét a világban, családban, munkahelyen, házasságban, és akkor éri a meghívás élménye, még nagyobb zavar keletkezik a lelkében, mint annak, aki a megszentelt életre készül. Aki papi vagy szerzetesi hivatásra kap elhivatottságot, az elhatározást érez arra, hogy mindent elhagyjon; minden vagyont, emberi kötődést Isten szolgálatáért. A világban élő hívő azt hiszi, hogy nem lehet elköteleződni az Istennek, ha az ember elkötelezett a családban, munkahelyen. Persze munkahelyet már sokan elhagytak azért, hogy a megszentelt életre szóló hívásnak eleget tegyenek, de házasságot, gyermekeket nem lehet

csak úgy elhagyni, még a legszentebbnek tűnő célért sem. Ne felejtjük el, hogy az oltár előtt kötött házasság szentség, amit Isten köt egybe, és ember szét nem kapcsolhatja!

Zavarba jövünk, és úgy érezzük, hogy valahol, valamit talán elhibáztunk. Talán az eddigi életünk volt túlságosan világi az Isten hívásához képest, vagy mégsem hallottuk jól a hívó szót a lelkünkben? Hihetetlennek, sőt lehetetlennek tűnik, hogy egészen átadottak legyünk Istennek, miközben hétköznapi életet élünk. Eközben egyre erősebben érezzük, hogy Isten nem elég-szik meg a heti, vagy akár napi néhány odaadott órával (szent-misék, imádságra szentelt idő), hanem mindent akar. Egészen akar bennünket, minden fenntartás nélkül. Először úgy érezzük, hogy nem tudjuk megosztani magunkat Isten és a világ, a hoz-zátartozóink között. Valakit mintha megcsalnánk a másik sze-retete, szolgálata miatt. Olyan végtelenül evilági módon gondol-kodunk, annyira nem ismerjük az Istent! Aki azonban minket fo-gantatásunk előtt ismert és meghívott, éppen abban az állapo-tunkban hívott meg, amelybe helyezett minket, hogy barátai, társai legyünk, hogy szentek legyünk ott, ahol vagyunk. Maga Jézus mondja: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok is tö-kéletes” (Mt 5,48). Nincs kikötés, hogy csak ilyen vagy olyan élet-helyzetben! Mind szentté legyetek! Eppen így akar minket, éppen azt akarja, hogy meglássa a világ, hogy nincs lehetetlen helyzet, nincs olyan zuga a földnek, nincs olyan alkalmatlan körülmény, amely akadály lehetne Isten és az ember között, vagy amelyet ne szentelhetne meg még jobban Isten azzal, hogy lefoglal minket magának. Ilyen minden keresztény ember megbízása Teremtőjétől.

Közösség keresése

Ebben a helyzetben nem boldogulunk magunk. Közösséget kell keresnünk. Szinte kényszerűen keressük azokat az embereket, akik hasonló élményeket éltek át, akik megértenek minket, akik-nek élete igazolhatja belső — néha bizonytalan — felismerésün-ket, hogy egészen be akar tölteni minket Isten, egészen magának akar, hogy utána Vele eltelve visszaadjon minket a világnak, ahol az eredetileg rólunk eltervezett hivatásunkat beteljesíthetjük.

Közösséget keresünk — legalábbis azt hisszük, hogy mi ke-ressük —, Isten hívogató hangját követve lassan haladunk a kije-lölt „keskeny úton”, keressük a „Kaput”, amelyen keresztül Jó Pásztorunk biztos menedékhelyre vezérel bennünket. Ez az út maga is göröngyös. Nem biztos, hogy azonnal rátalálunk.

Az ember közösségi lény, mint ahogyan a Szentháromság is közösség. Önmagában a megtérés és közösség keresés még nem jelent rendi hivatást, hiszen közösség a család, a munkahely, a lakótársak, a plébániai közösség, imaközösségek is, bár ezek egy részét manapság nem érezzük úgy, hogy kereszténységünk meg-élésének színtere lenne. Sokszor valósággal ellenséges közegnek érezzük — sőt talán az is —, mégsem menekülhetünk ki az úgy-nevezett állapotbeli kötelességeink színtereiből és emberi kapcsó-

lataiból, mert a küldetése mindenkinek elsősorban természetes környezetéhez szól. Vigyáznunk kell arra, nehogy a rendi közösség keresése menekülés legyen természetes hivatásunk és feladataink elől!

Hivatástisztázás

Az úgynevezett hivatástisztázás ezért fontos dolog. Meg kell próbálnunk félretenni fantáziánkat, álmainkat, elképzeléseinket, vágyainkat, mások elképzeléseit rólunk, és minél tisztábban hallgatni Isten szavát lelkünk legmélyén, figyelni jelzéseit életünk eseményeiben, amelyek mind az általa elgondolt hivatásunkra irányulnak. Könnyű ezt leírni, nehéz megélni.

Segítség kell. Megfelelő lelkivezetőt kell találnunk, aki segít eligazodni anélkül, hogy túlságosan magunkhoz kötnénk, vagy óhozza kötődnénk. Szüntelenül imádkozni kell, hiszen minden dolgunk, nehézségünk felajánlható ezért az egyetlen fontos kérdésért, hogy megtaláljuk és jól éljük meg hivatásunkat, amelyet az Isten nekünk szánt.

Vannak olyan testvéreink, akiknek — mint Szent Edith Steinnek — kezébe akad egy könyv, és azonnal felfedezi, hogy ez az igazság, amit egész életében keresett. Van, aki hosszú utat jár be, mert keresi a helyét. Végül ott kell megállapodnunk, ahol úgy érezzük, hogy otthon vagyunk, mert mindaz a teher, amit Isten rak ránk, itt elviselhető, értéket hozó lesz. Az a teher azonban, amit bármilyen jó szándékkal is, de magunk veszünk magunkra, a test és a lélek pusztulásához, magunk és mások gyötrelméhez, és csalódáshoz, hitehagyáshoz vagy hamis istenek imádásához vezet. A lélek békéje a jel, hogy jó helyen vagyunk.

Hivatás a Sarutlan Kármeliták Világi Rendjében

A Kármelita Rend lelkileg egységes hivatások megélése különböző életkörülmények között. A Rendnek vannak kolostorban élő (férfi és női) közösségei, és vannak világi körülmények között élő tagokból álló közösségei. Ezek a világi közösségek alkotják a Sarutlan Kármeliták Világban Élő Rendjét (VÉK), amelynek lelkisége, lelki öröksége, karizmája, hivatása, kegyelmei azonosak a rendházban élőkével, de a hivatás megélésének más a helyszíne, mások a körülményei és a formája. Mindez nem jelent könnyítést, hanem más utat a szüntelen belső imádságban, amely alapvető jellemzője ennek a Rendnek. A Kármelita Rend azoknak a lelkeknek a közössége, akik nem annyira a külső aktivitásban, mint inkább a belső imádságban érzik otthon magukat. Nehéz pontosan megfogalmazni, hogy mit is jelent ez. Mindenekelőtt Istentől kapott adottságról van szó, annak megéléséről, amit Illés próféta, Rendünk szellemiségének atyja mondott: „Igaz, hogy él az Úr, akinek színe előtt állok!” (1Kir 17,1). Más szavakkal szólva, meg kell tanulnunk állandóan az Isten jelenlétében érezni és tudni magunkat, az élő, állandóan jelenlevő Isten színe előtt tenni a dolgunkat, hozzá mér-

ni minden döntésünket, Vele tölteni minden percünket, akár aktívan dolgozunk, akár imádkozunk.

Hivatásunk arról szól, hogy nemcsak a templomban, nemcsak a rendházak falai között szorosan megszabott napirend mellett lehet állandóan az Isten színe előtt állni, hanem bárhol. Munkapad mellett, sorállás közben, gyermeket nevelve családban, vagy iskolában, közlekedési dugóban stb. Meg kell tanulnunk mindenhol, mindig Isten jelenlétében lenni. Ezt nevezzük szüntelen imának. Az imádás, az imádság ugyanis messze több, mint a szánnkal elmondott imaszöveg (ajakima), vagy a szellemi képességeink szerinti gondolkodás az isteni igazságokról (elmélkedés). Imádsággá lesz az a pillanat is, amikor szokásos munkáink során megszűnik körülöttünk az idő és a tér, elragad az Isten jelenlétének tudata, bizonyossága. Vele tesszük a dolgunkat, Ő irányít minket, és mi ráébredünk Jézus és az egyház tanításának valóságos tartalmára. Isten megengedi, hogy egy kicsit még közelebb kerüljük Hozzá. Ebben a pillanatban megismertet minket egy-egy gondolatával, természetes és természetfeletti életünk valóságos értelmével (ez a szemlélődő imádság). Az ilyen fajta imádságos élet szüntelen odaadó gyakorlást igényel. Vágyunk a Mester társaságára, szisztematikusan megválunk azoktól a kötődéseinktől, szükségtelen vágyainktól, amelyek akadályoznak bennünket az Istennel való együttlétben. Az ajándékot átvenni ugyanis csak az tudja, akinek üres a keze.

Ez a küzdelem önmagunkkal, a környezetünkkel és a kísértővel kegyetlen és egyszerre örömteli is, mert bármilyen kicsit is haladunk előre, mélyebb lesz közös életünk Jézussal, aki egymagában adja meg életünk értelmét, szolgálatunk tisztaságát, bármi legyen is a feladatunk az életben.

A Világban Élő Kármelita Rend tagjainak életmódja

A VÉK Rend tagjainak életét három egymásra épülő szinten lehetne megfogalmazni.

Először is, aki nem él tisztességes, törvénytudó világi életet, nem lehet jó keresztény. Aki nem törekszik tisztán megélni kereszténységét, nem képzelhető el, hogy még szorosabb elkötelezettséget akarjon élni az egyházban, egy rendi közösségben. Rendi elkötelezettségünket a *Regula* és a *Konstitúció* szabályozza. Az eredeti *Regula* a Kolostori Rend és a Világi Rend számára ugyanaz. A Teréziánus Rend világban élő tagjai számára a *VÉK Konstitúciója* fogalmazza meg a világi életkörülmények között megélt rendi karizma szabályait.

Regula és Konstitúció

Ahhoz, hogy jól megértsük a hivatás lényegét, fontos tudni, hogy nem az lehet rendtársunk, aki — úgymond — teljesíteni tudja a *Regula* és a *Konstitúció* által előírt szabályokat, hanem az, akinek belső indíttatásait, életformáját fogalmazza meg a *Sza-*

bálykönyv, aki „magára ismer” benne. A *Regula* úgy alakult ki, hogy Szent Albert jóváhagyta a Kármel hegyén élő remeték évszázados életmódját, törvénykönyvszerű megfogalmazásban, amit *Regulának* nevezünk. Ez a *Regula* állandó és változatlan, míg a folyamatosan változó életkörülmények között történő megvalósítás szabályait az időről időre a Generális Ház által újrafogalmazott és jóváhagyott *Konstitúció* határozza meg.

„A világban élő rendtagok a Rend Szent Alapítóinak tanítása és karizmái szerint különleges érzékenységgel hisznek Isten szeretetében, a szemlélődő imádság gyakorlása, és ennek következményeként a lemondás, nagylelkű testvéri szeretet és apostoli buzgóság gyakorlására vágnak, Jézus Anyjának, Kármel Királynéjának különleges segítségével és pártfogásában bizakodva” (Vö. *Regula*: A hivatás lényege 1.§).

A *Regula* megfogalmazása pontosan fedi a valóságot, de nem tud receptet adni arra, hogyan kell ezt a mindennapokban megoldani. Ezért fontos a belső meggyőződés és a közösség, amely a Szentlélek adta ajándékoknak köszönhetően felismeri a jelentkezőben, hogy hivatása valóságos-e.

Isten kegyelmi
ajándékai

A mindenről lemondás Isten szerelméért, az odaadó, másokért való életáldozat — mégpedig nemcsak megválasztott, vagy a társadalmilag elfogadott helyzetekben és körülmények között, hanem akár azok ellenére is — Isten kegyelmi ajándékai nélkül nem lehetséges. Isten pedig bőven, mérték nélkül adja segítségét ahhoz, amit rólunk és a ránk bízottakról eltervezett. Nincs véletlen, nincs értelmetlenség az életben, még akkor sem, ha a bajt magunk okozzuk magunknak, vagy mások okozzák nekünk, mert Istennek van hatalma a rosszat is javunkra fordítani. Ehhez azonban mindenekelőtt hit kell, feltétlen bizalom abban, hogy Isten tudja, mit miért enged meg, vagy ad meg. Minden erényre szükségünk van, különösen az alázatosságra, az engedelmisségre, a lélekben való szegénységre, amely a testi és lelki tisztaság nélkül nem lehetséges.

Fontos megérteni, mit jelent a világban élő kármelita számára az az ígéret, amelyet egész életére tesz le Isten oltára előtt, a világban élő kármeliták egy adott Közösségének tagjai jelenlétében. Amire elkötelezzük magunkat, az ugyanaz, mint minden szerzetes közösség ígérete és fogadalma. Önátadásunk abban tér el más rendekétől, hogy ígéretünket a kármelita lelkiség speciális karizmája szerinti életformában és a világi körülmények adta helyzetben, nem kolostori körülmények között fogjuk megélni. A végleges ígéret szövege magában foglalja az egész életünket, részletezés nélkül: „Én (...) a Szentlélek kegyelmének készítésére és válaszadásképpen Isten hívására, szívből ígérem a Teréziánus Kármelita Rend Elöljáróinak és nektek testvéreim, hogy az evangéliumi tökéletességre törekszem a tisztaság, szegénység és engedelmisség, valamint a boldogságok evangéliumi

**Állapotbeli
kötelességek**

tanácsainak szellemében, a Sarutlan Kármeliták Világi Rendjének Regulája szerint egész életemre. Ígéretemet rábízom Szűz Máriára, Kármel Édesanyjára és Királynéjára” (*Regula* 11.§).

Mit jelent mindez családban, munkahelyen élő rendtagok esetében? A világi rendtag életében mindig az első helyen kell állnia az állapotbeli kötelességének, amelyet keresztyéni módon, tisztán kell megélni. A rendi kötelezettség és engedelmesség a saját rendelkezésű életünkre vonatkozik. Választanunk kell a szabadidőnk eltöltéséről: mit olvasunk, milyen szórakozásaink vannak, milyen kikapcsolódásunk van a rohanó világból, mit beszélünk, mit hallgatunk, mit mondunk el, és mit nem mondunk ki. Amikor a szabadidőnek a családot kell szolgálnia, természetesen nem húzódunk ki belőle, hanem egész valónkkal jelen vagyunk, mert a krisztusi szeretet így kívánja. De amikor a család nem tart ránk igényt, akkor már a Renden keresztül Istené a maradék idő is. Bízunk benne, hogy az imádság, a belső imádság, a zsolozsma és a szentmise, a közösségünk tagjaival töltött idő megadja számunkra azt az erőt, testi, lelki felüdülést, amivel folytatni tudjuk feladatainkat hivatásunk szerint. Az engedelmesség jegyében válogatjuk meg olvasmányainkat, elfoglaltságainkat, sőt lelkivezetőnkkal, elöljáróinkkal egyeztetjük az eltöltött időnknek azt a részét is, amit nem állapotbeli kötelességünk szab meg. Szegények leszünk, ahogyan az ígéretünk szól. Nem abban az értelemben, hogy nincstelenek lennénk, hanem abban az értelemben, hogy magunk számára csak a legszükségesebbet vesszük igénybe oly módon, hogy eközben megadjuk azt házas-társunknak, családunknak, környezetünknek, amit a valóságos szeretet megkíván, de annál nem többet. A szeretetünk cselekedetei nem szolgálhatnak minket! Ha családunk vagy munkánk válasz helyzet elé visz minket, akkor az állapotbeli kötelesség áll az első helyen, mert világban élő kármeliták vagyunk. Istent szolgálni pedig mindig és mindenhol lehet. Arra azonban nagyon kell ügyelni, hogy még valami szent indokkal sem szolgáljuk saját kényelmünket vagy hiúságunkat, bírvágyunkat, önzésünket. Mindez akkor valósulhat meg Isten kegyelméből, ha tisztaság társul a szegénységhez és az engedelmességhez. Ez azt jelenti, hogy gondolatainkat és tetteinket nem a testi, szellemi vágyaink, nem az emberek véleménye vagy ítélete, hanem Isten akarata határozza meg. Mindezt az evangéliumi boldogságok tanácsa szerint kell megélnünk, vagyis boldognak kell lenni egy egészen más szférában, mint azt a földi, világi élet sugalmazza. Örülni, ha most még nincs semmink, ha szomorúságunk van, ha ellenséges a környezetünk, mert Isten ajándéka és vigasztalása többet ér minden evilágban elérhető talmi ragyogású értéknél, amelyből nem marad meg semmi a halálunk után. Egy, és csak egy érték létezik, és ezt még a nem hívó emberek is érzik, ha nem is merik életüket ehhez igazítani. Ez az önzetlen, önfeláldozó

**Tisztaság, szegénység
és engedelmesség**

**A nyolc boldogság
elfogadás és
megértése**

szeretet. Minden ember erre vágyik, de nem mindenki képes adni is magából, mert ez ellenkezik e világ érdekeivel és elvárásaival. Isten és a világ szelleme két teljesen különböző úr, akiket nem lehet egyszerre szolgálni. Aki elkötelezi magát Istennek egy rendi közösségben, és egész életét át akarja adni Istennek, annak tudatosan kell választania, a döntés minden következményével együtt. A nyolc boldogság elfogadása és megértése csak akkor lehetséges, ha hiszünk Krisztusban, aki túlmutatott ezen a bűn miatt szenvedésben töltött és halállal végződő életen, megváltott minket az örök pusztulástól, és elmondhatatlan szeretetében megadja nekünk azt az életet, amely nem ismer bánatot, szegénységet, megalázást, kizsákmányoltságot. Ahol Ő töröl le arcunkról minden könnyet, és boldogságunknak nem lesz vége. Vele leszünk, Akinél nincs tökéletesebb, gyönyörűsebb, igazabb.

**„Legyen nekem a Te
Igéed szerint.”**

Ha nem bizakodnánk Isten irgalmas szeretetében — hogy ha már meghívott minket erre az útra, akkor meg is ad hozzá mindent —, nem is mernénk belefogni. Saját magunkban nem bízhatunk, mert gyengék és erőtlenekek vagyunk. Nekünk csak egy dolgunk van, amire Mária, Jézus Anyja tanított meg minket: „Legyen nekem a Te Igéd szerint.” A máriás élet, ami a Kármelt jellemzi, erről szól. A meghívásra igent mondani, nem okoskodni, hogy mi talán másként szeretnénk az Istent szolgálni! A szívünkbe fogadni a Megváltót, és hordozni magunkkal, hogy aki nekünk tiszta, nyitott a szíve, felismerje bennünk Jézust. Életünk eseményeit szívünkben átélmedni, nem zúgolódni akkor sem, ha esetleg menekülnünk kell, mint a Szent Családnak Egyiptomba. Nem gondoljuk azt, hogy Egyiptom a szolgaság háza, ott nekünk nem lehet megélni a hitünket! Nem gondoljuk azt, hogy ha velünk vagy szeretteinkkel rossz vagy tragikus dolgok történnek, ez azt jelenti, hogy elhagyott minket az Isten. Törekszünk úrrá lenni fájdalomunkon, és közösségben, imában erősítve egymást várjuk a Vigasztalót, Aki majd eszünkbe juttat mindent, és szánkba adja a megfelelő, tiszta szót, amikor tanúságot kell tennünk, Aki erőt ad majd legnehezebb megpróbáltatásaink idején is, hogy bizalmunk töretlen legyen, és hűségesek maradjunk.

Imádságos élet

Mindehhez a kármeliták a belső imádságos életben, az egyházban, a szentségekkel élve, lehetőség szerinti napi szentmisében és szentáldozásban, a napszakokat a zsolozsmával megszentelve kapnak erőt és biztatást, hiszen lépten-nyomon tapasztaljuk tökéletlenségünket, gyengeségünket, bűnösségünket. Elesünk szüntelen, de fel akarunk állni, és vissza akarunk térni Jézushoz, a belső élet útján. Az ember megtapasztalja nap-nap után, hogy Istent szeretni valóban nem elég teljes szívünkkel, teljes lelkünkkel, hanem teljes erőnk is kell hozzá. Az óriás Kis Szent Teréz mondta élete vége felé — amikor szenvedései már szinte elviselhetetlen mértéket öltöttek —, hogy: hiszek, mert hinni akarok.

A tanítvány nem lehet nagyobb Mesterénél. Életünk nem lesz könnyebb, ha Istenhez kötjük, de ígérete, hogy majd ott leszünk örömeiben is, ha kitartunk mellette — mindenért kárpótol.

A hit sötét éjszakája

A meghívás élményével kezdtük, és eljutunk oda, hogy amikor véglegesen elkötelezzük magunkat, elkezdenek égit nőni a nehézségek. Mintha semmi sem akarna menni, ami korábban olyan örömmel teli szolgálatnak tűnt. Törvényszerűen át kell menni a hit sötét éjszakáján, amit Keresztes Szent János atyánk olyan tökéletesen leírt, hogy amikor találkozunk lelki életünknek ezzel a gyötrelmes szakaszával, amelyben mintha Isten is elhagyna minket, akkor meg ne ijedjünk. Bizony, a Kármel Hegyre kizárólag a keskeny, szűk úton lehet feljutni, ahol azonban Isten szeretete vár.

A rendi elköteleződés feltételei

Az út nehéz. Régi rendtársaink hagyták ránk a tanítást, hogy tartsd meg a *Regulát*, és a *Regula* megtart téged! A *Regula* és a *Konstitúció* előírja a belépés minimális és maximális életkorát, az ismerkedésre szánt időt, amely végén a Közösség választott Tanácsa eldönti, hogy valaki megkezdheti-e a képzési időt a VÉK adott Közösségében. A Szentlélek kegyelme szükséges, hogy irányítsa a vezetők Tanácsát, hogy a megadott képzési időszak végén eldöntse: megvan a valóságos esély arra, hogy a jelölt a megfelelő időpontban majd végleges ígéretet tegyen a Rendben. Először három éves ideiglenes ígéretre, majd ennek végén újra mérlegelve a helyzetet, végleges ígéret letételére engedik a jelöltet, aki ekkor válik teljes jogú tagjává a Közösségnek. Házasságban élőknek már a rendi elköteleződés kezdetén szükségük van házastársuk írásbeli hozzájárulására is, mivel megtartva az állapotbeli kötelesség elsődlegességét, mégis sok szempontból más életet élünk, mint a kevésbé elkötelezett testvéreink. Ez az életforma pedig a család, a házastárs segítsége, hozzájárulása, egyetértése nélkül nem lehetséges.

Isten hívása

A mai világban, a körülöttünk levő hangzavarban nagyon fontos lenne mindannyiunk számára a valóságos értékek, az igazi hivatás, a valóban teljes és örök életre készülni. Mindnyájunknak van Istentől rendelt hivatása. Keresnünk kell azt! Ha úgy érezzük, hogy a Kármel szentjeinek gondolatai mélyen érintenek meg bennünket, és nem idegen tőlünk mindaz, amit itt olvashatunk, meg fogjuk találni a hozzánk legközelebbi közösséget, amelyben megélhetjük boldogító, de nehéz hivatásunkat. Ha élethelyzetünk nem enged meg ilyen elköteleződést, vagy egyelőre nem látszik megvalósíthatónak, skapuláre társulatot kereshetünk, vagy egyszerűen várunk türelmesen, belső imádságos életet élve, mert ha Isten erre az életmódra szán minket, megadja, ami ehhez kell. Ha Istennek más terve van velünk, valahonnan nagyon fogunk hiányozni! Éljük hát a fogantatásunktól nekünk szánt hivatást!

A bencés obláció

1953-ban született Budapestén. Biológiát, teológiát és könyvtári informatikát tanult különböző magyarországi egyetemeken. 1978-tól az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa. 1992-ben oblációt tett a pannonthalmi bazilikában.

„Ti vagytok a Föld sója...”

Az obláció szó jelentései a Szentírásban

A Zsidókhoz írt levél Krisztusról azt állítja, hogy Ő Isten dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása (Zsid 1,3). Az oblátusok ezt a titokzatos sugárzást egy bencés monostor vagy egy bencés szerzetes tanúságtétele által fogják fel. Mint a régi rádió adó-vevő készülékek, nemcsak az adás passzív hallgatói, hanem a megtapasztalt szeretet továbbadói is. Így rajzolódik ki bennük Krisztus arca, Isten lényegének képmása. E dinamikus folyamat közepén helyezkedik el az *obláció*, a felajánlás. Életünk visszavonhatatlan felajánlása Istennek egy bencés monostor közösségében. A szerzetes is hasonlótl él meg, de fogadalmával a monostor falai között marad az apát vezetésével, az oblátus pedig visszatér a világba, hogy most már ne magának éljen, hanem Annak, aki érte meghalt és feltámadt (2Kor 5,15). Így életünk középpontjában a Húsvét, az Ünnepek ünnepe áll.

Közismert, hogy a bencés szerzetesek szívesen építették hegyre monostoraikat. A Hegyi beszédben Krisztus tanítványait a világ világosságának és hegyre épült városnak nevezi. Nem nehéz észrevenni e város polgárai között a szerzetest. Az oblátusok inkább a tanítványság másik igéjét élik meg: „Ti vagytok a Föld sója” (Mt 5,15). Amikor visszatérünk a világba szívünkben az Evangéliummal, kezünkben iránytűként a *Regula* van. A keresztény ember, s így az oblátus is a világban él, de nem a világból. Szokatlan kihívás a *Regula* használata, hiszen elsősorban cönobita szerzetesek számára íródott. Mit kezdünk vele a világban, amit a szerzetes éppen elhagyott? A kérdésre az oblátus élete a válasz.

Az oblátus lelki életében a monasztikus hagyományból táplálkozik: az egyiptomi, a keleti és még inkább a nyugati szerzetesség lelki kincsei meghatározóak olvasmányjaiban és imádságában. A monasztikus lelkiségben az ember egyedül vállalja a hit harcát, személyes kapcsolatba kerül Krisztussal. S éppen Benne találkozik más, hasonló úton járó testvérekkel, akikkel közösséget alkot.

Már a Szentírás első könyvében előfordul az obláció szó (Ter 34,16). Itt megegyezésre szóló szóbeli ajánlatot jelent. A Kivonulás könyve arra szólítja fel Izrael fiait, hogy gyűjtsenek adományokat a szentély számára (Kiv 25,1). A Levitikus könyve számos alkalommal beszél az áldozat felajánlásáról (3,1, 7,11 stb.). A héber Biblia az obláció tárgyi oldalát hangsúlyozza, az Újszövetség viszont a személyes önfeláldozást emeli ki (Zsid 10,5–7). Jézus szava visszhangzik a hívó emberben: a tárgyi áldozatok mit sem használnak a szív tisztaságához, a feltétel nélküli odaadottsághoz képest, amely a testvérek szolgálatán keresztül nyilvánul meg. Ezt az igazságot a Római levél így fogalmazza meg: „Adjá-

tok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen ésszerű hódolatotok”(Róm 12,1).

Ez az ige a keresztény istentisztelet, a liturgia kiindulópontja, hiszen Krisztus is önmagát ajánlotta fel szeplőtelen áldozatul Istennek az örök Lélek által (Zsid 9,14). A liturgia, vagyis Isten és ember „közös műve” ezért olyan fontos minden bencés lelkületű keresztény számára. Hogy Krisztus szeretete elé semmit ne tegyünk (RB 72,11), ésszerű hódolatunk leginkább a liturgiában valósítható meg.

Ora et Labora

A bencés jelmondatként rögzült *Ora et Labora* — *Imádkozzál és dolgozzál* helyes, de nem pontos kifejezés. Lényeges, hogy minden munkát megelőz az imádság, amely elsősorban a zsoltárokra épül, sőt azonnal abba kell hagyni minden tevékenységet, ha megszólal az imádságra hívó harang (RB 43,1). A munka pedig forradalmian új volt Benedek korában, ahogy nemkülönben ma is az. Hiszen a pontos, elsősorban nem a haszonszerzésre irányuló fizikai és szellemi munka a világ építésén túl a szüntelenül munkálkodó Atyáról ad híradást (Jn 5,17). Az ima és munka között ott van a bencés élet harmadik pillére: az olvasás, a *Lectio Divina*. A Szentírás és más lelki könyvek olvasása és felolvasása egyszerre lehet munka és imádság. A könyvtár a liturgia, a teológia és a profán tudományok között a Szentlélek tanújaként közvetít. A Szentháromság így felbonthatatlan, egymáshoz rendelő pecsétet nyom az ima, az olvasmány és a munka hármasságára.

A fogadalom és a felajánlás lényege

Mint látjuk, az obláció tartalma hasonlít a szerzetesi fogadalomhoz, megvalósítási módja azonban más. De miben áll a fogadalom és a felajánlás lényege? Három pontban ragadható meg.

Stabilitás, vagyis mindhalálig megmaradunk a monostor lelki közösségében, időnként fizikai valóságában is. Magunkra vállaljuk a monostor sajátos történelmének hozadékát: örömeit, lelki kincseit, de gondjait, fájalmát is. *Converso morum*, vagyis állandó megtérés, életünk bűnbánatban való eltöltése, naponkénti odaigazítása az Evangéliumhoz. *Obedientia*, vagyis engedelmes-ség. A lelki előljáró az apát, aki a vezetés egy részét átruházza a közösség rektorára. Segítői a dékánok. A házasságban élők a *Regula* (RB 72,6) és az Apostol előírása szerint (Ef 5,21) egymásnak „versengve” engedelmeskednek. Az *obedientia* az önfejlés halálát jelenti, és a Krisztusban újjászülető közösség építését szolgálja.

Szent Benedek regulája

Szent Pál apostol a leveleit úgy építi fel, hogy a köszöntés után Krisztus misztériumairól ír, s utána fogalmazza meg a Krisztusban elnyert megváltás gyakorlati következményeit. Ugyanezt a struktúrát követi Szent Benedek atyánk regulájában. Az első hét fejezet mintegy megalapozza az öt követők lelki útját, amely a jócselekedetek segítségével (RB 4), az engedelmes-ség lépcsőin vezetnek fel (RB 7) a mennyei célig. A további fejezetek részletes, számos meglepetést tartalmazó gyakorlati előírások az ünnepek és a hétköznapiak megéléséről. Nagy megértést tanúsít az ember

természete iránt. Engedékenységről nincs szó, de szabadságról és kiegyensúlyozott magatartásról annál inkább. A családi szellem, amely olyannyira jellemző minden bencés monostorra, és oblátus közösségre, éppen a gyakorlati lépések megtételétől függ.

Ezek után vessünk egy pillantást az obláció mai gyakorlatára. Magyarországon az obláció modern formáját lényegében Szu-nyogh Xavér Ferenc atya gondolta el. Számos segédkönyvet adott ki, népszerűsítő előadásokat tartott. A Kelenvölgyben lévő Szent Szabina kápolna az ő szolgálatával vált lelki központtá. A múlt század harmincas éveiben a közösség létszáma meghaladta a 300 főt. A második világháború után a kommunista rendszer engedélyezte a pannonhalmi és győri monostor továbbélését, de oblációról szó sem lehetett. Mégis volt néhány testvér, aki a rendszerváltásig szoros lelki kapcsolatban állt a bencés atyákkal. 1990 után nagy lelkesedéssel szerveződött újjá a pannonhalmi obláció, majd Bakonybél és Tiszaalpár monostorához is kapcsolódtak testvérek. Testvéri szeretettel tekintünk a zirci ciszterci oblátusokra/oblátákra. A harmadrendek is közel állnak hozzánk. Ők Assisi Szent Ferenc, Szent Domonkos nyomán más szervezeti és lelki úton járnak. A Kármelhegyi Boldogasszony tiszteletében is osztozunk minden skapulárét viselő kereszténnyel.

Manapság mintegy 130 testvér vállalta a keresztény élet bencés útját. Vannak köztünk volt bencés diákok, egyedülállóak és családosok, diákonusok és papok, fiatalok és idősebbek, fizikai dolgozók és értelmiségiek, egyházközségekben vagy lelkeségi mozgalmakban tevékenykedők az ország minden részéből, sőt a határokon túl is. Néhányan pedig már az örök hazában imádkoznak értünk. A havi találkozókn a dékániák tagjai a közös ima mellett megosztják egymással hétköznapi tapasztalataikat és olvasmányélményeiket.

„Fogadj el engem
Istenem...”

Szent Benedek atyánk nyári ünnepén, július 11-én, Pannonhalmán az éves nagy találkozón történik meg a beöltözés, melyet két év jelöltidő előz meg, és az obláció szertartása. A jelöltidő során egyetlen kérdést kell tisztázni a jelöltnek és a közösségnek, hogy valóban Istent keresi-e. Beöltözéskor kapja kézbe a jelölt a *Regulát*, és Szent Benedek atyánk keresztjét, amelyet nyakában viselhet. Az obláció az ünnepi szentmisén természetesen az Evangélium meghirdetése és a homília után történik. A jelölt tiszta szándékát kinyilvánítja, majd írásba foglalva az oltárra helyezi. Életét így egyesíti Krisztus felajánlott életáldozatával. Az apát imádsága után háromszor ismétli meg a 118. zsoltár egyik versét: „Fogadj el engem Istenem, szent Igéd szerint, hogy Neked éljek, és ne szégyeníts meg engem, mert Tebenned bízam Uram” (Zsolt 118,116).

A lelki előrehaladást az ötödik évfolyamában járó Obláció című negyedéves folyóirat, a Pannonhalmi Szemle és a Bencés lelkeségi füzetek segítik, „hogymindenben Isten dicsőíttessék” (1Pt 4,11 vö. RB 57,9).

A ciszterci obláció

Kik tartoznak az oblációba?

1930-ban született Budapestén. Tanulmányait az Isteni Megváltó Leányai Szent Margit Gimnáziumában, majd az Állami Szent Margit Gimnáziumban végezte. Többszöri próbálkozás után sem sikerült felvételt nyernie az orvosi egyetemre, ezért gépíró, idegen nyelvű levelező illetve ügyintéző minőségben dolgozott először az Akadémiai Kiadó Szótárszerkesztőségében, végül a MALÉV különjáratú részlegén; 1987-től nyugdíjas. Amikor 1948-ban, dr. Endrédi Vendel zirci apát és dr. Kalmár Ödön plébános létrehozta a Ciszterci Oblációt az egyházközségben, és felkínálta ezt a lehetőséget az államosított iskolák diákjainak is, a Mária kongregáció folytatásaként a ciszterci obláció közösségébe lépett. 1991-től a Budai Ciszterci Szent Imre Plébánián folytat segíti szolgáltatást.

A ciszterci lelkiség főbb vonásai

A világi életben megmaradó Krisztus-hívők — akár házassági kötelékben, akár anélkül —, akik a Szentlélek indítására megismerték és megszerették a szentbernátos ciszterci életeszményt: Lángolj és világíts, hogy szebb legyen a világ és boldogabb az ember!

Ezek a lelkes Krisztus-hívők az obláció, vagyis a felajánlás szertartása révén az 1098-ban létrejött Ciszterci Közösség egy meghatározott monostorához — Magyarországon a Zirci Apátságához — kapcsolódnak. Legfőbb előjárójuk az apát, ő jelöli ki az egyes konventeknek, lelki családoknak a ciszterci lelkivezetőjét, spirituálisát.

Mi az obláció?

Az obláció nem szerzetesi fogadalom, hanem Isten és a közösség előtt kinyilvánított szent elhatározás. Rövid jelöltidő után „beöltözéssel”, a ciszterci ruhát jelképező kis skapuláré (tiszt fehér) átadásával kezdődik el az egyéves próbaidő, a noviciátus. A beöltözéskor minden jelölt rendi védőszentet kap. A próbaév végén, ha a jelölt méltónak bizonyul, leteheti az oblációt az apát vagy annak megbízottja kezébe. Ettől kezdve a Rend lelki közösségének tagja, és a Rend kegyelmi kincseinek részese. (Ennek jeléül fehér-fekete skapulárét kap.) Az oblátus — a szerzetesi fogadalom példájára — hármas elkötelezettség vállalásával dicsőíti Istent: életének állandó tökéletesítésével; állapotbeli tisztaságával; példaadó állhatatosságával. Az obláció bármikor megszüntethető, vagy az oblátus saját akaratából, vagy méltatlanság esetén rendi döntés alapján.

Az eszményi ciszterci lelkiség főbb vonásai:

1. Égre nyíló lélek. A völgyeket szereti, ahonnan csak az égre nyílik kilátás. Házait és templomait a mennybe fölvev Istenanya tiszteletére szenteli.

2. Zsolozsmázó szív. A „pusztában” (földi életében) mindennapi lelki kenyer a zsolozsmázás, amit lehet és ahogy lehet — énekelve.

3. Keresetlenség egyszerűség. Számára minden csak az Istennel való találkozás jele és eszköze.

4. Igaz emberség. Jézus Krisztusban Istent imádja, de az embert csodálja.

5. Meleg családiasság. A Rend alapokmánya a *Charta Caritatis*, a Szeretet Okmánya. Senki sem sziget, nincsenek elszigetelt monostorok, de elszigetelt rendtagok sem.

6. Szentbernátos egyházhűség. Szent Bernátot a lábánál meghúzó kutyával szokták ábrázolni: kutyahűséggel őrzi és védelmezi Krisztus egyházának minden kincsét.

7. A gyökeres konverzió — Isten felé fordulás — optimizmus. Mindent és mindenkit érdemes és lehetséges jobbá, többé tenni. Ezért ajánlja fel szolgálatát készséggel a kultusz és a kultúra minden területén — hogy szebb legyen a világ és boldogabb az ember!

8. Felelősség minden embertestvérünkért.

Előzmények, „minták”

Monachusok és laikusok

Az obláció alapjában véve az 1945 után kezdődött egyházzüldözés, a keresztény élet gáncsolása, majd a szerzetesrendek feloszlása idején és következtében jött létre. Az alapötletet adó rendi intézményről — a konverzusokról, laikustestvérekről — már korán szó esik. Ők a szerzeteseknek segítettek a ciszterci házak gazdasági feladatainak elvégzésében. A monachusok (szerzetesek) nem vonultak vissza a kétkézi munkától, és a laikustestvéreket, akik felajánlották szolgálatukat (*oblatio!*), szerzetesként kezelték. A jelölteket éppúgy, mint a monachusokat, egyévi noviciátusra vették fel, ennek leteltével fogadalmat tettek. Ezzel a szó teljes értelmében szerzetesek lettek, bár egyházi jogi helyzetük, liturgikus funkcióik mások voltak. A társadalomban, a vallási és/vagy a gazdasági életben bekövetkezett változások kedvezőtlen hatással voltak erre az intézményre, és szükségképpen a monachusoknak a testvérek iránti magatartására is. A monachusok mind kevesebbet törődtek a gazdasággal, és egyre inkább a tudományok művelése, a könyvek, az igehirdetés és a misszionálás felé fordultak. A laikustestvér-hívások száma csökkent, a gazdálkodás pedig teljesen rájuk épült, így közvetítő megoldásokat kellett találniuk. Ezek egyike volt, hogy a konverzusoknak anyagi előnyöket ígértek, ami őket gyakorlatilag szerzetesi jelleg nélküli világiakká tette. Megkísérelték, hogy kifejlesszék a familiárisok intézményét, ami közbenső állapotot jelentett a laikustestvér és a fizetett munkás között. Ezek a familiárisok, akiket *donati* vagy *oblati* néven is ismertek, rendszerint jámbor világiak voltak, világi ruhát viseltek, nem tettek fogadalmat, csak egyszerűen engedelmességet ígértek az apátnak, és a szerzetesek testvérként bántak velük.

A 18. század közepe felé a szerzetesek helyzete kétértelművé vált: még élvezték a hagyományszerető és mélyen vallásos tömegek támogatását, de ki voltak téve a „felvilágosodott” emberek metsző kritikájának is, akik mindent a társadalmi hasznosság fényében vizsgáltak. Nem sokkal később a francia forradalom majdnem teljesen elpusztította Európa monasztikus intézményeit.

„Kevés történelmi jelenség meglepőbb, mint a monasztikus rendek önmagukat újjáteremtő ereje. Akármilyen volt is a ka-

tasztrófa természete vagy sűrűsége, a monachusok mindig meg-
ragadták az első alkalmat, hogy a semmiből elinduljanak, el-
kezdjék félbeszakított életüket egy új istenházában” — írja
könyvében Lékai Lajos O.Cist.

Ebben a korban szokásba jött, hogy az egyes szerzetesi közös-
séget támogatókat a konvent tagjává fogadták, mint familiári-
sokat, oblátusokat. Ilyen módon lett a Ciszterci Rend oblátusa
gróf Széchenyi István is.

„Felújítás” a 20. században

Ezen az alapon jött létre 1948-ban dr. Endrédi Vendel zirci apát és
dr. Kalmár Ödön — a Szentimreváros plébánosa — kezdeménye-
zése alapján a „Ciszterci Világi Rend”, az obláció. Célkitűzése,
hogy a világban élő, tökéletesebb keresztény életre törekvő hívők
saját elhatározásukból az obláció — azaz felajánlás — szertartása
által a Ciszterci Rend egy meghatározott monostorának, Magyar-
országon a Zirci Apátságának a lelki közösségébe kerüljenek.

A második világháború
utáni évek

Az obláció addig kötelez, amíg az oblátus hű marad felaján-
lási szándékához. Ez a lelki közösség több kisebb egységre tago-
zódott, idősök, fiatalok, nők, férfiak, házaspárok részére kü-
lön-külön. Az akkori idők úgy hozták, hogy ezek a közösségek
biztonsági okokból „nem ismerték egymást”, bár világi vezetőik,
akik az egyes közösségek élén álltak, kapcsolatban voltak egy-
mással. Azokban az időkben spirituálisként az egyes közösségek
élén maga a plébános, továbbá dr. Balassa Brúnó, Lovas Ambró,
Barlay Szabolcs, dr. Golenszky Kandid, dr. Merényi Engelbert
állt. Hivatalos összejövetel havonta egyszer volt egy meghatáro-
zott helyen, de sok közösség kéthetenként is találkozott. Ilyen-
kor együtt zsolozsmáztunk, elméltünk, beszélgettünk a ke-
resztény életforma, a keresztény család megtartásának, a lelkiség
terjesztésének lehetőségeiről, módjáról. A konventek tagjai a ne-
héz időkben nemcsak maguk törekedtek erkölceik állandó töké-
letesítésére, hanem sok feladatot láttak el az általában megfigye-
lés alatt álló lelkipásztorok helyett, mint például kiscsoportos
hitoktatás stb. 1948-ban, az egyházi iskolák államosítása után dr.
Kalmár Ödön meghívta a szomszédos egyházi iskolák kongrega-
nistáit is az oblációba.

A szerzetesrendek
feloszlása utáni
időszak

A szerzetesrendek feloszlása után még inkább „földalatti
mozgalomként” kellett működnie az oblációnak. Sok kis közös-
ség turistaegyesületbe lépett, és turistacsoportként járta a budai
hegyeket és más magyarországi kirándulóhelyeket, hogy összejö-
veteleit és azon közös imádkozásait, elmélkedéseit, megbeszélé-
seit megtarthassa. Ez az életforma nagyon jó volt az apostolko-
dásra is. A turistáskodás igazolására sokszor meghívtunk az
illető turistacsoportot fenntartó vállalatától jóindulatú, kereső em-
bereket, akik azután lassanként közénk olvadtak. A hitoktatás is,

például kis tanulócsoportként, baráti körként, sportkörként működött — amíg lehetett. Így sem tarthatott sokáig az együttlét, besúgók is akadtak. A spirituálisokon kívül több világi vezető, aktívabb tagot is összeesküvés vádjával letartóztattak, börtönbe vetettek, vallattak, elítéltek. A kis csoportokat szétverték, és csak lélekben tudtunk összetartozni. Tudomásom szerint Budapesten egyetlen konvent élte végig az elnyomás esztendeit épségben, összetartva. Az oblátus-lelkület azonban tovább élt az obláció szétszórátása idején is. Tudtuk: „Ha engem üldöznek, titeket is üldözni fognak...” (Jn 15,20). Tudtunk egymásról, és ahol és ameddig lehetett, segítettünk egymáson. Elköteleztettek maradtunk, de hogy feleslegesen ne provokáljuk besúgóinkat, csak itt-ott néhányan találkoztunk, családi ünnepek ürügyén jöttünk csak össze többen. Abban az időben „romantikus” volt hittanórát tartani és hittanórára járni (ahogy ezt egy régi hittanos mondta).

A szétszórátás utáni újraéledés

Amikor 1989-ben újra engedélyezték a szerzetesrendek létét és munkáját, a Szent Imre Plébániát is visszakapták gondozásra a ciszterci atyák. Plébánosnak Brückner Ákos Előd atyát jelölte ki az akkori zirci apát, dr. Kerekes Károly. Amint 1948-ban a zirci apát és a ciszterci plébános kezdeményezte a ciszterci obláció megalakítását, úgy 1989-ben is a zirci apát és a ciszterci plébános kezdte újjászervezni a Ciszterci Oblációt Budapesten. A szétszórátás évtizedei azonban elszoktatták a közösségi élettől a volt oblátusokat és oblátákat, a több tíz konvent helyett csupán kettő jött újonnan létre, kis részben régi, nagyobb részben új tagokból: a Szent Hedvig az egyedülálló nők, és a Szent Bernát szüleiről Tecelin és Aleth konventnek nevezett másik a házaspárok részére. A több évtizedes feloszlítás alatt is működött kisközösség a harmadik budapesti konvent, a Gyertyás konvent. A mozgalom tovább terjedt a ciszterciek által gondozott vidéki plébániákra is, így konventek vannak Zircen, Pécsen, Székesfehérváron és Baján, Budapest vonzáskörzetében még Gödöllőn is. Alakult egy „országos” házaspáros konvent is, akik egy konvent szétszóródott, Budapesten és vidéken élő tagjaiból jöttek össze, és járják az országot, hogy egy-egy alkalommal több napon át is együtt legyenek elmélkedni, imádkozni. Ezeknek a konventeknek a lelki vezetője általában a helyi ciszterci plébános.

A Szent Hedvig és a Tecelin és Aleth konvent az összejöveteleket minden hónap harmadik vasárnapján tartja. Mindkét konvent lelki vezetője Brückner Ákos Előd atya. Az összejövetel zsolozsmával kezdődik. Ez után a *Regulából*, pápai levelekből vagy más lelki irodalomból olvasunk és elmélkedünk át részleteket, megvitatjuk, mit jelent ezek tanítása a gyakorlati életben, vagy a felvetődő napi világnézeti és gyakorlati kérdésekről,

**A rendszerváltás
utáni konventek**

**Az obláták és
oblátusok
tevékenysége**

problémákról esik szó. Az összejövetel a *Salve Regina* eléneklésével fejeződik be. Ha egy-egy konvent-tagnak névnapja van az összejövetelt követő hónapban, természetesen kis családi ünnep keretében felköszöntjük, megünnepeljük, hiszen egy család vagyunk. Ilyen módon az egyedülállók sincsenek egyedül, s a házas konvent idősebb, megözvegyült tagjait is szerető család veszi körül továbbra is.

Az oblációval természetesen együtt jár, hogy az obláták és oblátusok tehetségükhöz, lehetőségeikhez képest segítenek a plébániai teendőkben. Most nem a mezőgazdasági munkához vannak kevés számban a monachusok, hanem a lelkipásztori szolgálathoz, tehát amit tehetünk, tesszük. Ilyen feladatok lehetnek az irodai munka, a templomi virágdíszítés, az oltárterítők, miseruhák rendben tartása. Ide tartozik az egyházközségi hozzájárulás gyűjtése házaknál vagy havonként egyszer a templom előterében. Mióta civil is áldoztathat megfelelő felkészítés után, egyházi engedéllyel, vannak testvéreink, akik hétvégeken bejárnak a kórházakba, megkérdezik a betegeket, miben segíthetnek, ha gyónni akarnak, szólnak az atyáknak. Szombatonként összeírják, kik akarnak áldozni, és vasárnap elviszik hozzájuk az Eucharisziát. Ezt a szolgálatot nemcsak kórházban végzik, hanem lakáshoz, ágyhoz kötött időseket, betegeket otthon is ellátnak. Ez utóbbi azért is jó szolgálat, mert ilyenkor el lehet beszélgetni az egyedül élő idősekkel, betegekkel, akik így jobban köztünk érezhetik magukat. Van, aki jegyesoktatóként felkészíti a fiatal párokat a felelősségteljes keresztény házasságra, családalapításra. Segítünk a keresztelezésre való felkészítésben is, kereszteleési asszisztenciával, kereszteleés után a család meglátogatásával, lelki gondozásával, az úgynevezett zsbongó-misék rendezésével, szervezésével, agapék készítésével tanácskozások, lelkigyakorlat alkalmával. A Baba-mama kör vezetője is oblát. A családós konvent annak módját keresi, hogyan építhetjük családunkat, társadalmunkat, egyházközségünket.

Zarándoklatok

A Ciszterci Rend 900 éves fennállását az „alapító” monostorok meglátogatására irányuló zarándokutak megindításával ünnepeltük: fizikai és anyagi tehetségünk szerint felkeressük a Rend magyarországi és európai gyökereit. Első utunk a forráshoz, Burgundiába vezetett, elzarándokoltunk Szent Bernát szülőhelyére, meglátogattuk Citeaux-t, Clairvaux-t. A további években folytattuk a „gyökerek” meglátogatását, keresve, hogyan fejezték ki építészetben a ciszterciekre jellemző átmeneti (késő románkoragót) stílustól kezdve a mai modern építészetig az alapító Apátok és Szent Bernát sugározta ciszterci szellemet.

A magyarországi konventeket a Zirci Ciszterci Apátságban élő Sulyok Ignác atya fogja össze és tartja számon. Két-három havonta Oblációs Hírlevelet ad ki és küld el a konventeknek. Egy alkalommal össze is jöttünk Zircen az egész országból összesen

11 konvent képviselői, hogy együtt imádkozzunk, megismerjük egymást, és egyesek legyünk a szeretetben és a ciszterci szellemben. Fontos ez az együttlét, hogy amit tudunk, meg is tapasztaljuk: nem vagyunk elszigetelődött kis csoportok, sokan vagyunk, egyesek vagyunk, együtt vagyunk. És hirdetniük kell az örömhírt életmóddal, cselekedettel és szóval. Nem felejtethetjük: „Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,35).

Személyes vallomások

Befejezésül néhány vallomás arról, hogy mit ad a ciszterci lelkiség, az obláció a világban élő, de a Rendhez tartozó, magukat a Rendben keresztül Isten szolgálatára felajánló embereknek.

Egyik társunk, aki kezdettől fogva velünk van, így érzi: „Nekem a konvent annyit jelent, mint »család«. Talán azért, mert gyerekként, 19 évesen kaptam elhívást, meghívást, Kalmár Ödön atyától. Ő hívta életre ezt a fiatal lányokból álló csapatot. — Azért is mindig családot jelentett nekem, mert mindkettőt Istentől kaptam a testvérekkel együtt. — Mint a család, ez a kapcsolat is elszakíthatatlan, bárhogyan változnak is a körülmények. Állandóan érzem, hogy ez a család mindig fennmarad, és én oda tartozom.”

A másik így nyilatkozik: „1952-ben kerültem a konventbe. Nehéz időkben, nélkülözésekben, pici gyerekek mellől hívott a fiatalasszonyok csoportja. Minden nehézséget könnyebben viseltünk együtt. Kicsit később férjeinkből is alakult egy konvent. A szétveretés idején is tartottuk a kapcsolatot és segítettük egymást. Őriztük a hit lángját. Amint a Rend újra átvette a plébániát, többen összejöttünk. A családosok Szent Bernát szüleiről nevezték el a konventjüket. Öröm a havi együttlét, ahol helye van a fiatalnak, idősnek egyaránt.” „Ciszterci diák voltam, és ehhez a szellemiséghez akartam visszakerülni.”

A fiatalabbak így írnak: „Amikor bekerültünk, mi voltunk a legfiatalabbak. Kérdéseinkre, elgondolásainkra komolyan figyeltek. A beszélgetéseken sokat tanultunk az idősebbektől. Nemcsak a lelkiéletben, hanem a gyakorlati megoldásokban is. A problémákat mindenkinek saját magának kell megoldania, jó, ha hasonlóan küzdő, törekvő testvéreket tudunk magunk mellett. Hét gyermekünket (4–19 évesek) is ebben a szellemben próbáljuk nevelni. Szeretnénk, ha mindnyájunk élete Isten nagyobb dicsőségét szolgálná.”

„Jegyesek voltunk, amikor Ákos atya, a budai konventek vezetője meghívására a konventhez csatlakoztunk. Mi lettünk a konvent legfiatalabb tagjai. Sokat jelent számunkra, hogy a több évtizede a konventhez tartozó társaink megosztják velünk tapasztalataikat, erőt merítünk kitartásukból. A ciszterci lelkiségben fontos számunkra a mélyebb lelki életre törekvés, amit Szent Bernát így fejez ki: »Evezz a mélyre«.”

Irodalom:

Dr. Kerekes Károly O.Cist: *Ciszterci obláció*. In: *Lelkiségek – mozgalmak a magyarországi Katolikus Egyházban*. Országos Lelkipásztori Intézet – Márton Áron Kiadó, Budapest, 1994; Lékai Lajos O.Cist: *Ciszterciek, eszmény és valóság*. Szent István Társulat, Budapest, 1991; Dr. Vásony György – Márkus László: *A Szentimréváros apostola dr. Kalmár Ödön. Személyes vallomások. – Oblátusok és obláták levelei*.

VASADI PÉTER

Mindig most kellene

Joszif Brodskij emlékének

Hol voltál eddig, szentem?
 Igék által homályosan.
 S ahogy az úri naplemente
 összehúzódik egy ujjnyira,
 majd keskenyebb lesz,
 mint egy „l” betű, s meg-
 állíthatlanul utat talál az
 Anyaméhbe, és az dobog,
 akár a szív; ott megfogán.
 Most ez az izzás legbelül
 a testi csönd iszapjába
 merül. S egy aláereszkedő
 asszonymosoly, mint
 napfényből esztergált
 arany-lakat — lezárja.

✱

Most kellene a csillagoknak.
 A Kozmosznak virágalakban.
 Hogy minden szenvedés,
 sűrű fűrtben fekete bogyó
 csüngjön a túskekoronáról,
 bőrbe, erekbe nyomva ágait.
 Mit elvettek, kiloptak,
 megtagadtak, sokasodjék
 csak mély zsebekben.
 Az ujjongásból pisszenés legyen.
 Rombold a korhadt kerítéseket.
 Keverjétek a pénzt betonba.
 Alázatodban kézen állj.
 A Lókötővel nézz farkas-
 szemet: pillogni fog.
 Most kellene a csillagoknak.

✱

Hiába, hogy titkos lyukakból
előtörnek forgószelek.
Hiába, hogy a ráció,
e törhetetlen s krómozott
csapda-mű elejt, behálóz
gondosan, falakon átemel
s letesz a Hatalom
kövezett udvarába.
Hogy borotvaéles ítéletet
tokjából lassan kivonnak.
S valaki odaszól: Ne védekezz.
Nincs itt igazság, se bocsánat.
Törvény van rá: Mint te,
ilyennek el kell tűnnie.
Ügyed, ugye, mondhatni: eleve.
Mégis, tisztelt hölgyek s urak:
amitek nem lehet, az a Van.
S amitek van, az a Hiába.

✱

Forgat, dobál a gyűlölet, mint
szél sziken az ördögszekeret.
S időben jönnek a pribékek.
Tokás, erős fiúk.
Mellvértjükön ezüst címerfejek.
Hasukra lógó bőrnyelveken
szegecs ragyog és rézveret.
Ütnék, lihegnek, tántorognak.
Állukról izzadság csöpög.
Ártatlanságod kínzóidat
megdolgoztatta emberül.
S elkezdtél szerteomlani.

✱

Hogy éppen azt akard,
mitől irtóznod kellene;
teljes kivérzés.
S mekkora fénye van.

✱

Megcsöndesült halál ez.
De gyökere sziklák alatt
fúródik lefelé, s lent
gyötrelmében kinyíló
marok.
S fönt fehér vadászölyv,
az esengés, válladról
szárnyra kel s kering
fölötted.
Igyátok ezt a némaságot.
Egyétek utolsó szavát.
A domb, amelyen fölemelték,
nem tudja, mit tegyen.
Torlódik, süllyed, tétovázik.
Elered az eső. Aztán szakad.

✱

Harmadjára fehér a Nap.
Fehéren ég a bokrok alja.
Megmosva lábak,
elmosva lábnyomok.
Egy fejkendő a sárban csíkosan.
Oldalról tűzik át a ciprus-
ligetet a lándzsasugarak.
Hol megkövült a lét,
szétesett darabjaira.
Tizenketten hajnali tűzban állnak.
Földön, fűvön árnyékuk hátra süt.

✱

Végül a talpak éneke.

Zarándoklás a Szentlélekhez

BORIÁN ELRÉD

A szerző bencés szerzetes. Legutóbbi írását 2004. 9. számunkban közzöltük.

A középkorban a szentföldi zarándoklat mellett a másik leg-hosszabb zarándokút a hispániai Santiago de Compostelába vezetett. Szent Jakab sírjához való zarándoklatot a legjelentősebb bencés kolostor, Cluny apátjai is támogatták, akik elsősorban nem a mórok elleni harchoz való segítségnek, hanem bűneink, rossz szokásaink, céltalanságunk elleni küzdelem útjának tekintették. A ferencesek szintén szorgalmazták Szent Jakab kultuszát, ennek egyik emléke a nagyszombati Szent Jakab-templom. A zarándok Szent Jakab monumentális szobra a Szepesség központjában, Lőcsén a Szent Jakab-plébániatemplom hatalmas méretű gótikus szárnyas ol-tárán látható, de másolata a zólyomi várban is megtekinthető.

Szent Jakab ábrázolásaira a zarándokbot mellett a kagyló a jellemző, amely a szent kalapját, homlokát vagy ruháját díszíti. A zarándokok kagylóval merítettek vizet a hosszú úton, ezért is nélkülözhetetlen volt számukra. A kagyló a zarándoklat és az Isten utáni vágy szimbóluma lett. A barokk művészet legfontosabb díszítő elemeinek is egyike: aranyszínű kagylót látunk a szentek szobrainak fejénél, például a nagyszombati jezsuita templom csodálatra méltó faoltárán. A „barokk” szó maga is valószínűleg a portugál vagy spanyol kagyló szóból (*barueco*) származik, amely jelzi a természetből, a vízből való születés csodáját, a természet szabálytalanságát, amely kissé szemben áll a reneszánsz értelem központúságával. (A modern életben a Shell-kutak kagyló szimbóluma őrzi az ősi jelképet.)

XVI. Benedek pápa a Jakab-kagylót címerének központi szimbólumává tette, felül arany, alul a tengerre emlékeztető kék mezőben. A pápa ezzel zarándoklatra hív, mert az istenkereső lélek kaphatja meg a Szentlélek adományait. A L'Osservatore Romanóban megjelent címermagyarázat felhívta a figyelmet Szent Ágoston legendájára is. Egyszer Ágoston a tengerparton járt fel és alá, miközben elmélkedett a Szentháromság titkán. Egy kisfiúra lett figyelmes, aki kagylóval meregette a tenger vizét. — Mit csinálsz? — kérdezte Ágoston. — Kimerem a tenger vizét — válaszolta a fiú. — De hiszen ez lehetetlen! — kiáltott fel Ágoston. — Előbb merem ki kagylóval a tenger vizét, mintsem te megérted a Szentháromság titkát! — válaszolta a gyermek.

Valóban nem érthetjük meg a Szentháromságot, csak szívünkben érezhetjük, vagy megízlelhetjük, mint a szomjas zarándok a felüdítő vizet. Egyszer egy asszony azt mesélte nekem, hogy

¹Balassi Bálint: *Hymnus tertius, Ad Spiritum Sanctum, pro felici conjugio*. In: *Balassi Bálint versei*. Balassi Kiadó, Budapest, 1993, 171.

gyermekkorában azért volt idegen tőle a Szentháromság, mert hiányzott számára az anya, a nő a Háromságból. A Lélek galambja azonban a keresztény hagyományunkban elsősorban a nőiséghez kötődik. A szentmise elején így imádkozzuk: „A Szentlélek egyesítő ereje legyen mindnyájatokkal.” A család egyesítő ereje elsősorban az anya. A reneszánszban pedig az igaz szerelmet a Szentléleknek tulajdonították, Balassi Bálintnak a *Szentlélekhez a boldog házasságért* fohászkodó himnusza is az igaz szerelem szerzőjeként köszönti:

Az Szentháromságnak harmadik személye,
Szerelemnek Isten szerint gerjesztője,
Az jó házasságnak ki vagy bölcs szerzője,
Szívek szentelője.¹

²Nagy Szent Gergely: *Szent Benedek élete*. Lelkiségi Füzetek, 4. (Ford. Rados Tamás és Szabó Flóris.) Pannonhalma, 1993, XXXIII–XXXIV. fejezet.

A galamb az égbe vágyó lélek szimbóluma, főként a testből eltávozó léleké. A bencés világban a galambról Szent Skolasztikára gondolunk. Skolasztika egyszer kiimádkozta, hogy az őt meglátogató bátyja ne mehessen haza kolostorába. Az Úr záport küldött, és egész éjszaka „lelki életről beszélgetve kölcsönösen istenfélő társalgásban üdítették egymást”. Három nappal később Benedeknek látomása volt: „látta testvére lelkét, amint testéből elszállt, és galamb képében az égi otthonba repült.”²

Az emberi lelket békével és örömmel eltöltő Szentlélek — ha úton vagyunk felé —, közelebb jön hozzánk. A szíve alatt gyermeket hordozó Mária alázattal, szeretettel zarándokolt el Erzsébethez, akinek méhében felujjongott a magzat. Mária pedig magasztalta az Urat, aki megajándékozta őt a Szentlélekkel, és áldott lett az asszonyok között, ezért Sion leánya a szelídség és a szeretet „aranyháza, valamint Dávid tornya” a bennünk élő és a külső gonosz erők ellen. A bencés Lancsics Bonifác a celldömölki Mária-oltárnál való imádságainak gyümölcse a legismertebb Mária-énekünk, a *Boldog-asszony anyánk*, amelyben Máriát a „Szentlélek mátkájá”-nak nevezi. A jezsuita Faludi Ferenc is *A Szűz Máriához* című versében „Szentléleknek jegyese”-ként szólítja meg Máriát.

³Rotterdami Erasmus: *Enchiridion Militis Christiani*. Kézikönyv Krisztus katonájának. (Ford. Heidl György.) Kairosz Kiadó, Budapest, 2000, 53.

A békeségre törekvő nagy humanista, Erasmus így vall a szelídség áldásáról: „A szelídség tesz fogékonnyá minket a Szentlélekre. Az alázatos és szelíd ember fölött szeret ugyanis megpihenni az, aki egyszerre hétszeres kegyelmi ajándékkal hinti meg értelmünket. Ezután kisarjad az erények bő hozamú vetése a boldog gyümölcscsökkal együtt, amelyek között a legfontosabb a benső öröm, a titkos öröm, az az öröm, amelyet nem ismer más, csak akinek megadatik, és amely nem fonnyad el, nem vétetik el a világ örömeivel együtt, hanem olyan örömmé növekszik, ami örökké tart.”³

Keresztelő János, akit több helyen úgy ábrázolnak, hogy kagylóval merít a Jordán vizéből, rámutatott Jézusra, aki majd Lélekkel fog keresztelni. Nagyszombat jezsuita templomának barokk oltárképén is Jézus alámerülésének jelenete látható, a Lélek

galamb képében ott lebeg felette, és megnyílik az ég. A Lélek leszáll a bűnösök sorába beállt ártatlan Bárányra. Jézus ezután útnak indult, és tanítványokat választott ki, közülük lettek az egyház oszlopai: Péter, János és Jakab (vö. Gal 2,9). Jézus nem egyedül járta útját, közösséget teremtett, és kettesével elküldte őket, hogy beszéljenek az Isten országáról és gyógyítsák meg a betegeket.

A Szentlélek az emberi lélek sebzett szabadságát, választási képességét gyógyító módon ápolja és növeli. De ha önmagamat a Szentlélek birtokosának tartom, és ezért másokat vagy akár családtagjaimat az én példám, gondolataim követésére kényszerítek, akkor kagylóval akarom kimerni a tengert, és mérges leszek a tengerre, mert az nem akar fogyni.

Mária elengedte fiát, nem akarta birtokolni, mert a szabadság Lelke lakozott benne. Máriának gyötrő fájdalom lehetett, amikor az ördögök fejedelmével vádolták meg fiát, és istenkáromlónak nevezték. Mária átölelte a keresztfát, Jézus pedig a legnagyobb fájdalma közepette is gondoskodott róla, de kissé el is távolította magától, hogy az elválást megkönnyítse számára: „Asszony, íme a te fiad.”

II. János Pál pápa egyik beszédében — sokakat meglepve — kifejezte, hogy meggyőződése szerint a feltámadt Krisztus édesanyjának is megjelent. Máriának pünkösdkor való jelenlétét a Szentírásból tudjuk, ezért is lehet Mária „az egyház anyja”. A Szentháromság-szobrokon, illetve -festményeken gyakran láthatjuk, hogy a megdicsőült, de a kereszttjét tartó Fiú megkoronázza anyját, az Atya szeretettel néz Sion lányára, a Lélek galambja pedig Mária feje felett lebeg.

A Lélek gyümölcse a megbocsátás. „Aki a Szentlélek ellen szól, nem nyer megbocsátást” (Mt 12,32). A megbocsátás a legnehezebb evangéliumi erény, a szűk kapu az élethez. A benső örömből fakadó szelídség erőt ad a félelem és a bosszú ellen. Mégis talán lelkünk e küzdőterén veszítünk legtöbbször. Erasmus így tanít: „Amennyit a neked tartozó testvérednek te elengedsz, annyi enged el neked Isten. Hitelezőnk személyesen tanított minket arra, hogy így kell elengedni a másik tartozását. Nem fogja megszegni az általa rendelt törvényt. Hogy vétkeidtől megszabadulj, végigszaladsz Rómán, elhajózol Szent Jakabhoz, temérdek búcsúcédulát vásárolsz. Nem kárhoztatom, amit teszel, de hogy mindent megtégy, arra nincs alkalmasabb módszer, mint megbocsátani ellened vétő testvéreidnek, mert ezáltal engesztelődsz ki Istennel, ha elkövettél valamit. Bocsásd meg felebarátod enyhe vétkét — hiszen csakis enyhe lehet az, amit az ember embertársa ellen vét —, hogy Krisztus megbocsássa ezernyi vétkeidet.”⁴

⁴Rotterdami Erasmus:
i. m. 251–252.

A római liturgiában a Miatyánk az eucharisztikus ima után következik, a görög katolikus liturgiában az átváltoztatás előtt van. Így követi liturgikusan is Jézus akaratát: „Először menj, békülj ki...” (Mt 5,23–24.) Liturgiánkban az Atyát nevezzük a Dicsőségben „mennyei királynak”. A görög katolikus liturgia vi-

⁵Vö. Dolhai Lajos:
*Eucharisztia és
Szentlélek. Új Ember,*
2005. május 15., 2.

⁶II. János Pál:
*Geschenk und
Geheimnis. Zum 50.
Jahr meiner Priester-
weihe.* Német fordítás:
Styria, 1997, 82., 94.

szont sokszor így kezdődik: „Mennyei király, Vigasztaló”, vagyis a Szentlelket hívják „mennyei királynak”, és az új terem-
tessel kezdődik náluk a szent áldozat. A nyugati teológia a re-
formátorok tanításával szemben elsősorban azt hangsúlyozta,
hogy Krisztus valóságosan jelen van az Eucharishtiában. Az or-
todox hagyomány szerint elsősorban nem az alapítási igék el-
mondása, hanem a Szentlélek által valósul meg Jézus jelenléte.⁵
A II. Vatikáni zsinat után használható eucharisztikus imádságok-
ban a Szentlélek hívása nélkülözhetetlen (*epiklézis*), jellemző
azonban, hogy az I. kánonban, vagyis a zsinat előtt egyedül
használt, az úgynevezett római kánonban a Szentlelket csak
egyetlenegyszer említjük, mégpedig a lezáró doxológiában: „őál-
tala, ővele és őbenne (...) a Szentlélekkel egységben.”

II. János Pál pápa a papságáról írt könyvében a maga számá-
ra a legfontosabb lelkiismereti alapnak a hívekért és a Szentlélek
ajándékaiért való imádságot tartotta. Az epiklézis fontosságára
kiemelten felhívta a figyelmet, mert a Szentlélek teszi jelenné
Krisztus áldozatát, és a pap a Szentlélek átváltoztató erejében
mondja ki az utolsó vacsorán elhangzott szavakat.⁶

A pápa az Eucharishtiával foglalkozó enciklikájában idézte
Szent Efrémet: „Vegyétek és egyetek belőle mindnyájan, és egyé-
tek vele együtt a Szentlelket.” A teremtő Ige és a Lélek változtat-
ja át a kenyeret és a bort Krisztus testévé és vérévé. A Vigaszta-
ló új életet akar adni nekünk az ünnep által. A Szentatya szerint
Mária „az eucharisztikus asszony”, aki segít bennünket a valósá-
gos jelenlét megértésben. Ahogyan a Fiú a Szentlélek erejéből
lett emberré Mária méhében, ugyanúgy a Szentlélek teremtő ere-
je által lesz a kenyér és a bor a szentmisében Krisztus teste és
vére. „Máriának azt kellett elhinnie, hogy akit méhében fogan a
Szentlélek erejéből az Istennek a Fia. Mária hitének folytatása-
ként az Eucharisztia misztériumáról nekünk azt kell elhinnünk,
hogy ugyanaz a Jézus, Isten Fia és Mária Fia, teljes istenemberi
valóságában jelen van a kenyér és a bor színe alatt.”

Joseph Ratzinger, a mai XVI. Benedek pápa felhívta a figyel-
met, hogy a menyegző, az emberi szerelem a Bárány lakomájá-
nak előképe: „(...) megértették a keresztények, hogy az Eucha-
risztia a vőlegény jelenlétét és ezzel Isten menyegzői ünnepének
megelőlegezését jelenti. Ebben ugyanis valóban létrejön az a kö-
zösség, amely a házasságban a férfi és az asszony egyesülésének
felel meg. Amint azok »egy testté« válnak, ugyanúgy az áldo-
zásban mi mindannyian vele egy »pneuma«, vele »egy lélek« le-
szünk. Isten és ember összeforrásának az Ószövetségben bejelen-
tett titka Krisztus testének és vérének a szentségében, éppen
szenvédése által teljesen reális módon megy végbe (lásd Ef
5,29–32; 1Kor 6,17; Gal 3,28). A templomi éneklés végső soron a
szerelemből származik: ez a legmélyebb érzés, amely az éneklést
megteremti. »Cantare amantis est«, mondja Ágoston: az éneklés

⁷Joseph Ratzinger:
A liturgia szelleme.
(Ford. Heller György.)
Szent István Társulat,
Budapest, 2002,
127–128.

a szerelem dolga. Ezzel ismét az egyházi zene trinitárius [szent-háromsági] értelmezéséhez jutottunk el. A Szentlélek a szeretet, és ő teremti az éneklést. Ő Krisztus Lelke, ő von be bennünket Krisztus szeretetébe, és vezet így az Atyához.”⁷

Ha a Szentlélekre várva zárandokolunk, akkor eljutunk időnként egy oázishoz, ahol a kútból kagylónkkal meríthetünk, a fák között pedig rátalálhatunk az öröklétet jelképező cédrusra. Olyan gyönyörű színeket láthatunk lelkükben, mint Csontváry-nak a *Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban* című festményén: az ég és a föld misztikus színeit. A cédrus alatt azonban ott látható egy fehér és egy fekete ló, a jó és rossz örök jelenlétére, a szabadságunkból fakadó választásra figyelmeztet. Van, aki csak ránéz a fára, és gyorsan eltávozik fekete lován, mert nem ér rá ünnepelni. A fehér ruhába öltözöttek a szépségtől megigézve örömükben táncot járnak. Körbetáncolják a cédrust, az élet fáját, amelynek azonban néhány ága véres, és ezekhez közel ül egy madár. A fehérbe öltözöttek táncolnak, hogy szárnyaló szívvel induljanak tovább a sivatagban, és a lélek örömében várják a következő ünnepet. Zarándoklatunk célja, hogy lelkünk örömet és otthont leljen a földön és a mennyben, mert „Isten országa megigazultság, béke és öröm a Szentlélekben” (Róm 14,17).

SAJGÓ SZABOLCS

Kenyér

*lassan örölnek a malmok
vagy gyorsan
esetleg össze-vissza
netán nem örölnek egyáltalán
mélázol
az élet megy tovább
holnapod kenyere készül
kéretlenül
nyeli perceid s az éveid
a most
örökkön járó garatja
sikérszegény lisztet bánatkönny öntöz
jó szó melenget
testvértékintet megízesít
keleszt az irgalomkovász
s a várakozás a csend
míg majd kemencetűz
a holnap asztalára
a feltárt Szív tüze
kenyérre süti ami volt
az életed*

Az Olvasó keresése

Öt „katolikus regényíró”

I. Graham Greene (és bevezetés)

1938-ban született Budapesten. Költő, író, műfordító. Legutóbbi írását 2005. 4. számunkban közöltük.

Az olvasó elsősorban magam vagyok. Félig már kétségbeesetten, mit is vállaltam (röviden: el kellene olvasnom egy fél könyvtárnyi irodalmat, mi a katolicizmus, a katolikusság, például az irodalomban), de itt fölmentenek íróim, akik közül (Gyergyai Albert, Illés Endre magyarul hozzáférhető esszéi, meg idegen nyelvű szakirodalmak tanúsága szerint is Mauriac erősen tiltakozott e tárgyban... Julien Green „visszatérő”, Evelyn Waugh elegyes... és csak Bernanos az (Graham Greene mellett), aki egyértelmű. De hogyan értsük ezt az egyértelműséget? Katolikusabb szekundér író (esszéista) nem akarhatok lenni regényíróimnál, azt mondom hát: a regényről próbálok írni, annak a változatáról, amely kimondottan vagy kimondatlanul (maximum-minimum az üdv vagy a kárhozat jegyében) katolikusként áll s minősítődik. Természetesen, mint aki sem anglista, sem romanista nem vagyok, saját élményeimből mérítek, ezek azonban, valamint a felhasznált szakirodalom és maguk a művek, eléggé gazdag összességet alkotnak, ez lelkem egyetlen nyugalma e tárgyban. Csillagot teszek, s Graham Greene-nel kezdvén, felsorolom, mely munkáit s mely vele kapcsolatos munkákat használtam fel az elmúlt fél esztendő során, mikor is egyre fokozódóbb rettegéssel gondoltam vállalt feladatomra, s arra, hogy mind a Vigilia, elsődleg, mind a magam (irodalommal foglalkozgató) figurája felelősséget jelent; ha mérvadó nem is, világítófényszerű az, amit erről az öt szerzőről ma, huszonegyedik századunkban írok, mikor is ők nem állnak éppenséggel az érdeklődések középpontjában... és hozzáteszem: mind Thomas Bernhard életművéről, mind Chandlerről, mind Maigrettről (Simenon), mind Virginia Woolfról írva könnyebb dolgom volt, mert nem volt olyan kritérium, mint a tételesen fogalmazható hit. A hit tételes fogalmazásaihoz mit sem értvén, arra szorítkozom, miként voltak *hívek* ezek az írók a szemlélet és a szellem becsületéhez, melynek kis zászlóiként a katolicizmust is (célul? eszközül?) kitűzték.

S hadd kezdjem hát. Balsejtelveimet, hogy dolgomat kudarc övezi, letudtam, és élvezetesebb terepszakaszok várnak.

Emlék — a magaméi, mert forrásokkal is csak élményből írok. Tárgyilagossági remények — mert egyik író mellett vagy ellen sem vagyok elfogult.

Harmadjára: belvilágból dolgozom, mert magam is regényíró vagyok, szerény mértékeim szerint, és így merészkedem „a” re-

gényírás (általam vélt) mai helyzete szerint nem mindenben hízelgésszerűen (nem rajongó: távolságos tisztelettel) ismertetni az őt író általam belátható munkásságát, munkásságának bizonyos értelemben érdemi zömét. (Újságírói, esszéista tevékenységekre nem kell tekintettel lennem.)

Graham Greene dolgával kell kezdenem ezt már csak azért is, mert ő az első nálam az időrendi sorban. (S talán egyebekben.)

A csendes amerikai című regényét megjelenésének évében (magyar megjelenésről beszélek), 1957-ben az édesanyámtól kapott egyetemi ebédpénzeim (napi 10 forint) gyűjtögetéséből vásároltam, Jékely Zoltán verskötetével együtt (*Tilalmas kert*; nem tartozik ide). A nálam akkor aztán még csakugyan jóval idősebb Mészöly Miklóssal mintegy nyolc éven át tartó bátyja-öccse barátságunk idején sok Graham Greene-dolgot tárgyalgattunk meg nagy budai séták során, és Pilinszky Jánossal, akit sokkal kevesebbszer volt szerencsém, mesteri szerepében, láthatni (öt-ször-hatszor találkoztunk, beszélgetendő), azt állapítottuk meg, hogy Greene végső soron nem adja „nekünk” (lassanként, már) azt a valórt (értéket? jelleget?), melyet alapvetően fontosnak találánk. S bár Nemes Nagy Ágnesnek csak és csak hálával tartozom tanári igazgatásáért, körébe való bevezetésemért (e körből ugyanily szervezen kerültem ki 1960 táján) — (...nekem nem voltak valók „körök”, s ezt a körök is érezték) —, és legszűkebb körömben ma is csendes irigységgel (idézőjel) könyveltetik, hogy ez nagy szerencse volt, valóban, egy „ilyen” gimnáziumi tanár... minden hála, szervesség s egyebek ellenére azt kell mondanom, hogy Greene-ről inkább Mészöly és Ottlik, N. N. Á. szerint „a világ legkisképűbb embere nálunk”, ő volt beszélgetőtársam (bár Ottliknél inkább Waugh volt a téma, lásd következő cikkemet), N. N. Á. az egzisztencializmusra is azt mondta, „hát fiacskám, ne engem kérdezzen, azt, hogy az egzisztencializmus mi, nekem még senki jól meg nem mondhatta, de szóljon, ha magának igen...” — a síron túlra nem tudok átszólni már), mondom, bár N. N. Á. és köre (gondolom, Mándy, Kálnoky, Lengyel Balázs stb.) az engem kutyakölyökkorú íróit igazán érdeklő kérdésekre (túl Rilken, Kafkán stb.) már akkor is kevés választ tudott adni, a magas irodalom oly teljesen tartalmas és mégis ritka levegőjében élhettem, hogy azt a rangot sem a magam rangjával elérhetni nem vélem, sem megismételhetőségére nem vágyom. Lassan a magunk tartalmai alakulnak ki.

Mészölyvel (s egy Róbert László beszélgetőkönyv, Graham Greene-nel kapcsolatban kicsit kiábrándította lelkes lényemet a minap) *A csendes amerikai* mottóját (Róbert is, ah!) szúrtuk ki magunknak, a fura anomáliaként a zseniális magyar műfordítás-

összességben bizarrul ritmustalanra fordított hexameteres micso-dát, mely szerint a magunkfajta ember (fura, Róbert is társunk?) nem szereti, ha „meglódítják” (a megindítani szó kétértelmű!), mert mesterkéltén jön mozgásba az akarata, s úgy cselekszik, ahogy esetleg nem kellene, lévén hogy esetleg csak kész kényszerképzetek révén cselekszik aztán stb.)... hagyom ezt. Graham Greene a tizennyolc éves kölyökkutya írónak (Joyce szava) alap-élmény volt; Ottlik, Waugh, az akkor nekem még nehezen érthető Mándy, az enigmatikus Mészöly Miklós mellett etc.), s ezért is érdekes, hogy — bár *A kezdet és a vég* (*The Heart of the Matter*), meg az eredetileg Mészöly könyvtárából németül olvasott, később *A szakítás* (remek cím, jobb mint az eredeti, *The End of an Affair*) óriási, meghatározó, impresszionisztikusnál több élmény volt — Graham Greene hamar szélső pályára került (nálam, s említett két „író-nagybátyámnál” s még többeknél is). A kettősség, vagyis hogy alpművek (*Hatalom és dicsőség*, az eddig említettek, talán az akkor magyarul még nem ismert *The Man Within*, ma *A számkivetett*, újabb óriási, bár nagy hibát is görgető cím), a korsza-kosnak látható dolgok (magam többekkel a *Brightoni szikla* — *Brighton Rock* — igen korai Greene-remeklését is ide sorolom), tehát hogy ezek társaságában egyszerűen csak úgy szórakoztató irodalmat is művelt szerzőnk, nem sorolom, polcomom itt sora-koznak... és a kései Greene is jócskán ez a zsáner.

Jól látszik hát, remélem, hogy személyes élményekbe csoma-golva a magam mai véleményét próbáltam kibontani (képzavar!), s a katolikusságra sem lelkesen fogok rátérni. Persze, hogy a *Hatalom és dicsőség* „rossz” (részeges etc.) papja végül megdi-csőül a hitben, az Úr színe előtt, a biztos halált választva köte-lességének teljesítése érdekében. Persze, hogy Scobie, *A kezdet és a vég* sokak által megállapítva önellentmondásos főalakja Isten előtt hódol, mikor — ez az önellentmondás — öngyilkosságával „szent utat” választ (ellentmondás a fogalomban!), persze, hogy Sarah, a *The End...* (*A szakítás*) kései magyar kiadásának címlap-ján akarva-akaratlan kéjnő pofázmányú, tökpucér megátko-zott-rontó asszony (szegény! jól kitoltak vele) az Urat választja, s halála (agyonázásos tüdőgyulladás) csodák indukálója, és van egy (szintén címlapra ábrázolt) savanyú arcú hivatalnok-szerű férj, egy lángfoltos arcú prédikátor (őt választja végül Sarah), s van a nagy szerelem, a derekas kiállású narrátor, aki — zseniá-lisnak hihető sztori! — Istenre nyomoztat... mert Sarah Istené lesz, nem az övé aztán, a szépen végigvitt szerelmi történet után (Greene csodásan ír! ha manapság már fárasztó is ez egy kicsit), igen, persze és persze... és a későbbi *Szerepjátósok* (*The Comedians*), mely engem még 1968-ban is ugyanúgy elemi meg-rendültségre hangolt, ahogy fantasztikusnak éreztem az *Utazások nagynéném* mellett is (most nincs kezem ügyében, mi az angol címe, de majd...) — ezzel együtt Graham Greene inkább a Mészöly-

Ottik-Pilinszky hendikepelést őrizte, és olyan műveit, mint a *Monsignor Quijote*, *A tiszteletbeli konzul*, *Az emberi tényező*, a *Titkos megbízatás*... némiképp unottan olvastam el, futottam át, és sorolhatnám a birtokomban lévő még körülbelül 15 angol, német, francia, magyar kiadást...) — — —

Örök emlékem maradt viszont két dolog. Az egyik az akkor általam még csak angolul olvasott *Brightoni szikla* (Brightonban járván 1994-ben aztán lusta voltam elmenni a szikláig, nem vagyok ekkora sznob!), ahol a kis gengszter, Pinkie azt a borzalmas anti-szerelmes-levelet hagyja, ha jól emlékszem, hangfelvételen, „szerelmének” (körülbelül te rohadt, beképzelt kis kurva, hát mit hittél te, semmi se voltál nekem stb. — így a kis gyilkos, és szerelmese már a fiú öngyilkossága után, „szíve alatt” a fiútól megszülendő gyermekével, olvassa, hallgatja a síron túli üzenetet); és a (nekem *The End of the Affair*) *Szakítás* végén, mikor szerelmese, a hűtlenkedő Sarah végül Istent választja szerelmével, s a főszereplőt szenvedni hagyja, otthagyja örökre, igen, ahogy ez a főszereplő azt mondja körülbelül: Istenem, eleget adtál, barátságot, szerelmet, eleget elvettél, elég volt, hagyj, kérlek, mindörökre békén — — — azt hiszem, a nekem tíz legnagyobb mondas egyike (*a Csendes*... mottója mellett, Kátya kijelentése után a Karamazonokban — „A szerelem meghalt, Mitya”, mondja ezt Dmitrijnek a börtönben; egy Micimackó, egy Kafka, egy Rilke, egy Stendhal stb. mondas mellett, Eliotot se feledjük... több ez tíznél végül, tudom) — — — Londonban, s véletlenül épp egy Hamlet nevű lovat és egy Sagittariust (decemberi vagyok) kihagyva, na Istenem, jókora nyereményt veszítve, inkább elmentem az ottani filmmúzeumba, hogy az „Affair” régi kópiáját lássam, s mit ad az ég, épp az én alapmondásomat hagyták le a végéről, a film készítőinek nem volt olyan fontos. Ezt majd újra említem.

A szerepjátékosok elején is, végén is Greene kicsit inkább zavart, így nyegle megjegyzéseket tesz a katolicizmus szerepéről; egy motívumismétlés hibája mellett továbbá; de mondom, zavaróan egy magaféle katolikus regényíró művében... ám amire vissza akarok térni, a kihagyott cím. Ezt ugyanis egy alapműben, a sokak által bírált... mit, leszólt, pocskondiázott... Greene-életrajzban (három vastag kötet, valami 2500 oldal!) nézem meg. Szerzője a tudós (és közepes költő) *Norman Sherry*; a nemrég megjelent harmadik kötetet (erre figyeltem fel, így szereztem be magamnak a trilógiát, ismertetése ide nem fér) a *Daily Telegraph* (érdemes megnézegetni hétvégi számain, sok a jó kultúra benne!), a nagynénis cím *Travels with My Aunt*... s így ugrik be a *The Third Man* is, a híres film alapkönyve, Bécs, a II. világháború után... tudjuk, kalandregény, ezért is kárhoztatják egyebek között Greene-t... de fantasztikus dicséreteket is látok a Sherry-könyv II. kötetének fülén, úgyhogy ezt hagyjuk... a *Telegraph*

kritikusa (Julian Evans, 2004. okt. 2.) azt a felszínességet említi, ezt rója fel Sherrynek: hogy túl sablonosan és gyakran von párhuzamot Greene saját „alakja” és főszereplőit köztük... ha ez igaz, kétségtelen elemzői hiba, alaposabb vizsgálatot igényelne. Ám nem ide akartam jutni.

Hanem innen tovább. Hagyván, félre, hogy olyan könyvek, mint a mostanság újra megjelent *Merénylet*, örökké aktuálisak, Greene az aktualitások nyomában járt. Így utazta be s dolgozta fel (gondolom, Róbert L. ezért különösen lelkesedett) a világot. A politikumot. (Magam is fordítottam egyetlen könyvet, egy inkább útleírásszerű afrikai munkát Graham Greene-től.) A legavulóbbat. Persze, roppant igazságok voltak azok a vietnami háborúról, de végső soron egy cinikus, kiégett újságíró féltékenységű történetéről van szó benne. S a *Havannai emberünk* csaknem parodisztikus revűszerialitása (nem nagy dicséret nálam); *A tiszteletbeli konzul*, más, említett vagy nem említett „szórazgatások”; bizony, nem csupán azért avultak el (katolicizmusról sok szó nem esik bennük!), mert a történelem új és új arcát mutatja egyre, hanem mert az a regényírói erudíció, ihlet, amely a Greene-é volt, elfáradt. Végképp nem „érdekelne” egy Sarah-szerelem, holott Kátyát jól felpofoznám (Mityát ülepen bil-lenteném). Greene hősei ma engem sajátlag kevésbé érdekelnek. A huszadik század egyik legnagyobb regényírója vall így a regény műfajának múlandóságáról. Hát persze, roppant lelki dráma Scobie rendőrkapitányé (vagy kicsodáé, Afrika), és nyilvánvaló, hogy magunkat olyan emberekért (megcsalt szerelmekért, szegény, jobb sorsra érdemes tehetségekért, lányokért és ifjakért, rendszerekért, világnézetekért stb.) emésztjük, hogy jaj, már na, mi szegény „marhák” (Ottlik szava). De Greene, s ebben van igaza az ómódi klasszikus angol (nem vagyok anglista!) „Macmillan”-nek, *Guide to Modern World Literature*, Martin Seymour-Smith 1400 oldal felé közelítő írása, Alaszkától Kamcsatkáig és Lappföldtől Tasmaniáig tárgyalva a világirodalmat, ezért van igaza: hogy Greene a megfejthetőség sablonját húzza rá az „élet” dolgaira, s közben azt reméli, teljes rejtelmükben tárja őket elének. Sherryt bírálva Julien Evans épp azt kifogásolja, hogy Sherry „teszi ilyenné” Greene-t. Ki tesz itt igazságot? A katolicizmus, „Isten” szempontjából, lévén hogy Graham Greene nem tartozik a vallást népszerűsítő írók közé (elég sok gondot okozott olykor az egyháznak, ha jól tudom), valamint hogy a tollat nem imához kulcsolt kézzel fogta s vezette soha, ehhez képest túl kevés benne a „titokzat”, a rejtelem, nagyon oldalba vagyunk bökdösve sokszor (Scobie, a rossz pap etc.), vagy — ki nem ért egyet ebben, de akkor Greene hogyan nem látta? — a halála után csodatévő, nem is oly züllött Sarah történetében. Greene mintha (a *Brightoni szikla* után) sem igazán kárhozottaknak nem látta volna alakjait, sem a tisztaságot nem hagyta meg nekik. Ha

a sikeres-sikertelen színházi szerző Greene-t nem taglaljuk is: sok a bulvárhoz, az például, hogy a nagynéni tkp. mamika stb. Homérosz is alszik néha. Érzem ma már.

✱

Hadd említsem itt még, hogy csekély dolgozatomhoz felhasználtam két kiváló könyvet is, bár nem idéztem egyiket sem: Shirley Hazzard: *Greene on Capri (a memoir)*; valamint (no, akkor már), Graham Greene: *Collected Essays*, ám itt Greene Mauriac-kal és Bernanos-szal kapcsolatos véleményeit vettem nagy értéként. Nem szabad elfeledni, hogy *Ungvári Tamás* az 1962-es (!) kiadású magyar nyelvű *A kezdet és a vég* kísérszövegét roppant érzékenységgel, abban az időben a határokat súroló írói-írástudói bátorsággal, körültekintéssel, bármi megalkuvás nélkül alkotta meg; gratuláció. Az említett írónak mind köszönet a „szellemtámogatásért”.

Talán elindít valakit, valakit ez az én írásom, Olvasót, a Greene-kutatás útján. Egyetlen érdemem ez lehet, lényegén; ebben.

(Folytatjuk)

NÉMETH ANDRÁS

Megérteni, Bolyait

Ha gyónt — és megismert — a pupilla, éhezett,
mindenben, Te összetartó fényszálakból kezét
ígérő, látott Kereszt. Most virrasztva metszenek
ujjak élei bilincs eret, s ad őrnevet
párhuzam öntelt vakulóknak. Félrevezetett
szabadságuk társtalan, lüktető kín sem lehet.

Bár a valóság nem hisz az ember szemének,
helyükre kerülnek, miket kontúrra cserélnek,
tárgyakká — ezért a magad terévé — szemérmes
igazsággá lényegülve, s a belsejéhez
érhet a lét valahány buroknak, s féltekéket
tépnek szét egymásba térő csíraszálak, s élek.

Más és más szerelmek

MÁTYUS ALIZ

1948-ban született Zala-
lövön. Író, szociológus.

Akár Firenzében is állhatott volna, pedig csak a Batthyány utcában volt, az azonos nevű tér metrómegállójához közel. A sarki ház, amire a sorból épp rálátott, nemcsak egy hasonló firenzeit juttatta eszébe, de előhozta a város hangulatát is.

Firenzében, szerelem idején. Egy fénykép örökíti meg, mögötte a Ponte Vecchio. A híd a sok kis házacskaival, amikben mint egymáshoz tapasztott fészükben a fecskék, árulnak szorosan közel a kereskedők. S közepén ott a mester, Benvenuto Cellini, az ékszerkészítő szobra. Ott jártukkor a fiával, elhajthatatlanul ugyanazzal a galambbal a fején. Így róla csak olyan fotó készült, mint az egykori otthonban, a Nádor utcai lakásban Leó bácsiról, az egykor a Miss Arrizona, 1956-ban a Múzeum Kávéház, később a Bástya söröző pincéréről a nyolcvanas évek elején. Képek, róluk, madárral a fejükön. Celliniről galambbal, Leóról papagájjal. Árnyképbe illően karakteres kopasz fején.

A postára a nyitásnál betóduló várakozók magukkal sodorták, egyszer csak ott volt a benti sor közepén, jóval hátrább, mint az érkezése miatt kellett volna, de nem bánta. Biztosan jobban siet mindenki. Ő reggel szokott kevésbé, neki a hazafelé útja a sürgős. Azon múlik, hogy a fia iskolából érkezve megkapja frissen készített ebédjét.

A firenzei fényképen a feje egészen közel. Jól kivehető rajta a szemfesték, a Nofretetét utánzó vonal. A két szemén más-kepp-másképp vastagítva, kerekítve. Úgy látszik, annyi gondja nem volt rá, hogy jól összemérje, vajon egyformára sikerültek-e. A híd, a Ponte Vecchio a háttér, meg az Arno folyó, ami ott folydogál abban a térsávban, ami még a feje és a híd között a képen érzékelhető. Arcán az a csak szerelmeseken fellelhető mosolyfésleség, nem mosoly, tekintete élénk és mégis révült. Igen, ez a képtelenség. Szerelmes arc, elvarázsolt ember.

Rádőlt az Arno-parti kőfalra, tudta maga mögött a Ponte Vecchio-t, s miközben várta, hogy megörökítse a fia, azzal a tudással nézett szembe az optikával, hogy de jó, most ebben a kivételes állapotában rögzíti őt a technika csuda vívmánya. És most aztán olyan kép készül róla, amelyiken az utókornak nem lesz majd könnyű megállapítani a korát. Ez már önmagában is jó játék volt. Akkor kitalált még hozzá valami nagyon bölcsnek látszót. Szerelemben a jelen lenyomatát átrajzolja a múltat a jövővel összekötő szerelemélmény. Ez is jó örület. Miért is ne ta-

lálta volna ki, ha ez is gondolható a szerelemről. S miért is ne foglalkozott volna folyton folyvást szerelmes érzületével, ha neki ahhoz csak kivételesen lehetett köze, sőt rendhagyóan. Nem volt az az ő életébe tartozó. Másfélét választott helyette. Most meg, hogy valaki mégiscsak, szánt szándékkal annyira megmutatta neki magát, hogy beleszeretett, mit volt mi mást tenni, ünnepelte. Úgy gondolt rá, hogy ez el fog tartani, akár egész nyáron át, és nem éli majd túl az őszt. Szerelmes cselekmény nélkül, elviszi majd a zajos őszt, a munkák hada, a hajnali keléssel nyersen beálló iskolaidő.

Zuglóban, már az ágyán fekvé, az elkészült képet nézte, s felfedezte, hogy fél évszázaddal maga mögött egy öt éves gyerek ábrázatát is mutatja. Olyanét, aki épp jó álomból ébredt, s biztos a folytatásban, vagy olyanét, aki épp meglátta, s már indul is, hogy leipiacsolja a másikat a bújócskában.

A fénykép szerencsére jól megmaradt az emlékezetében. Mert hogy kivette a többi firenzei fotó közül, hogy kéznél legyen, s nem találja.

Van tehát egy fotója magáról, ami, ha meglesz, ugyanúgy üzenet lesz neki magáról, mint a szülei üzenetei. Akiktől épp ma reggel is jött egy. Pedig csak egy Ady-idézetet akart pontosítani. *A szerelem eposzából* valót. S ahogy kinyitotta, az első oldalon, az 1955-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó által kiadott két kötetes Ady Endre *Összes versei* ötvenezer példányának egyikében ott találta. A könyvet az anyja vette az apjának. S a régi szokás szerint, beleírt. Ahogy manapság már csak a szerzők dedikálnak. Az áll benne, a mondatkezdő É betű gyönyörű hosszúra nyújtásával: Édes kis Uramnak, születésnapjára Alice. Pápa 1959. március 28.

Ezerkilencszázötvenkilenc. Ady az apjának. Ajándék.

Adyt akartak olvasni.

A három éve lezajlottakról jobb volt nem beszélni.

Másról nem volt miért.

A megélhetéshez kellőt előteremtették. (Ha ők nem tudták volna, ott volt három házra nagyanya és a kocsma. Az időben az öttagú család legapróbbja hat éves volt.)

Éltek.

A begyakorlott csendhez jól jött Ady.

S a gyönyörű ruhák. Amilyen utoljára csak az anyjuknak volt, még lány korában.

Az ötvenhatos amerikai rokonok biztatására megindultak a csomagok a két háború között kitértorgó rokonoktól. Küldték őket, egymás után, tejporral, kakaóval, ruhával. Kistafirozták őket egy évtizedre. Inkább egy életre. Átalakításokkal mindenestre túléltek az anyját. Aki a kerek ezerkilencszáznyolcvanas évet választotta eltávozásá dátumának, nem várva be még a hónapok múlva adódó másik kerek lehetőséget, hatvanadik életé-

vét sem. Nem volt maradása. Elmentek a családi házból addigra mind, nem volt kinek alakíttatgasson. Érzéke szerint jelmez vagy díszlettervezőnek született, elméletibb változatban a művészet-történésziség illette volna meg. Különleges érzéke volt a különös-höz és a széphez. Ha életükben nélkülöztek volna, észre sem veszik, miatta annyira kedvezőek voltak a formák.

Amikor már családon belül sem élhette ki adottságait, nem talált magának elég cselekvési teret, porontyot, akire irányulhatt volna, hagyta, hogy felboruljon sejtjei egyensúlya, nem hozta magát vissza a billent állapotból sem, elengedte az utolsó fogódzót is. Megtette. Döntött. Ő csak egyetlen dolgot nem tudott eldönteni, amíg élt. Hogy vajon melyik fiát szereti jobban. Az elsőszülöttet vagy a legkisebb gyereket. Lehet, hogy zavarta érzékelésében, hogy természete szerint ez utóbbi talán-talán kicsit jobban hagyta magát?

Firenze, a város, amely a fiával először fogadta be őket, ujjongóvá tette az érzéseit. Olyan távol voltak mindentől, ami távol kellett volna, hogy tartsa érzelmei szabadjárá engedésétől, elhatározta magát, s zavartalanul ünnepelte őket. Firenze segítette a megvalósításban. Ilyen városról álmodott mindig, s épp ekkoráról. Nem létezett telítetlen pillanat. Adódott a látvány, s mindaz, ami már korábban neki Firenzéből kijutott. Beleértve még a dühödten bántani akaró Michelangelo Buonarroti is. *Nincs kétség benne: drága / ékszer e város, de ezt te nem érted, / tehetséged annál sokkal csekélyebb.* Ez jó kamaszos hang volt, s akkorra őrizgette, amikor majd a fiától úgyis kap belőle. Előhangnak, ha majd emez jön, annyira ne fájjon.

A szerelmes Buonarroti sorait illesztette, illesztgette magában, magának, az összecsengőkkel a pillanatot külön is jutalmazva. *A szerelem felkölt, serkent, a szárnya / felvisz oda, hová vak vágy nem érhet; / első lépcső, melyen a szomjú lélek / útját teremőjéhez megtalálja.* És benne derű volt s maradt, nem úgy, mint a mindig elégedetlenkedőben. Csak nevetett rajta, hogy Buonarroti még szerelmesen is képes volt kitalálni, mit kérhet az égtől számon.

Szerelmi üzeneteid sorában / tán azért sujtottál annyi szünettel, / mert ritka jót jobban becsül az ember, / ha messze van, vágyai távolában.

Szerette ezt a mindig érdes embert. Ha volt álma, amire szívesen emlékezett, akkor az, amelyikben Michelangelo-rajz díszítette szobáját. Megnézte álmában, s azt állapította meg, valódi volt. *A Madonna a gyermekkel.* Közben tudta, nem lehet, mert a mű sokkal nagyobb, mint valójában. Csakis ezért tudta, hogy nem lehet igazi. Miközben valami miatt annak találta. Sokat foglalkozott a valódiságával, s keveset örült neki. Ennek nem örült az álmában. A rajzot biztosan azért álmodta magának, mert ott volt reprodukcióban a barátnője falán, Bécsben meg Budán, s még úgy is szerette volna mindig. Azt mondta magának, nem tehet róla, hogy reprot nem tud feltenni, neki a kapott képek miatt olyan a lakása.

Firenzében Michelangelót percre se tudta feledni, pedig Leonardót nem szerette kevésbé, Dantét meg egy emlékeztető felírástól kezdve visszatérően ott citálta mellette a fia. Oly gazdagok voltak Firenzében, mondhatni pazarul gazdagok. A város hoz oly sok minden kötötte őket, s oly önfeledten jártak benne, mintha csak szülővárosuk lett volna. Mentek, utcák során, keresztül-kasul, át az Arnón, vissza, egy keveset a partján. A fia vezette őket, egy kis, előző esti várostérkép böngészés után. Ennyi, hogy mindent felfedezzenek, mindent lássanak, elég is volt hozzá.

Ráhagyatkozott a fiára. Ment mellette, gyors sétatempóban, s várta, türelmesen, ha egy-egy újabb erődházat, palotát fényképezni megállt. Fiatalnak érezte magát. A teste volt fiatal. Beszipantották magukba a rátörő érzések. A mozdulatai, ahogy megemelte a karját, és árnyékot tartott a fényképezőgépnél, de ahogy a fia mellett lépett, vagy ahogy az Arno partjának kőpárkányára hátrahajolt és hátrakönyökölt, mind-mind, szerelemtől való, s szerelmet gerjesztő mozdulat volt. Ez az, amelyet, tudta, Buonarroti sose érzett. Az ő szerelme olyan volt, mint a Sixtus-kápolna freskóin az összes meztelen test. Gyönyörű és gyötrelmes. Michelangelo úgy szenvedett meg a gyönyör pillanatában is minden szerelmet és minden elválást, ahogy egyszerű földi halandók között csak anyák szenvedik azt meg.

Együtt és különváltan. Érintéstől szerelmesen, és egyedüllettől szerelmesen. A szerelemben ő épp azt tartotta a természet nagy találmányának, hogy a szerelmesétől nem úgy szakad el a szerelmes, legyen az érzés bármilyen újdonság, legyen akármennyire erős, sőt legyen a szerelem tiltott, reménytelen, jövő nélküli érzelem, hogy az elsősorban, vagy csak fájjon. A fájdalom, az arra az alkalomra van fenntartva, amikor az anya tanulja a gyerekétől az elszakadást. S hogy mennyire siker nélkül, tökéletlenül, Michelangelo *Piétája* rá a legjobb példa. Ahogy Mária ott tartja az ölében az övét, visszkapott, halott fiát, Jézust.

Michelangelo kivételes tudásoknak van birtokában, kivételes érzelmeiben sincs hiány. De érzéketlenül nincs a birtokában, amiről az anyák mind tudnak. Egytől egyig. Arról a szerelemről, ami a gyerekük iránti. Minden anyáé. Ha vannak, ha nincsenek úgy egymásra szegeződve, egymásra hangolódva, mint ők a fiával.

Minden múlt-pillanat ott szunnyad minden anyában, amikor tetten érhetnék érzelmeiket. Az ő szerelmük, bontakozóban a fiával, egy szoptatás utáni, Bence feje már a vállán pihen, ránéz és elmosolyogja magát. Olyan szerelem nincs, ami ennél boldogabbá tette. Mert ez a mosoly, jelentés egy másik bolygóról, egy hetekkel előbb még benne fejlődő kis lénytől, hogy minden rendben. Hogy jó itt. Jó vele. Lenni jó.

Akart valakit, a gyereke apjával akartak valakit, lett, s ő most létével elégedett. Kinek kellene ennél nagyobb boldogság. Lehet-e ennél biztosabb visszaigazolás?

Természetesen szerelem, mondta Forgách András, a jóbarát, és természetesen az volt. Ezért örökölhették meg András gyerekorvos nénijét, élvezhették naponta a társaságát. Rajzolni járt, Bencét. Álomittnak, Bence de l' eau de vie-nek. Születtek kettejükről is rajzok, amolyan huszadik századian szabályos *Madonna a gyerekével* alkotások. Nem lehetett csodálni. Gyönyörűek voltak. És el is halmozták őket. Ki-ki elhozta gyereke levetett ruháit, kinőtt játékait. András meghozta Csucsut, a közép-ázsiai védőszellemet, Berlinből. Bence éjszaka álmában nevetett, s ő azt érezte, szétveti az öröm.

Közben persze, ha nincs is róla szó, ott volt a mindenkori aggodás. Az, amíg egy gyerek kicsi, mindig ott ólálkodik, letagadhatatlanul. De fájdalom csak ahhoz kötődő, ha el kellett válni. Akármilyen rövid időre.

Az talán valami láthatatlan burok, amiben anya és gyereke vannak. S ha ki kell belőle kerülni, ki kell jönni, valami kényszer folytán, az először nagyon fáj. De van belőle másodszor és harmadszor is.

Az elválás lépcsőfokai.

A jövő emlékei.

A fia három hónapos volt, amikor először kellett elmennie nélküle otthonról. Süppedős homokban jártak a lábai. Vitte a villamos, s mintha ki akart volna szállni. De hát ott van, jól van, az apjával van. Válaszolta magában annak a fájdalomnak, ami eltökélten visszafordulásra készítette volna. Együtt vannak, jól vannak. De hisz Bence már alszik!

Villamos vitte, s neki ahhoz hasonló érzése volt, mintha egy test, a benne levő, sérülékeny szervek védtelensége miatt, nem tudná követni, aminek kitették, a sebességet.

Csaknem száz napos közös múlt állt mögöttük.

Két szoptatás között, alvási időben, otthagyt az apjára egy gyereket, s az, micsoda képtelenség, nagyon fáj. (Még más volt a klinikán, ha Bencét nem adták, az újszülöttek között tartották, és csak szoptatáskor lehetett vele. Akkor nem tudott mi mást kezdeni a helyzettel, s magával. Oda ült, s ott őrizte a fiát a szoba zárt ajtaja előtt. S mint házőrző kutyák, amennyire csak lehetett, követte a benti történéseket.)

Az első intézmény, az óvoda elkezdése, amikor már túl voltak az összes elképzelhető együtt ott maradáson, s kellett egy óra, amikor Bence egyedül kibírja, emlék szintén. Kijött az óvodából, határozott, eljött az óvodától is. Elindult valamerre, s rőtta az utcákat, de hogy hol jár, meg nem tudta volna mondani. Kiért a Rókus templomhoz. Mint turista a Bazilikának, megörült neki. Rögtön lett egy terve, elképzelése, másképp kezdett mozogni. Átkelt a gyalogátkelőhelyen, bement a templomba, térdet hajtott, keresztet vetett. Felidézte, utoljára akkor volt Isten házában, amikor a fia keresztelőjén. Akkor talán kért neki egy szép, ren-

des életet. Most magának kér erőt, hogy kibírja, idegen helyen, idegenek között hagyta a fiát. Az órájára nézett, s világos lett, hogy ez a tengersok idő, amióta nincs vele, nem volt több, mint percek az órára kimért időből.

A templom homályában lassan elindult előre, kibomlott előtte az oltár képe, s ahogy lenézett eléje, otromba nagy betűkkel ott ólálkodott a felírás: Riasztóval felszerelve.

Riasztóval?

Ha nagyon összeszedi a képzelőerejét, akkor se tudott volna templomban elképzelni ilyet.

Igen? S akkor valójában miben élünk? Akkor hol nem történhet meg akármi? Erre született az ő fia?

Sikerült a rázkódó sírásig elengednie magát. S arra is kísérletet tehetett, hogy mindig visszatérjen a könnyebb kérdéshez.

Te jó Isten! Itt tartunk? Riasztó, már a templomban is?

Akkor, semmi se szent.

Letérdelt az imázsápolyra. Térdelve még sokkal jobban rázhatta a sírás. És kint volt belőle az a képtelenül nagy nyomás. Felállt, tudta, nincs tovább, ezen is túl vannak.

Bence nem sírt, sem a találkozásnál, sem amióta ott hagyta. Kicsit még a szokottnál is lassabban engedte öltöztetni magát.

Nem sírt, sem ekkor, sem soha nehéz helyzetekben. A maga módján állt ki minden próbát. Tudni akarta, előre, mibe kerül, s mindent megoldott magában. Idegen orvosnál sem sírt, akkor se, ha oltást kapott, ha vért vettek tőle. Ennél egyszerűbb helyzetekben meg esze ágában se lett volna sírással felhívni magára a figyelmet.

Óvodából, iskolából, kirándulásokról, táborozásról, hazáig vitt mindent, ami felgyűlt benne. Ahhoz, hogy helyzetekben megfeleljen, felemésztette az összes energiáját. Ami ezen túl volt, ami érte, ami játszódtott benne, ami nyomasztotta, amitől tartott, s amitől félt, az mind otthonra maradt. Hazatérését egy kétségbeejtően nagy alvás követte. Előszörre óránként benézett hozzá tizenkét órai alvás után, aztán ezt is tudta már. Kialusza magából. Az összes felgyülemlettet. A saját ágyában, otthon, védettségben.

S időközben, szépen, minden figyelmes ember számára követhetően, hát még akkor az anyjának, kijelölte a határokat. Miből mennyit, mikor mennyit. Újból, jóból, emberből, kintből. Csak az az egy, az olvasás maradt, amiben hosszú idő telt el, hogy senki nem korlátozta őket. És ők se magukat. Csak amikor kiderült, amikor fény derült rá, hogy hányra rúg a napi olvasási óra, akkor, a gyerekorvosuk is, mindenhez értő barátaik is, lebeszélték őket róla. Helyette órában lett kimondva, mennyit kötelesek naponta a levegőn tölteni.

Hol van már a tavalyi hó? S mit lehetett tenni, ha még Bence nem is látott, de már könyvtára volt. Öröklött darabok, s mellette az

első új könyve Gyöngyvértől, Szabó Lőrinc: *Húz a liba papucsot*. Második Máriától, Weöres Sándor: *Bóbita*. Ahogy látott, máris a rajzokat nézte, s ahogy ceruza került a kezébe, húzta a köröket. Miért csodálkozott volna, ha a firenzei kósza séta után, az Uffizi képtárban azt látja, hogy a fia nem az aláírásokat nézegeti, s tájékozik a nevek szerint, hogy mit nézzen meg, mint ő, hanem a szemére bízta magát.

Vajon honnan veszi magának a tévedéshez a bátorságot? Honnan van benne ez a magabiztosság és ez a bizonyosság? Tizenhat évesen hogy mondhatja a Picasso Múzeum megnézése előtt, hogy ehhez fáradt, majd ha legközelebb jövünk. Amikor először van Párizsban, s még egyetlen világvárosban se járt, a szomszédos Bécset leszámítva, ezen kívül? Honnan veszi, hogy el tudnak, el akarnak jutni kétszer is, többször is helyekre? Hogy jutott a tudtára, hogy lehet az is szokás?

Kiálltak a képtár tágas teraszára, a városrész, ahova ráláttak, olyan egyszerű volt, mint egy jól sikerült díszlet. Annak a térnek az árkádjai alatt ott tudta a Medúzát, a haja helyett kígyókat a fejéből kitekergőztető Gorgót, akitől volt miért félni, mert kővé változtatta, aki ránézett. Szobornak is félelmetes volt. Biztosan, mert Cellini mester keze munkája.

Az Uffizi képtárban angol nyelven íródott Leonardo albumokat vettek, a *The machines*-t és az *Anatomy*-t, Bence választotta. Előbb megnézte a szerkezeteket, aztán a legforgatottabb könyve lett a másik. Leonardótól tanulta meg az emberi test titkos összefüggéseit. Az anyáét és a magzatét, s az előzmények csodáját.

Firenze búcsúzóban azt üzenete nekik, visszavárja őket. De ők Rómára gondoltak. Az Örök Város után majd visszatérhetnek. Michelangelo miatt kellett, hogy tovább menjenek. Kellott, hogy induljanak a nyomában. És a kettősük megérett rá. Meg akarták szerezni maguknak a várost. Akkor még azt hitték, az is csak olyan, mint a többi.

ZIMÁNYI ÁGNES

Lukács Jánossal

P. Lukács János SJ Budapesten született, 1966-ban. Középiskolai tanulmányait a Piarista Gimnáziumban végezte, majd a Budapesti Műszaki Egyetemen villamosmérnöki diplomát szerzett. A Jézus Társasága Magyarországi Tartományába 1991-ben kérte a felvételét. Münchenben filozófiát, Párizsban teológiát tanult. 1998-ban szentelték pappá. A Jézus Társasága Általános Rendfőnöke 2004. október 29-én P. Lukács Jánost nevezte ki a Magyar Jezsuita Rendtartomány új Provinciálisának. Hivatalát 2005. február 2-án vette át P. Nemesszeghy Ervin SJ atyától.

Hogyan alakult, hogy mérnöknek készült, azután mégis szerzetes-pap lett?

A mérnökséget családi örökségként kaptam, édesapám is az. Tizenhárom éves lehettem, amikor elterjedt a Rubik Ernő-féle bűvös kocka. Iskolánkban volt egy módszerünk, és versenyeztünk, ki tudja a leghamarabb kirakni. Felötlött bennem, hogy leírhatnám a módszert. Amikor édesapámnak megmutattam a vázlateimat, azt mondta, a mai korban érdemesebb volna számítógépes programot írni a kocka kirakásához szükséges lépésekre. Szakkönyveket hozott, sőt egy idő után egy-egy hétvégére a Központi Fizikai Kutatóintézet egyik legelső személyi számítógépét is hazahozta. Ez a szellemi kaland évekre meghatározta érdeklődésemet, amihez a Budapesti Piarista Gimnáziumban nagyszerű háttérrel adott a Kovács Mihály vezetése alatt működő fizikus-számítástechnikai klub. Érettségi után mindez egy lendülettel bevitt a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karára. Ott azonban sokasodni kezdtek a kérdések. Úgy éreztem, a számítástechnika túlságosan kitölti életemet: hobbiként szerettem, de az életemet nem tudtam rátenni, nem ez volt a hivatásom. Mintha olyan vágányon zakatolna az életem, amelyre egy gyerekkori véletlen terelt rá, felnőtt fejjel azonban még nem mondtam rá igent. Lassan másfelé is kezdtem keresni.

Közben azért végezte az egyetemet.

Harmadéves voltam az egyetemen, amikor megnéztem egy külföldi Bárka közösséget bemutató videofilmet. Értelmi fogyatékos, testileg is sérült embereket mutattak a képsorok, egyik-másik sem beszélni, sem önállóan enni nem tudott. Aztán torzonborz, vidám angol fiatalember jelent meg a képernyőn, és elmondta, hogy amit a közgazdasági egyetemen mindhiába keresett, azt most — úgy érzi — ezek között az emberek között megtalálta. Választ kapott a kérdéseire az élet értelmét és a hitét illetően. Ez a néhány képkocka egészen fölkavart. Megütött a gondolat: itt az alkalom, hogy eldöntsem, van-e Isten. A fejemben — mérnökszerűen — valamiféle képletet állítottam fel. Ha valóban igaz az, hogy egy ilyen helyzet-

ből, értelmi fogyatékos emberek szenvedéséből Isten jót tud kihozni, mint ami ennek a filmnek a tanúsága szerint megtörténhet, akkor én sem fogok többé kételkedni. Ha viszont azt látom, hogy a hallott tanúságtétel nem hiteles, akkor véglegesen félreteszem az Isten-kérdést, és a további életemet magam fogom berendezni.

Ezután következett életem egyik legszebb éve. Az egyetemen évhalasztást kértem, és Londonba utaztam. Először csak néhány hétre gondoltam, végül egész évben a Bárka közösségben maradtam. A filmen látottaknak megfelelően én is értelmi fogyatékosokkal éltem együtt, ők pedig megosztották velem munkájukat, örömeiket és szenvedésüket. Azt vettem észre, hogy az év végén, mire hazajöttem, egészen megváltoztam. Bár a Bárkában annyira elfoglalt mások segítése, hogy a hitemre vonatkozó gyötrő kérdéseimet az év során alkalmam sem volt föltenni, utólag azt vettem észre, hogy az Istenre vonatkozó minden bizonytalanságom megszűnt. Evidenciává vált Isten léte. Az otthon és a piaristáknál kapott érzelmi és szellemi gazdagság észrevétlenül beérett.

Itthon befejeztem az egyetemet, és 1989-ben megkaptam a diplomámat. Érdeklődésem az újrainduló szerzetesrendek felé fordult. Világi papként nem tudtam volna elképzelni magam, és szerzetes-tanárként is csak nehezen.

Hogyan tájékozódott, és hogyan került végül a Jézus Társaságába?

Jelentkeztem a Pázmány Péter Hittudományi Akadémiára, és világi hallgatóként két évet végeztem, mintegy ismerkedésként egy új közzeggel, mint amikor az ember a lába ujját belenyújtja a folyóba, mielőtt fejest ugrana. A jezsuitákkal való találkozásom először egészen véletlennek tűnt. A szerzetesi, papi életre vonatkozó döntés nem könnyen született meg bennem, még akkor sem, amikor már világos volt, hogy nem halogathatom tovább a döntést. Barátaim tanácsára Püspökszentlászlóra utaztam, ahol akkor egy jezsuita atya, Váczi Jenő fiatalokat fogadott, személyes lelkigyakorlatra. Az ottani imádság hatására született meg bennem az igen, és mivel ez az akkor még gyöngye hang egyre erősödött, felvételemet kértem a jezsuita noviciátusba. Szent Ignácot, a jezsuita rendet jobban megismerve jöttem rá, hogy a látszólag véletlenszerű események láncolata, ami a noviciátusba vezetett, egyáltalán nem volt véletlenszerű. Személyes keresésemnek nagyon jól megfelelt, amit Szent Ignácnál találtam. A megtérése utáni küszködés és az ebből születő gyümölcsök hozták létre mindazt, amit Szent Ignác-i lelkiségnek szoktunk nevezni.

Szegeden a nemrégiben elhunyt P. Weissmahr Béla SJ volt a novicius-mestere. Milyen emlékeket őriz róla, hogyan emlékszik rá?

Törékeny alakja az első perctől kezdve otthonosság-érzést kölcsönzött a noviciátusi napoknak. Váratlanul kellett elfogadnia az újonc mesteri megbízást. Látszott, hogy nem álltak rendelkezésére a szükséges anyagok, alapvető írássok nem voltak még lefordítva. A felvételi rendszer sem volt kidolgozva. A noviciátusba könnyen be lehetett kerülni, sok emberi, hivatásbeli kérdés kuszálódott össze-vissza. Nem könnyítettük meg az életét.

Béla atya alakja akkor volt a legsugárzóbb, amikor személyesen beszélgettünk, meg amikor a kápolnában, csöndben imádkoztunk mellette. Nemcsak gyermeki egyszerűséget, hanem nagy összeszedettséget és szeretetet közvetített a lényé, ami óriási erővel biztatott az előrehaladásra.

Később Ön lett a novíciusmester segítője...

Igen, ezt *socius*nak mondjuk. Latin szó, társat jelent. A jezsuita novíciusmesternek és a tartományfőnöknek mindig van egy társa. Feladata nehezen meghatározható, mindig abban egészíti ki a novíciusmestert, amiben erre éppen szükség van.

A jezsuiták már a novíciátus után egyszerű örök fogadalmakat tesznek. Ez azt jelenti, hogy a szegénység, tisztaság, engedelmeség fogadalmát tesszük le, és egy ígéretet is, hogy a tanulmányaink végén be fogunk lépni a Jézus Társaságba. A személy részéről ez végleges döntést fejez ki, a rend részéről azonban átmeneti, tanulmányi idő kezdődik, ami még próbaidőnek számít. Ennek során el lehet bocsátani a jezsuita növendékeket. A végleges, úgymond teljes jogú rendtaggá válás az ünnepélyes fogadalmak letételekor következik be. Erre nálam 2002 augusztusában került sor.

Jezsuitaként több külföldi jezsuita főiskolán tanult. Filozófiát Münchenben, azután teológiát Párizsban. Milyen élményekkel tért haza?

Nagy élmény volt számomra az a fajta tanulmányi rendszer, amelyben az előadások mellett fontos szerephez jutott a személyes munka is. Számos írásbeli dolgozatot kellett elkészítenünk. Különösen a teológián vettem azt észre, hogy a személyes feladatokban azok a kérdések kezdenek vezetni, amelyek a hitem legmélyén, kérdésként régóta megvoltak bennem. Első komolyabb olvasmányom Karl Barth *Dogmatikájának* első kötete volt. A Bárákban megtapasztalt angliai élményeimhez kapcsolódott, ahol anglikánok és katolikusok éltünk együtt, egy közösségen belül tapasztalva az egység hiányának mindennapos fájdalmát. Barth teológiájával ismerkedve egy másik felekezet gondolkozásmódjához és katolikus hitemhez egyszerre kerültem közelebb. Világossá váltak a közös pontok, és az is, hogy melyek azok a nézőpontbeli különbségek, amelyeken még túl kell emelkednünk, hogy az ökumenizmus megvalósulhasson.

A teológia melyik részével foglalkozott, melyik ágában mélyedt el jobban?

Eleinte nem sok lehetőség volt a szakosodásra, bár a Szentírással különösen szívesen foglalkoztam. Később novíciusmester-jelöltként két évet kaptam a felkészülésre. Lelkiségi teológiát tanultam. Ekkor eredtem nyomába sok olyan kérdésnek a szerzetesi étellel, különösen a képzéssel kapcsolatban, ami korábban, sociusi munkám során érdekelni kezdett. Egyszerre ismertem meg a szerzetesi élet jelenkori válságát és azt a gyönyörű ideált, ami Szent Ignácot és első társait mozgatta. A jezsuita élet ma olyan tehernek tűnik, amit csak a nagyon erősek tudnak magukra venni. Pedig ennek nem ez volna a rendje. Nem plusz teherről van szó, hanem valami gyönyörű lehetőségről emberi adottságaink kibontakozására. Lehetőség

arra, hogy az Isten képére és hasonlatosságára teremtett lényünk felragyogjon. Szükség van eltökéltségre és lelkesedésre, de nem lehet „erőből” élni. Szent Ignác zseniálisan látott meg olyan kérdéseket, amelyeket a mai pszichológiai vagy szociológiai szerzők csak nagyon nehezen tudnak megközelíteni, vagy akár csak leírni. Alapvető pontokra tapintott rá, és pontos útmutatásokkal vezette a társait.

*Az emberi közösség
építésével kapcsolatos
Szent Ignác-i meglátá-
sokról van szó?*

Igen, például a mai ember közösség, társ és intimitás utáni vágyára gondolok. Egyre többet beszélünk róla, mégis egyre nehezebb megvalósítani. Szent Ignác látta, hogy itt nem pusztán egy vágy beteljesedéséről van szó, hanem olyan átalakulásról, megtérésről, ami elválaszthatatlan szakasza az Isten felé vezető útnak. Ennek az útnak vannak hagyományosan megfogalmazott és ma is érvényes pontos lépései és szabályai, amelyeket be kell tartani. Látszólag kemény lépések is vannak ezek között, de a szerepük világos: éppen a noviciátusi gyakorlatok teszik a növendéket alkalmassá arra, hogy a korábbinál sokkal mélyebben, sokkal nagyobb belső szabadsággal nyíljon meg mások számára. Később ez a képesség Isten és az emberek szolgálatában olyan gyümölcsöket terem, amely a szerzetes számára, aki rátalált útjára, mély betöltöttség-érzést ad.

*Mennyiben jelent se-
gítséget Szent Ignác
öröksége?*

Nehéz ezekről a dolgokról beszélni, mert szavak, kifejezőmódok, amelyek korábbi nemzedékeket eligazítottak, a mai ember fülében sokszor üresen csengenek. A II. Vatikáni zsinat a szerzetesrendek számára olyan „házi feladatot” adott, amellyel a mai napig sem készültünk el egészen: „a konstitúciókat, direktóriumokat, a szokás-, imádságos- és szertartáskönyveket, s minden ilyen jellegű törvénykönyvet vizsgáljanak meg, s az elavult előírásokat törölve alkalmazzák e Szent Zsinat okmányaihoz” (*Perfectae Caritatis* 2–3). Jelszó: „visszatérés a (szerzetes) intézmény eredeti jellegéhez, és egyúttal „alkalmazkodás a kor megváltozott körülményeihez”. A zsinati nemzedék jezsuitái nagy lendülettel és őszinte szándékkal vizsgálták és változtatták meg azokat az elemeket, amelyek elavultnak tűntek számukra. Az Evangélium egyszerűségének, közvetlenségének fényében persze sok-sok régi szabály látszott nem csupán idejét múltnak, hanem kifejezetten Evangélium-ellenesnek. Egy idős jezsuita testvér — a testvérek szerzetesek, de nem papok — segített ezt megértenem, amikor régi, „zsinat előtti” konfliktusairól mesélt. Elöljárói nagy megértéssel fogadták, amint beszámolt lelki nehézségeiről, ugyanis sokszor okozott neki fájdalmat az embertelen bánásmód, amit a különféle szabályokra hivatkozó jezsuita papok részéről kellett elviselniük a testvéreknek. Amikor azonban ennek nyomán néhány olyan javaslatot tett, amelyek a helyzet javításához vezethettek volna, szigorú tekintetű elöljáró nézett vissza rá: „Hogyan képzeled... a szent Szabályokat megváltoztatni?!”

Amit a zsinat finom eufémizmussal a kor „megváltozott körülményeinek” nevez, az többek között a gondolkodásmód alap-

vető megváltozását takarja: a zsinat előtti egyház feltétlen hagyomány- és tekintélytisztelőre alapuló, „középkori” mentalitása — annak minden előnyével és hátrányával — szembekerült a modern kor kritikus szemléletmódjával, amely lehetővé és szükség-szerűvé teszi a hagyomány „megvizsgálását”. Nem pusztán arról van szó, hogy a felvilágosodás eljutott egyházunkba: ez önmagában még kétes értékű eredmény lenne. Jobb úgy fogalmazni, hogy a Krisztus-követők számára új, nagyobb felelősséggel járó, és — ami a legfontosabb — több gyümölcsöt ígérő, örömtelibb út nyílt meg.

Mai kérdéseink lényegében ide mennek vissza. A zsinat utáni időszakra — amely Magyarországon a jezsuita rend betiltása miatt főleg az 1990-es évektől számítandó — az volt jellemző, hogy az előjárók a jezsuitákat igyekeztek felnőtt, önállóan mérlegelni és dönteni képes, Krisztusnak elkötelezett embereknek tekinteni, akiket hiba volna felesleges szabályokkal akadályozni az apostoli életben. Ennek egyik eredménye például, hogy jezsuita életünkben a személyes imádságba való bevezetésre a korábbinál nagyobb figyelem jut. Meglepő, hogy a régi időkben milyen sok jezsuita számára volt az ima pusztán az életformával együtt járó kötelesség; sokan panaszkodtak arra, hogy nem kaptak segítséget a személyes imádságban való elmélyüléshez. A mai világban ez létfontosságú, hiszen a modern élet által megkövetelt nagyfokú önállóság nem támaszkodhat másra, mint az Úrral kialakuló és egyre mélyebbé váló személyes kapcsolatra.

Beérett tehát a zsinat által kért átalakulás?

A helyzet nem ilyen egyszerű. Korai lenne még kiadni a győzelmi jelentést. A jezsuitáknak, csakúgy, mint más rendhez tartozó társasíknak, sok nem várt csalódással kellett szembenézniük. Ha a világ-egyházat nézzük, a szerzetesi élet zsinat után megújult formája nemcsak lehetőségekben, hanem elveszett lehetőségekben is gazdag. A reformot végrehajtó nemzedék kimondott-kimondatlan alaptétele, miszerint a rendtagok felnőtt, az Evangélium fényében önállóan mérlegelni és dönteni képes emberek: nos ez jó szándékú, de kissé naiv feltételezésnek bizonyult. Az igazság ugyanis az, hogy *szeretnénk* felnőtt, az Evangélium fényében önállóan mérlegelni és dönteni képes, Krisztus mellett elkötelezett emberekké válni, de sok jelét tapasztaljuk magunkon annak, hogy csak úton vagyunk az ideál felé. Mostanra kialakult szokásaink azonban, melyek történelmi szerepe az volt, hogy a szerzetesi életformában is „lélegezni” engedték a szabadságát nagyra becsülő modern embert, sok tekintetben elégtelennek bizonyulnak.

Ebben a kijelentésben egyrészt nincs semmi rendkívüli, másrészt rögtön felmerül egy mindennél izgalmasabb kérdés: hogyan tudjuk egymást, különösen fiataljainkat a korábbinál jobban segíteni, hogy ezen az úton előre haladjanak? Szent Ignác öröksége ebben a történelmi helyzetben vonzóbbá válik, mint va-

laha. A zsinat előtti évszázadokban, míg a jezsuita élet jól bevált formája különösebb megrázkódtatás nélkül öröklődött nemzedékről nemzedékre, a kérdés nem merült fel ilyen élesen. A zsinat közvetlen sodrásában, amikor a korábbi életmód és vele együtt a *Rendalkotmány* sok tekintetben elavultnak tűnt, szintén nem volt magától értetődő Ignác írásaihoz fordulni. Kivételt jelent a *Lelki gyakorlatos könyv*, amelynek modern, kritikus értelmezése és alkalmazása az egyénileg vezetett lelkigyakorlatokban a zsinat utáni jezsuita megújulás fő hajtóerejévé vált. Most eljött az ideje, hogy hasonlóan nyitott szemmel, kritikusan, de naivitásunk és hibáink belátásából fakadó alázatossággal forduljunk a *Rendalkotmány* felé, hogy életünket, rendi képzésünket pontosabban igazítsuk Ignác atyánk elgondolásához. Az Alapító szemléletmódjára, részletekre kiterjedő figyelmére eddig talán csak a kezdeteknél mutatkozott ilyen éhség. A 16. század maihoz hasonlóan zűrés társadalmi körülményei között, amelyet akkor még élesebbé tett a hiteltelenné vált katolikus egyház helyzete, az első jezsuiták őszinte örömmel fogadták a *Rendalkotmányt*, valódi segítséget találtak benne.

Visszalépésre van szükség, vagy előrelépésre?

Nem tartom hasznosnak ezt a megkülönböztetést, mert óhatatlanul átvezet a világegyházat megosztó, terméketlen konzervatív-liberális ellentétbe. A zsinat kéri a visszatérést a keresztény élet forrásaihoz meg az „eredeti szellemiséghez”, és *együttal* az alkalmazkodást is a mai időkhöz. Nemcsak az emberi méltóságot, az Evangéliumot is meghamisítják azok a „konzervatív” csoportok, amelyek egy hiányosan megértett „valódi” kereszténység nevében részletkérdéseket ragadnak ki a múltból, melyek alapján nagy magabiztosan ítélnék meg boldog-boldogtalant. Ugyancsak sok kár keletkezik, amikor egy-egy helyzet kezelésében — „liberális” módra — a felelős, felnőtt ember fikciója elhomályosítja a valóságot, aminek következtében rejtve maradva erősödhet az önzés, kényelemszeretet, önigazolás vagy harag ezernyi rafinált változata.

Magyarországon különösen nagy a zűrzavar, mert a zsinat megkésett befogadása miatt szinte egymásra csúsztak történelmi korok, amelyek különben időközben az egyház nyugati részén is elég gyorsan váltják egymást. Így egészen egyszerű kérdések óriási jelentőségűvé válnak. Például: milyen ruhát vegyek fel? A papi-szerzetesi ruha az egyik fiatal számára bizonyos merevséget, életidegenséget jelent, amit kerülni igyekszik, mert gyermekkorában régimódi, megközelíthetetlen, tekintélyelvű egyházzal találkozott; inkább hajlik a civil ruhát felvenni, mert ez fejezi ki vágyát, hogy az emberekkel személyesebb kapcsolatba kerülhessen. Mások számára a ruha a tanúságtétel eszköze, és persze az is igaz, hogy a kézzelfogható külső jelek különösen fontossá válnak a posztmodern módra szétesett, minden egyértelműséget nélkülöző világból érkező növendék számára, akár a fontosabb értékek rovására is. Sok bölcsesség kell az ilyen egyszerű helyze-

tek kezeléséhez, hogy ne múltunktól való menekülés határozza meg a viselkedésünket, hanem életformánk lényege fejeződjön ki: ilyenkor lehet Jézus példáját fontolgatni, vagy az első jezsuitákét, akik maguk is szembesültek ugyanezekkel a kérdésekkel.

*Azt jelenti ez, hogy ma
nincsenek mindenkire
érvényes megoldások?*

Igen, bár nem abban az értelemben, hogy mindenki önkényesen azt teszi, ami neki tetszik. Általánosan érvényes megoldások nincsenek, de közös út van. Ebben egyébként nincs semmi új. A jezsuita életmód az első jezsuiták szerint „egy, az Istenhez vezető út” (Formulae Instituti Societatis Iesu: III. Pál pápa *Regimini militantis Ecclesiae* kezdetű, 1540. szeptember 27-én kiadott Apostoli Leveléből. Lásd *Jézus Társasága Rendalkotmánya és Kiegészítő Szabályok*. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, Budapest, 1997, 23.), amelyen nagy biztonsággal haladhat előre bárki, akit az Úr ide hív. Mégis, „minthogy Ignác bámulatos okossággal és egyedülálló lelki szerénységgel volt megáldva, megértette, hogy különböző vidékeken mások és mások s szokások, és nem minden illik mindenkire” (A *Rendalkotmány* első kiadásához fűzött előszó. I. m. 17.), ezért csak azokat a szempontokat foglalta össze, amelyek mindenkinek segíthetnek. Ezeket viszont precízen. A részletekre fordított figyelem biztonságérzetet ad, és ha jól vannak kijelölve a kapaszkodók, nagyon meggyorsítják az előrejutást.

A zsinat utáni megújulásunk egyik nagy hiányossága, hogy nem hozta vissza elég erőteljesen az „út” metaforáját. A szerzetesi életre alkalmazott közkeletű régi kifejezés, a *via perfectionis*, „tökéletesség útja” lomtárba került, nyilván azért, mert értelmezhetetlennek tűnt: a szerzetesek egyrészt maguk is belátták, hogy nem büszkélkedhetnek a világban élőknél nagyobb tökéletességgel, másrészt az Evangélium igazsága kedvéért ki kellett mondaní, hogy a világi keresztények is ugyanarra a tökéletességre kaptak meghívást, mint a szerzetesek. Így azonban a szerzetesség értelme értékét szinte lehetetlen úgy kifejezni, hogy elkerüljük a világiak megbántását: a szerzetes élete tanúságtétel, rendben, de egy jó családapáé ugyanúgy tanúságtétel, nem?

Ignác írásait böngészve meglepő, hogy a jezsuita élet „útját” mennyire elevenen látta. Minden szakasznak megvannak a maga nehézségei és lehetőségei. A *Rendalkotmányt*, minden korábbi szerzetesi regulától eltérően, ennek megfelelően építi fel: mire figyeljen az útja kezdetén álló fiatalember és nevelője, mire ügyeljenek a későbbi szakaszokban? A szóhasználatból világos, hogy a *perfectio* nem hibátlanságot vagy annak látszatát jelenti, hanem „megérkezettséget”, egy emberi élet beérését mindazzal együtt, amit a szó a maga gazdag jelentéstartalmával kifejez.

Mégis a perfectio volna a szerzetesi élet sajátossága?

Persze. A jezsuita képzés, ha a *Rendalkotmánynak* megfelelően van kialakítva, különlegesen célratörő úton vezet, aminek az eredménye egy növekvő lelki érettség, egy beérkezetttség. Ez a beérkezett-

ség Istenben az, ahol a tulajdonképpeni szerzetesi élet kezdődik. A kezdet, a képzés ideje tiszta ráfizetés: a szerzetesnövendék, bár sok jelét tapasztalja, hogy jó úton jár, mégis inkább annak van tudatában, hogy mi mindenről kell lemondania. A hivatás szempontjából veszélyes időszak ez, mert az ember hajlamos azt gondolni, hogy az élete torzó marad. Aki hűségesen járja útját, és nem keres pótcselekvéseket, nemegyszer a szokásosnál is élesebb krízisekben tapasztalja meg minden ember közös nyomorát, amit A. Maslow nyomán a pszichológusok úgy fogalmaznak, hogy a nem beérkezett ember hiány-lény: biztonságra, közösségre, értékességre vágyik, és így tovább. Ha az egyik ilyen alapvető igény teljesül is, megerősödik a következő, és sajgó fájdalmat, félelmeket, kétségeket okoz, tudat alatt is irányít. A jezsuita képzés nem lenne hiteles, ha az emberi sors e közös nagy állomásain nem vezetne keresztül: csak annyi a különbség, hogy teljesen Istenben bízva, mellékes dolgokról lemondva, az élet kihívásait a maguk egyértelműségében igyekezünk fogadni. Ha egészséges egy szerzetesrend és őszinte a növendék önmagával és vezetőjével, akkor igen gyorsan haladhat előre a lelki érettség útján: így valószínűleg meg, hogy szerzetesként másoknak — idősebbeknek és rendkívüli körülmények között élőknek is — hitelesen tudunk majd segíteni. A jezsuita képzés utolsó állomása a *Rendalkotmány* szerint, hogy a fiatal — már pappá szentelt — jezsuita egy évet, esetleg többet is tölt súlyos betegek, akár haldoklók segítségével. Erős lélekkel, hittel megmaradni a halál birodalmának peremén nem egyszerű kihívás: a világi embernek, ha nem keresi, és szerencséje van, csak nyugdíjas korában kell ezt a lelki feladatot felvállalnia. A jezsuitánál ellenben ez előfeltétele annak, hogy hivatásában Jézus mintájára „Istenben beérett” módon élhessen, ne meneküljön a szenvedés elől, és így mások szenvedésére is érzékeny maradhasson. Így előrehaladva néhány év múltán még a hibákból is mások számára hasznos gyümölcsök születnek. Persze előfordul az is, hogy egy szerzetesrend eredeti karizmája elhomályosul, vagy a növendék nem adja át magát egészen hivatásának, és néhány éves kényelmes pangás után elhatalmasodik valamelyik „alapvető szükséglet” kielégítlenségének érzése. Ellenállhatatlannak tűnik egy romantikus szerelem, vagy az a benyomás, hogy mások a világban már „előrébb” tartanak, tehát az én életem nem olyan értékes. A szerzetesi élet ebben az értelemben a *perfectio* útja: kizárólag akkor van értelme, ha egyértelműen és határozottan irányul minden lépés az Istenben való beteljesedettségre.

Kicsit veszélyes dolog az Isten-kereső ember útját pszichológiai modellekhez mérni, mert hiba volna a hivatás páratlan gazdagságát leegyszerűsítő elméletek szemüvegén keresztül figyelni. Ellenkező esetben viszont azt kockáztatjuk, hogy lelkeségünknek, szerzetesi életünknek kevés köze lesz az élet valóságához. A noviciátusi közösségi élet tétje rögtön megnő, ha világossá válik: aki itt nem tud saját énjének, önkényes hajlamainak erőszakos

vagy bénító diktatúrájától megszabadulni, annak később már alig lesz esélye arra, hogy Krisztussal bensőséges, tartós kapcsolatot alakítson ki. Aki önközpontú marad, az a másokkal való találkozásaiban tudat alatt is keresni fogja, mégsem igen fogja megkapni a bensőséges oly váratlan és tápláló ajándékait, és egyre üresebbnek fogja érezni szerzetesi életét. Aki tanuló rendtagként nem összpontosítja minden figyelmét a tanulásra és arra, hogy a tanultakat alkalmazni is megtanulja, annak aligha fognak megadatni a boldogító, váratlan értékesség-élmények, amikor apostoli munkája nyomán igazi — evangéliumi — értékek születnek. A nevelőnek tudnia kell, miért kér teljes odaadottságot: a jól vezetett és Istent őszintén kereső növendék a kríziseken túljutva, az élettel együtt járó szenvedéstől már nem menekülve fog csak eltalálni Isten erejének olyan erős és megbízható megtapasztalására, amelyről korábban nem is álmodhattott. Ez tud szerzetesként megtartani egy olyan világban, amely egyébként nemigen értékeli életformánkat.

Ön harminckilenc évesen lett tartományfőnök. Ezért is kérdezem, a jezsuita rendtársak hogyan választják meg újabb és újabb tartományfőnököket?

A jezsuitáknál érdekes rendszer alapján születik ez a döntés. Az első szakasz hosszabb folyamat, amelyet sok beszélgetés és tájékozódás után véleménynyilvánítás zár le. Ki-ki három nevet írhat le, akiket ő a rendtartomány vezetésére alkalmasnak találna. Ezt a folyamatot egyik korábbi tartományfőnök humorosan szépségversenynek nevezte el. Megjegyzem, amióta az én kinevezésem megszületett, ezt a kifejezést nem hallottam tőle... Nos, a szavazatok a tartományfőnök és a tanácsadói, a konzultorok elé kerülnek, akik az eredményt összesítik, és ennek nyomán három nevet tartalmazó listát küldenek P. Generálisnak Rómába. A három személy közül P. Generális választja ki a tartományfőnököt, vagy esetleg visszaküldi a listát, és újabb három nevet kér. A folyamatnak tehát van demokratikus része, maga a tartományfőnöki kinevezés azonban az általános rendfőnök döntését tükrözi.

Meglepte a kinevezés? Hogy P. Generális éppen Önt választotta?

P. Nemesszeghy Ervin, az előző tartományfőnök, aki az utódja kiválasztására irányuló folyamatot is vezette, hangsúlyozta, szeretné, ha bekövetkezne a generációváltás. Kevesen voltunk, akik szóba kerülhattünk, akik fiatalok is voltunk, és a képzésünket is befejeztük már, azaz letettük az ünnepélyes fogadalmat. Tudtam, hogy én is a jelöltek között vagyok. Ilyen értelemben nem lepett meg P. Generális kinevezése. Más kérdés, hogy a kinevezés lehetőségétől a kinevezés valóságáig eljutni nem volt éppen könnyű lelki feladat.

Jezsuita életem folyamán többször éreztem már, hogy olyan pontra jutok, amit lehetőségeim és emberi erőm határaként tapasztalok meg. Előfordult, hogy előljárom vagy a körülmények éppen ebben a helyzetben még többet kértek tőlem. De amikor erre jó szívvel tudtam igent mondani, olyan váratlan kegyelem-élményekben volt részem, amelyek a növekedés a termé-

kenység különleges időszakait indították el. Ezért tudtam végül lélekben is igent mondani erre a megbízásra. Ha emberi erőmnek a végén érzem is magam, az Úrnak olyan lehetőségei vannak, amelyeket én nem láthatok előre. S ha ez korábban megmutatkozott, akkor a jövőben is így lesz.

Mi a rendi előjáró legfőbb feladata?

Rendalkotmányunk szerint az előjáró legfőbb feladata imádkozni azokért, akik rá vannak bízva. Korábban úgy gondoltam, Szent Ignác ezt csupán illemből tette az első helyre. Mára elég jól megértettem, miért olyan fontos. Az előjáró alapvető feladata, hogy felül tudjon emelkedni az akadályokon, amelyek Isten akaratának megtalálását megakadályozzák. Rendtartományunkat olyan szemmel kell néznem, mint aminek egyetlen célja, hogy Jézus Krisztus művét folytassa. A személyes kérdéseket, a gazdasági ügyeket is ebből a nézőpontból kell szemlélni, hogy szerteágazó kérdésekben ennek az alapvető igazságnak megfelelően tudjak dönteni. Ehhez aztán nagy szükség van az imádságban eltöltött időre.

A magyarországi jezsuita rendtartomány ma 117 főből áll, a többség hetven év fölötti, idős rendtárs. Tartományfőnökként mi okozza Önnek a legnagyobb nehézséget?

A rendszerváltás utáni lelkesedésben sok feladatot vállaltunk. A munka azonban jórészt olyan fiatal jezsuitákra hárul, akik még képzési idejüket töltik. Továbbra is sok a hívás és az igény, de ha a fiatalok túlterhelését, kiégését kockáztatjuk, túlmentünk a határon. Szent Ignác idejében sem volt ismeretlen ez a dilemma, ő is sokat gondolkodott azon, hogy milyen alapon mondjon igent az egyik tennivalóra és nemet a másikra. Sok szép lehetőség válhatna valóra, sok szomjúságot tudnánk csillapítani, ha kicsit többen csatlakoznának hozzánk...

Milyen tervei vannak az eljövendő esztendőkre? Ha jól tudom, a jezsuita rendben az első hároméves tartományfőnöki ciklust automatikusan meg szokták hosszabbítani újabb három évre. Ezért hosszabb távra kell gondolkodnia...

Még az előző tartományfőnök atya összehívott egy csoportot azzal a feladattal, hogy készítsék el a magyar jezsuita rendtartomány apostoli tervét az eljövendő évekre. Ennek nyomán született egy munkadokumentum, amit közösségeink megbeszéltek, véleményeztek. Terveimet ehhez a dokumentumhoz szeretném igazítani, ami természetesen nem azt jelenti, hogy újabb kezdeményezések nem születhetnek. Ez azonban összefügg másik fontos tartományfőnöki feladattal: minden magyar jezsuitával évente alapos, lelkiismeret-feltárási beszélgetést kell folytatnom hivatásáról, személyes életéről, és arról is, hogyan látja apostoli munkájának lehetőségeit, kihívásait. Az ilyen beszélgetések nyomán tud megszületni egy olyan elképzelés, amely nem elvont ideálokból indul ki, hanem figyelembe veszi azt is, hogy az Úr milyen karizmákkal, apostoli képességekkel ajándékozta meg rendtartományunk tagjait. Az a cél, hogy a jezsuita rend úgy működjön — Szent Ignác szavával —, mint egy test, amelynek különböző tagjai vannak, mégis egységben kész arra, hogy rugalmasan, figyelmesen reagáljon a Lélek indításaira.

DÉVÉNY ISTVÁN

Ötpercesek

A szavakról

1929-ben született Szegeden. Teológiai tanulmányait Szegeden és Budapesten végezte. 1958–1972 között a Szegedi Hittudományi Főiskolán tanított. 1972-ben emigrált Svájcba, ahol egyházi szolgálatban állt 1979-ig. 1980-tól a bázeli Egyetemi Könyvtárban, 1984-től nyugdíjazásáig a luzerni teológiai fakultás könyvtárában dolgozott. Legutóbbi írását 2005. 2. számunkban közzeltük. A hetvenes években a Szabad Európa Rádió vallási műsorában elhangzott ötperces meditációk.

Az ember, amikor világra jön, közösségbe érkezik. Évekig tart, míg lassan oldódik tökéletes kiszolgáltatottsága, de további évei során is — mielőtt a Bibliában olvasná, hogy „nem jó az embernek egyedül lenni!” — tudja, reméli, kívánja, várja és akarja, hogy „hozzá-tartozó” legyen és „hozzá-tartozói” legyenek. Ady egyik verseskötetének címe: *Szeretném, hogyha szeretnének* — a címadó versben még hozzáfűzi, „s lennék valakié” — egyetemes emberi vágyat juttat kifejezésre. Nem kell költőnek lenni ahhoz, hogy ezt elmondhassa az ember. Elmondhassa különböző nyelveken, de emberi nyelven, egyszerű szavakkal, mily erővel él benne a közöség utáni vágy.

A beszéd a lélek, a szellem eszköze, hogy élményeit, gondolatait, érzéseit, emlékeit, elhatározásait, terveit, egyszerűen mindazt, ami benne élt, él vagy élni szeretne, szavakba öltöztesse, kimondja, másokkal közölje, s viszonzásul ugyanezt kapja. Juhász Gyula költői megfogalmazásában:

*Szavak, csodálatos szavak,
Békítenek, lázítanak.
Eldöntenek egy életet.
Följárnak mint kísértetek.
Szárnyalnak, mint a gondolat.
Görnyedve hordanak gondokat.
Világot jelentenek.
Meghaltál, ha már nincsenek.
Dalolnak és dadognak ők,
Gügyögnek, mint a szeretők.
Ölnek és föltámasztanak.
Szavak, csodálatos szavak.*

Így igaz. Biztatás, bátorítás, vigasztalás, lelkesítés, tanítás, útmutatás, tanácsadás, figyelmeztetés, erősítés, lélekgyógyítás, és még mi minden szép és jó érkezik szavak által. Sajnos más is: sértés, bánatás, hazugság, félrevezetés, becsapás, lélekgyilkosság, és még mi minden hasonló. A jó is, a rossz is szavak által, nem egy esetben egyetlen szóval. Igaz ugyan, hogy mérhetetlen mennyiségben hangzanak el üresjáratú, fecsegő, tartalmatlan, jelentéktelen — vagyis „jelentés”-telen — szavak, más esetben rendkívüli — pozitív vagy

negatív — energiával telítődik az emberi beszéd. A szavak „ölnek és feltámasztanak”.

A 19. század egyik ismert lelki írója, az angol oratorianus szerzetes F. W. Faber a szép és jó szavak életadó erejéről így beszélt: „A jótékony szavak a világ számára a zene harmóniáját hozzák. Úgy tűnik, egészen sajátos erő rejtőzik bennük. Nem egyszer életre szóló barátság épül egyetlen szóra. Előítéletek válaszfala omlik össze, úgy, hogy a beszéd ezt legtöbbször nem is annyira mondanivalójával, egyszerűen pusztán jóságával éri el. Fel tud oldani félreértéseket, amelyeknek tisztázására néha hosszadalmas magyarázkodások sem voltak képesek. A jó szó gyógyítja a lélek sebeit. Sokakat tesz boldoggá. Eloszlatja a lelket borító sötét felhőket.” Életidegen lelkesedés! — mondhatná valaki. Biztos, hogy nem tartozik mindennapi tapasztalataink közé a szavak teremtetereje, mégis kérdezhetjük: ha ritkán is, de nem fordul elő mindenki életében, hogy egy-egy szó, egy mondat energiát sugárzóan beleépül lelkébe, oly erővel, hogy évekig, talán egy életen át felejtetetlen marad?

Negatív előjellel lefordítható mindez a szavak pusztító erejére is. Akár egyetlen szó diszharmóniát teremt, barátságot semmisít meg, előítéletet épít, gyógyíthatatlan sebet okozhat, a lelket sötét felhőbe burkolja. Egy tanmese szerint: „Egy veszedelmes mérges kígyó csak mart és mart. Joggal rettegtek halálos mérgétől. Egy szép napon aztán minden megváltozott. Csoda folytán megtanult a kígyó beszélni. Ettől kezdve már nem mart. Már nem volt szüksége rá.” (Feleki László). Stefan Zweig, öngyilkosságát indokolva, búcsúlevelében írta, hogy „nem tudok már hinni Európa újjászületésében”. Ehhez Julien Green naplójában a következő megjegyzést fűzte: „Nincs jogom elítélni ezt az embert. De neki talán joga volt erre a posztumusz, reményt vesztett üzenetre? Túlságosan sok boldogtalan és reménytelen ember kerülhet hatása alá.” A szavak „ölnek és feltámasztanak”.

A szavak tengernyi sokaságában az egyik nyelv sajátosan közel áll hozzánk: anyanyelvünk. Ha mondtunk vagy kaptunk életető szavakat az életben, legtöbb esetben ezen a nyelven történt. Illyés Gyula köszönetet mond a magyar nyelvnek, amelyen el tudta mondani gondolatait. „Fölmagasodni nem bírhat, de lobogsz még szélkaszabolta magyar nyelv... De fiaid közül egy, íme: (...) nem léphet föl oly ünnepi polcra, nem kaphat koszorút oly ragyogót, amelyet, szaporán lesietve, ne hozzád vinne, ne lábaid elé tenne, mosollyal bírva mosolyra vonagló ajkad, fölnevelő édesanyám.”

A becsületről

A századforduló táján került először magyar színpadra Edmond Rostand romantikus drámája Cyrano de Bergerac-ról, a kiemelkedően nagy orra miatt reménytelenül szerelmes lovagról. Évtizede-

kig játszották — Szerb Antal ezt írta a darabról: „A mű még mindig él, és új meg új ifjúságok szívét lobogtatja meg.” A befejező jelenetben Cyrano, halálosan megsebesülve, visszatekint életére, és előretekint halálára. „Kitéptétek kezemből a babért. A rózsát, mindent, ami kincset ért. Vigyétek hát! De valami maradt, amit irigység, csúf rosszakarát nem vehetett el. Ezt ma este még, ha majd előttem feltárl az ég, s jó Istenemhez felszállok a mennybe, magammal tisztán, tündöklően viszem be. Mert foltja nem volt egy párányi sem. És ez... a becsületem.”

Őszinte vágy él az emberben a megbecsülés iránt. Már a kisgyermek is érzékenyen reagál a gúnnyra, s boldogan fogad minden elismerést. A felnőtt pedig fokozottan törekszik arra, hogy közösségben való 'tükröződése' jó legyen. Ebben a tükörképben jobban tudja magát értékelni, s — más feltételektől persze függően — így tud önmaga számára valamelyes lét-nyugalmat, lét-biztonságot szerezni. A megbecsülés szinte szárnyakat ad, a sértés pedig megbénítja az embert. Ezért képes szinte mindenki sok mindent kockáztatni azért, hogy becsülete ne szenvedjen csorbát, ezért képes sok mindenre azokkal szemben, akik becsületébe gázoltak.

Még jelentéktelennek tűnő dolgokban, még idős korban is, amint erről Kellér Andor Lovagi torna című novellájában olyan szemléletesen beszél. Őt idézem: Egy fehér bajuszos aggastyán felelősségre von egy csontos arcú vénembert, mert az vén szárnak nevezte őt, s kihívja vértelen párbajra, ki tud többször leguggolni és felállni. A nézők szeme láttára „ereszkednek, emelkednek, konokul, verejtékezve, nyögve, arcukra fagyott keserves mosollyal, amely csak azt kívánja jelezni: Én bírom — de bírja-e maga is?”

Ez a nagyon kívánt értékelés, megbecsülés igazi érték. Az öszövétségi bölcsesség-irodalom egyik tömör, közmondásszerű tétele: „Többet ér a jó név a gazdagságnál, és a megtiszteltetés az ezüstmél, aranynál. De mint a hó a nyárhoz, az eső az aratáshoz, úgy nem illik a balgához a megtiszteltetés.” A »balga«, a rokon értelmű szavakat soroló Magyar Szókincstár szerint együgyű, ostoba, botor, oktondi, bárgyú — mondhatjuk, hogy az észhiányos ember. A 'balga' jelzőnek a szentírási szóhasználatban viszont elsősorban etikai hangzása van: az erényhiányos emberről van szó — aki mégsem tudja eltiporni magában a megtiszteltetés, elismerés vágyát, igényét, reméli, hogy mindenek ellenére megbecsülik — annyira alapvető ez a vágy és igény.

Pál apostol élete egyik mérlegében is szerepel ez a szó: „Gondunk van a becsületre, nemcsak Isten, hanem az emberek előtt is.” Hogyan érvényesítette ezt a törekvését? — kérdezzük tőle. Válasza: „Helyt álltam verésben, tömlöcben, fáradozásban, béke-tűrésben, igazmondásban, megszégyenülésben...” Sokat követelt másoktól, még többet magától, s mint Mestere, közszemlére tette

életét: ellenőrizni lehetett a szó és a tett harmóniáját — a becsületesen megszolgált megbecsülést.

Ezt különben már a pogány korok etikája is ismerte. Platón vallomása egyik dialógusában: „Amikor olyan férfiút hallok az erényről, vagy a bölcsesség egyik fajtájáról beszélni, aki talpig férfi, és méltó a szavakra, amelyeket kimond, módfelett örülök, mert figyelek a beszédre és a beszélőre, mennyire összeillenek és harmonizálnak egymással. Teljes mértékben zenésznek látom az ilyen embert, a legszebb harmóniák létrehozójának, aki nem lírát vagy gyermek hangszereket penget, hanem valóban a saját életét éli, amelyben a szavaival összhangzanak a tettei.”

A találkozásról

Ha utcán, villamoson, boltban ismerőssel találkozunk, jó reggelt vagy jó estét kívánunk, és továbbmegyünk, tovább utazunk, intézzük vásárlásunkat. Néha megállunk egy pillanatra, néhány szót váltunk, megkérdezzük, hogy mindenki egészséges-e a családban, hol fogja tölteni a szabadságát, vagy mit akar vásárolni. Néhány udvarias érdeklődés, néhány hétköznapi kérdés, ez az egész. Szavak segítségével mindent elmondtunk, amit mondani akartunk, hiszen alapjában véve nem is volt mondanivalónk.

Hogy milyen nehéz az igazi találkozás, s mennyire erőtlene ilyenkor szavaink, akkor érezzük igazán, amikor valakit lelkünk titkaiba — érzelmeink hullámmzásaiba, gondjainkba — szeretnénk beavatni. Ilyenkor érezzük, hogy a szó mindig kevesebb a valóságnál. „Szívem gazdagabb, mint a nyelvem, abban bizonyos vagyok (...) Boldogtalan én, ki számhoz nem bírom emelni szívem” - így panaszkodik Cordelia, Shakespeare *Lear király* című drámájában. Mindannyiunk élménye ez, amikor érezzük, hogy szavaink szaporításával semmit sem érünk el. Szorongva érezzük életünk egy-egy jelentős órájában, mennyire kiszolgáltatottak vagyunk, amikor szavakból próbálunk hidat építeni. „Mióta készülök, hogy elmondjam neked szerelmem rejtett csillagrendszerét egy képben csak talán, s csupán a lényegét (...) S még mindig nem tudom elmondani neked, mit is jelent az nekem, hogy ha dolgozom, óvó tekinteted érzem kezem felett.” Radnóti Miklós, a szavak mestere így ismeri be a szavak erőtlenségét.

Van segítség, a szavakon túl? Van, de ez sem teljes. Ottlik Géza *Iskolájának* regényhőse: „Medve tapasztalta, hogy szavaival és cselekedeteivel csak nagyon tökéletlenül tud bánni, s mégis, ha néha mindent rosszul mondott és rosszul csinált is, édesanyja sohasem dőlt be ezeknek a torz és teljesen hamis látszatoknak, hanem a szíve mélyén megértette őt. Hiitt tehát abban, hogy a gyarló szavakon és nehezen kormányozható tetteken túl sokkal épebb és egészségesebb titokzatos megértés köti össze egyik embert a másikkal. Most ez a hite megingott. Megingott, aztán újra

megszilárdult. Megingott, megint kétségek árasztották el (...) Birkóznia kellett a kételyeivel életre-halálra, mert ha ez a rejtélyes, mély, eszköztelen megértés nincsen, ha csak délibáb volt, akkor teljesen magára marad, kiszakad a világból... Hinnie kellett tehát minden áron és reménykednie, tűzön-vízen át, mert ezzel az utolsó szálal kapaszkodott az emberi világ valóságába."

Van szavakon túli „titokzatos megértés”, mint ahogy van szavak előtti is, amikor az arc, a szem, a kézmozdulat árulkodik rólunk. De mindez együttesen sem képes teljesen bemutatni, hogy „ki vagyok én”. Olyan mélységek — lélekrezdülések, gondolati asszociációk, érzelmi reakciók — élnek bennünk, amelyek egyszerűen közölhetetlenek. Azzal kell számolnunk, hogy végső szinten érthetetlenek vagyunk, s számunkra is mindenki érthetetlen. S ha ilyen, akkor „érinthetetlen” — bírálhatatlan — is.

Ez lenne a végső szó az emberi találkozásokról? Csak közeledni tudunk, de megérkezni nem? A mások megismerésének és magunk megismertetésének vágya mindig csak vágy marad, de teljessé sohasem válhat? Kilátástalan, hogy ami az életben talán a legfontosabb, hogy „én” és „te” a legvégső rétegig „mi” legyünk? Nem marad más hátra, mint tört szárnyal tenni kísérletet a repülésre? Marad a „nem ismer senki” szomorú beismerése? Évezredek távolából szólít a zsoltár-hit: „Uram Istenem, te megvizsgálsz és ismersz engem. Gondolataimat látod messziről. A szó még nincs nyelvemen, s lám az Úr már tud mindent (...) Csodálatos ezt tudnom, olyan magas, hogy meg sem értem.” Persze ez „csak” hit, nem tapasztalati bizonyosság. Mégis: végső menedék ismeretlen, kiismerhetetlen önmagunk számára.

A VIGILIA KIADÓ GONDOZÁSÁBAN MEGJELENT:

Wolfgang Beinert: A kereszténység. A szabadság lélegzete

Ára: 2.600,- Ft

Joseph Ratzinger: Krisztusra tekintve

Ára: 1.200,- Ft

Bozsóky Pál Gerő – Lukács László:

Az elnyomatásból a szabadságba

Ára: 1.900,- Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 48.

SZAVAK A KERTBEN

Bertók László: *Háromkák*

Néhány diszkrét pont közt többféle vonalstruktúrával teremthetünk folytonosságot. A pontok számától függően kevesebbel vagy többel, de ami fontos, kettőnél több pont esetén, többféleképpen. A pontok tehát mint a rajzoló kezét irányító és egyszerre megfigyelmező jelek lehetvé teszik, de korlátozzák is az együttesen létrehozott potencialitások (mint lehetséges vonalhálók) konkretizációit. Bertók László legújabb kötetének, a *Háromkák*nak verseiben az (írásjelekkel rögzített) szavak e pontokhoz hasonlatosak, egyszerre irányítják és korlátozzák: de feltétlenül többféleképp teszik lehetővé a jelentésképzést.

Ugyanakkor sietve meg kell jegyeznünk, a „szemantikai diszkrétitást” nem a jól ismert posztmodern jelentésképzési eljárások valamelyike, például a jelölők öndestrukcója vagy a lebegő jelölők játéka eredményezi, hanem az a háromsoros versforma és műfaj, a haiku, amelynek tömörsége az egyes szavak számarányokban is kifejezhető jelentőségét megnöveli, s lehetővé teszi, hogy körük szimbolikus „erőter”/jelentésmező képződjön. A szavak szimbolikussága pedig utalhatja az olvasót — mivel tehát e versek egy jelképekben gazdag keleti versformával tartanak rokonságot, tematikailag is idézik például annak tipikus évszak-képeit — a keleti kertművészet tárgyi szimbólumaihoz, növények, utak, kövek, kavicsok és vízforrások önmagukon túlmutató térbeli viszonyrendszerekben rögzített jelképiségéhez. A kötet fülszövegében a költő maga hasonlíttja versei világát egy kertéhez, mégpedig egy „*kerted kertje virtuális kert*”-hez, ahová „*meginvitálja*” az olvasót. Az olvasó pedig fegyvelmezett rendre, gondosan megmunkált sorokra és ciklusokra nyitja a képzeletbeli „*kaput*”, s hamarosan azt veheti észre, legalább annyira szemléltje, mint amennyire szemléltje ennek az önmagát lassan feltáró, megismerőjét egyszerre irányító és korlátozó virtualitásnak. Mert hamarosan azt is megsejti, az egyszerűség, a levegős áttetszőség csak látszat. Rafináltabb, komplikáltabb minden, mint amilyennek az első benyomás mutatja.

Már a legelső háromsorosoknál kiderül, hogy az az olvasói várakozás, mely a lírai alanyt egyfajta (kertet szemlélő) kontemplatív szituációba, a látványi befogadás kódjainak hagyományos szabályai közé helyeztetnek képze-

li, nem töltődik be. Ám nem hiányról van itt valójában szó, sokkal inkább a kert szó elsődleges jelentésének a kert mint metafora, mint költői toposz irányába történő elmozdításáról, illetve ennek a befogadás folyamatában kirajzolódó következményeiről. A növények, a madarak, az évszakok változásának témái közé ugyanis — melyek elsődlegesen valamiféle látványon keresztüli reprezentációt feltételeznének — nemzeti, történelmi, kulturális, filozófiai kérdéseket felvető inscriptiók, intertextusok, szólás-mondás parafrázisok, önreflexiók épülnek be.

Amint a kertművészet a táj művészi szempontoknak megfelelő átalakítását jelenti, akképpen Bertók László verseskötetében is az átalakítás vágyára, még inkább szükségességének művészi deklarálására, a vallomástevő kollektív líramodell típusára finoman alludáló attitűdre ismerhetünk rá. Az aposztrofikus viszonyt azonban nemcsak a (részben) konkretizálható történelmi-politikai eseményekkel teremti meg Bertók (*Húsz százalábúra / kétezer nyúlcipő, s lám, / prolongált túra. 23/4; Apja meg anyja! / Így döntött, ők lesznek az / ezred magyarja, 24/9*), hanem például állatokkal, növényekkel, égitestekkel, cselekedetekkel, morális értékekkel. A költő körül megkonstruált virtuális világ tehát a tradícióit ismerő, a morális értékeket megőrizni vágyó, a figyelmét meg nem vonó művész szempontjai szerint épül ki, mégpedig a művészség, a humánus jegyében. Továbbá változatlanul a bertóki „realitas duplex” (Domokos Mátyás: *Varázstükrök között*, 1991) hitével, melynek lényege, hogy a hétköznapi valóság fölött létezik egy metafizikai értelemben vett másik, „*van a valóság s van a tény / a köztes úr a gondolat / - - - és senki sincsen a helyén / csak a szótárban a szavak*” — írja egy korábbi versében (Állunk a világ közepén). Naplójegyzetében hozzáteszi: „*lám, a szavak is milyen készségesek, serények, mi mindenre kaphatók, ha a valóságot kell eltakarni. Úgy állnak a papíron, mint a kváderkövek, egyetlen rés sem látszik*”. Úgy tűnik, a haiku mint versforma és mint műfaj alkalmazása épp ezt, a szavak közvetítő közegének, a medialitásnak e (poszt)modern, a rés metaforájához tapadó problémáját oldhatja meg, mégpedig annyiban, amennyiben lehetővé teszi, hogy a szavakon-túliségben egzisztáló, elfedett rés megmutassa magát. Ennek érdekében a bertóki haiku ellene dolgozik a vers anyagául, közvetítő közegéül szolgáló szavak materialitásának. A költő a versek szóanyagát jelentős mértékben a tradíció által formált,

költői toposzokként ismert metaforák köréből választja (ég, madár, jég, küszöb stb.), így a tipográfiailag megjelenő szavak közé és mögé beépül a „megelőzöttség”, mely korábbi ismereteket, emlékeket, benyomásokat hív elő, tehát a materiális kötöttségtől elszakadva hoz létre valamiféle bizonytalan, a megsejtéssel rokon, a befogadói tudatban szinte pulzáló jelentést. A *Háromkák* szerzője a haiku műfaját így egyfajta mediális átkódolásra használja fel. Ennek valószínűségét erősíti meg a pálya egészét jellemző poeta doctusi hajlandóság, amely korábban például a szonett bertóki „átszabásában”, „domesztikációjában” (Nagy Boglárka: *Botoltság, vacakolás, súlyosbítás*, 2004.) nyilvánult meg. (Az *ágakból gyökér* című kötet átstrukturálta az oktáva-szextett osztatú szonettet, a *Kő a tollpihén* megváltoztatta a szótagszámot.) A haikuk egy része (9 füzér, a *Háromkák* anyagának egyharmada) a 2003-as *Valahol valami* című kötetben is szerepelt, szonettek, szabad versek, limerickek közé ékelve, a jelen kiadásban azonban egyedüli, a fentebbiek értelmében tehát többletjelentést hordozó versformaként.

Érdekes annak vázlatos áttekintésével folytatnunk, hogyan „házasítódik” Bertók László tollán a haiku? Szepes Erika (*Haiku: Egység – teljesség – magány*, 2001) a magyar haiku típusok között megemlíti a „formatartó és a japán tartalomhoz közelítő haikuk” csoportját és a „formatartó, de tartalmi újítást hozó magyar haikukét.” Úgy tűnik, Bertók László háromkái leginkább ehhez a két csoporthoz tartoznak, s ezzel folytatják a megőrzés és megújítás kettősségével jellemezhető, egy évszázados európai haiku-hagyományt: 1905-ben jelent meg Franciaországban az első európai haiku-kötet. A háromkák nemcsak formai (5-7-5 szótagos, háromsoros versek), de más műfaji-poétikai jellemzők tekintetében is rokonságot tartanak a japán haikuval. Tartalmaznak például kigokat (évszakra utaló szavakat), a leggyakoribb japán kigok közül is többet: kakukk (jelzőtlenül és jelzősen) hold, jég, cseresznyefa, béka; keridzsit (a második sor végén álló hasítószót) vagy ennek szerepét betöltő vissza-visszatérő, azonos szófaji-grammatikai funkciójú szavakat, illetve a hazai hagyománynak megfelelően írásjelet. „*Körömvész*” — mondja, / s ír, ír a költő, mintha / zászlóra írná (60/7); *Évszázad? Evezred? / Örökkévalóság, ha / van még egy perced* (18/7); *Gyufásdobozra / írni a verseit, ha / gyufája volna* (19/2); *Elnyel a kotyvasz. / A rend értelmetlen, ha / nem trehánykodhatsz* (21/8). Írásjel tölti be a keridzsi szerepét: *Örökké szombat. / A lopakodó árnyék, / hogy már csak egy nap* (22/3); *Jácint, ibolya (...)* / *Lábujjhegyen fülelek: / Ki? Miért? Hova?* (30/8). Igen

gyakori, hogy a háromkák struktúráját az úgynevezett „tartalmi kontradíció” alapvetően meghatározza, vagyis az első két sor együvé tartozását a harmadikkal szemben az esztétikák által a „következési várhatóság ellentétéként” meghatározott fordulat valószínűsíti meg. A kontradíció Bertók Lászlónál épp úgy lehet humoros, mint ironikus, meghökkenítő vagy megdöbbenítő. *Kulcslyukhoz ajtót, / ablakhoz házat, lássa, / hogy eddig kukkolt* (41/5); *Ribiszke, egres, / málna, barack, szamóca, / a mai vers ez* (51/9); *Verébfőkák. / Repülni tanítják a / béna diófát* (47/6).

A háromkákban — melyeket a-b-a szerkezettel megrímelt a költő — a hagyományosan 2 + 1 képlettel kifejezhető ritmikái ellentét gyakran módosul 2 + 1 struktúrára, de gyakori az is, hogy a ritmus a „kétagú oppozíció” (Lotz János) és a változatlan visszatérés versminimumát valószínűsíti meg. Ekkor a szélső, tehát az öt szótagos sorok közötti kapcsolat az erősebb (variációsán) ismétlődő, például: „*Átkiabálnak, / igen! Látszik a ránc, de / az is egy állat*” (62/6); *Ha kicsit él még, / önmön szemével nézi / végig a végét* (78/8). A ritmusszerkezet variációgazdagsága a versek mondattani felépítésének sokszínűségéből is következik. Az egyszerű bővített mondatra épp úgy találunk példát mint az alá- és mellérendelésre, a közbeékelő szerkezetekre. A mondattani cezúra többnyire egybeesik a sorváltással, de a kettő szétcsúsztatása enjambementes struktúrákat is létrehozhat és különböző „ritmusvonzásokat” valószínűsít meg.

A versformát és a műfaji-poétikai jellemzőket érintő hasonlóságoknál meghatározóbb azonban az a világnézeti-szemléleti rokonság, melynek körébe elsősorban az individuuma és a természet kapcsolatának, s az egyszerre reprezentációs és szimbolizációs költői eljárásokkal érzékeltetett szemlélődésnek mint megértésnek témája vonható. E hasonlóság azonban nem hasonulás valamihez, hanem rátalálás valamire, ami az immanens költői világban már eleve meglévő attitűdöt mintegy felerősíti. Olyasmiről van szó, amivel kapcsolatban a kritika már a szonettek és a szabadversek korszakában is így fogalmazott: „nem a küzdés, hanem a szemlélődés, nem a harc, hanem az arról való lemondás az etikai vezérlőelve” (Márkus Béla: *Nem dolgozunk feledni*, 2000), „ön maga életében mitikus alapszituációkra ismer rá” (Csűrös Miklós: *Bertók László*, 1995), „legszemélyesebben marad szenvtelen” (Nagy Boglárka: *Botoltság, vacakolás, súlyosbítás*, 2004). Vagyis Bertók László háromkáiban nyelviileg teremődik meg a természetben és a tárgyi világban önmagát egyszerre rezonőrként és szemlélőként meghatározó én. Bennük ugyanakkor a korábbiakhoz képest

hangsúlyosabban mutatkozik meg az a reflexív viszony, amely a konkrét tapasztalás és a „törvényyszerű az, ami természetes”-kijelentése közt épül ki. A haiku nagymesterének, Basónak e megállapítása ugyanis problémátlanul és így egyszerre vágyottnak, de lehetetlennek is mutatkozik az ezredvég aktualitásainak, kérdéseinek tükrében.

A kötet lírai történéseinek folyamata több helyütt jól követhető rajzolatokat ad, a kilences bokrokba rendezett, címmel ellátott háromkák „összeolvashatók”. A rendezés elvét tematikus, történeti-narratív szempontok, de olyan poétikai eljárások is meghatározzák, mint például a *Csukódna, nyílna* esetében a nézőpont és a térirányok kiépítésének költői eljárása. A legelső haiku-lánc (*Fagy, hó, macskanyom*) koherenciáját a hó-motívum többszöri megismétlése, majd a vele érintkező szemantikai mezők egymásra rétegződése (*fagy, jég*), ezután az ezekhez más, jelentéstanilag vagy hangulatilag szinte láncszerűen illeszkedő szavak, kifejezések (*fagyjon csak be (...)* *durva nyom, lyukas lobogó, túlélő levél*) hozzáépülése teremti meg, s így lassan és bizonytalanul, de kirajzolódik egy lehetségesnek vélt értelem-összefüggés. Képet kapunk a lírai alany pozicionálási folyamatáról, melyben a legfontosabb koordináták: a magány (*Nyikorgó küszöb / ne ríj, tudom, ki ment el, / s hogy senki se jött. 7/1*), a riadt szemlélés (*Fagy, hó, macskanyom. / Mint az egér pislogok / ki az ablakon. 7/2.*), a kétségbeesettség (*Föld, ember és ég. / Három lábú kerékbe / tördel a kétség*). Az én szituálását a későbbiekben is negatív hangulatú és jelentéstartalmú képek (*lyukas lobogó, önmagát túlélő levél*) határozzák meg, ám ezekkel oppozíciós viszonyt teremtenek a változásban megmutatkozó állandóság jelei. A jég és hó eddig szorongást, dermedtséget hordozó szimbolikus, archetipikus jelentése helyébe a *nem felejtés* és a *jelet-, nyomot-hagyás* és tudni akarás metaforái kerülnek. Majd „elindulunk” (*Csattog, megcsörren, / elröpi egy-egy bokor. / Megyek. Mögöttem. 10/1*), s e meghatározatlan valami-felé-tartás tevékenysége a fikción belül reálisnak föltüntetett reprezentációk, illetve valamilyen imaginárius mozgásfolyamat szövegese, metaforizációja révén jelződik. A kinetikus szignifikátumok a térbeli mozgást, kiterjedést és a szellemi-spirituális utat egyaránt rögzítik. (A *bokor* egyszerre növény és verscsoport, a rigók méregette *repülés* konkrét mozgás (kísérlet) és az írás metaforája, a *korai sötét* a napszak, illetve a történelmi kor és az életkor metaforája egyszerre.) E kettősség érzékeltetésének érdekében a referenciális azonosításokhoz visszahátráló olvasásmódot a maga rögzített pályáiból a *Háromkák* többféleképp is

kibillentik. Egyrészt a versek saját mikro- és makrostrukturális jelentésképzései közti differenciák és ellentmondások révén (például az *Olvad, odafagy* című vers harmadik haikujában a *tojás sárgája* a mikrostrukturális, tehát a háromsoros „strófa” szintjén nem tartalmazza azt, a napra mint égítetre történő metaforikus utalást, melyet a verségsz és a kötet egészének természeti képeiből kikövetkeztethetünk), másrészt azokkal az általában egy-egy szóra korlátozódó absztrakt fogalmakkal, melyeknek nincs látványi vonatkozása (a 15/9-es versben például a „semmi”: *Gombot kötni rá, / eldugni a semmit az / árnyéka alá*).

De ahogyan a versek az oppozíciós viszonyt a szimbolikus-szemantikai szinten létrehozták (lásd a jég, a hó ellentmondó jelentéseit), ugyanúgy kialakítják a megértés vonatkozásában is. A reprezentáció mint megértés megrendüléseit ugyanis ellenpozíttja az a „metastrukturális” megoldás, melyet Bertók László költészete kapcsán „számszimbolikának” nevez a kritika. A költő így fogalmaz: „a hármas szám (és többszöröse) szerinti ciklusok, verscímek, verscsoportok bizonyos értelemben a kerti rend miatt vannak”. A régi korok a romboló, kaotikus erők leküzdéséhez mértéket és arányt kerestek, a számokat a világ leírásának speciális kódjaként működtették. Ebben az értelemben ennek az archaikus, „koordináló” gondolkodásnak posztmodern kori felelevenítésére lelhetünk Bertók László háromkaiban.

Az út-szimbólum a kötet két legutolsó strófájában visszatér és mind a fikcionált térbeliség, mind a metatextualitás vonatkozásában egyfajta végponthoz jutást érzékeltet: *A végtelenbe / mégy folyton, s jó, ha eljutsz / megint a kertbe. (93/8); Amit két szóval, / pláne eggyel elmondhatsz, / maradjon sóhaj. (93/9)* A romantikus végtelenség- és kert-toposzra is alludáló, az újrakezdés lehetőségét a tapasztaláshoz kötő zárás önironiája a költői tevékenységre és a versben pozicionált szubjektumra magára is kisugárzik. A kötetben mindaddig autentikusan jelenlévő és működő rövidforma mint a megszólalás, a versbeszéd szükséges mennyiségi minimuma itt *ad absurdum* redukálódik, s helyét játékos ironiával átadja a nyelvi tagolatlan, csaknem nonverbális, illetve verbalitás előtti „stádiumnak”, a *sóhaj*nak.

A költő intését végül mégsem szívlelheti meg a recenzens, két szó mégis helyet kér magának. A kötet: valóban kvalitásos. (*Magvető, Budapest, 2004*)

VARGA EMŐKE

KORSZAKVÁLTÁS VAGY KORSZAKHATÁR A KÖLTÉSZETBEN

A líratörténet, mint szinte minden művészet története, hullámok játéka. Az egyik már elvult, de a másik már készülődik. Más, mint az előző, de anyaga ugyanaz, vagy hasonló. A szemlélő regisztrálja az eseményeket, s miközben feltérképezi a múltat és a félmúltat, már az új jelekre és törekvésekre is figyel, amelyeknek jó néhány jellemzőjét a korábbi korszakokban is tetten érheti. Ilyen figyelmes tekintetű összefoglalása a félmúltnak és jelenünknek Pomogáts Béla *A költészet szigettengere* című tanulmányköte, amelyben nyomatékkal szól az ezredforduló lírai állapotáról, s kiemeli, hogy a költészet módosulásának egyik oka a hagyományos szavak „esztétikai kiüresedése”. Az új generációk egyre kritikusabban viszonyulnak a korábbi magyar líra a maga korában igen jelentős fejleményeihez is, például Illyés Gyulához, s az is kérdés, vajon a harmadik nemzedék itt szerepeltetett alkotói, akik közül többen már a „klasszikus” címre is jogosultak, érdemük és jelentőségük szerint maradnak-e az irodalmi tudat részei. Jól látni, hogy vannak még törekvéseiknek utóvédjei. Kiemelkedő közülük például Szöllösi Zoltán, akinek *Angyal lépked fölfele* című kivételesen szép versválogatása nemcsak a lírai hagyomány folytatása, hanem annak is bizonyítéka, hogy a líra egyensúlyát az érzés harmóniája és a hit biztonságára teremti meg. Ez a nagyszabású versvilág az igény megfogalmazásával ragadja meg az olvasót. A küzdő ember jelenik meg benne, aki igyekszik kiteljesíteni önmagát, s tehetségéhez méltó művet alkotni: „Nagy verset írk, / széleset, / mint az út /, de háznál. / hazádnál irgalmasabbat, / azoknak, / akik háznak, / hazájuk körül bujdosnak / és hűek maradnak” (*Megfeszítettet*).

A „hűség” egyik kulcsfogalma lírájának, s nemcsak életalkotó jelentése, hanem esztétikai tartalma is fontos. S hasonló benyomásokat szerezhetünk például Gutai Magda *Fiam könyve* című, fájdalmas szoltárokat és siratókat tartalmazó kötetéből is. Mert a költészet változásának pillanatában a hagyományos mondanivaló és formák még egyszer teljes érettségükben mutatkoznak meg. Jó példája ennek a nagy orosz lírikus, Jeszenyin költészete, amely — mint ezt Cs. Varga István bizonyítja a *Folyóba hulló égi kék* című kötetében — a mai magyar lírai gondolkodásra is hatással van. Ám az újabb hazai lírára mégis inkább illik „az újmagyar dal” kifeje-

zés, amely Sággy Miklós és Tóth Ákos közös, lírakritikákat tartalmazó kötetének címe. Ebben sem a legfiatalabbak vonulnak föl, hiszen Mar-no János, Borbély Szilárd vagy Schein Gábor megbecsült, közismert alkotók, viszont bárkiről szóljanak is, döntő kérdésként vetik föl: „...e költészet vajon megmarad-e az elvesztettre fogékony, kitartó hívásként, vagy más, tartós igazságok felé tájékozódva kilép majd az elégia köréből”. Persze talán az a legizgalmasabb kérdés, vajon az új magyar líra valóban a tartós igazságok iránt tájékozódik-e, mint ezt Schein Gáborék teszik, vagy végképp elmerül-e kétségei és bizonytalansága között. A tájékozódásnak egyébként a fiatalabbak rövidprózájában is érdekes megoldására figyelhetünk (közhely, de meg kell említeni, hogy a líra és a próza egyre inkább közelít egymáshoz). Zimonyi Zita például a játékoság derűjével ábrázolja az élet fontos kérdéseit (*Vigasztalódás*), a szlovákiai magyar író-irodalomtörténész Bárczi Zsófia viszont a játékoságot ironiával színezve figyelmeztet a lét ellentmondásaira, felvillantva azokat az eszményeket, amelyek biztos tájékozódási pontjaink (*A keselyű hava*).

Tomaji Attila *Keresztmetszet* címmel kiadott verseskötnyvében az a meglepő, ahogy a szavakat új alakzatokba rendezve a vers ritmusát és rímelését is átrendezi, anélkül, hogy értelmetlenné vagy érthetatlenné válnék. Kifejezései és szöfűzései néha meglepőek, de ezekben a fordulatokban is tetten lehet érní a hagyomány ösztönző jelenlétét. Vannak még apróbb bizonytalanságai, amikor annyira elragadja képzelete, hogy közhelybe fut megfogalmazása. Semmi képp nem írnek le ilyen sort: „*Templomsárga falainkról csorog a csönd —*”, vagy ilyet: „*Számomra puha parancs: — szelídéd tenni szemeimet...*”, ez azonban mit sem változtat azon, hogy lírájának egészében érezni azt a gondolati többletet, amelyet a modernség olykor tagadni látszik: „*remélem / túl a halálon / túl a legmélyebb álmon / megtalálom / mit a létben / e sükítő fényben / s olvadó éjben / hiába keresem*” (*Morndogatni való*).

Tehetségét, hűségét olyan mértékadó költő ismeri el, mint Mészöly Dezső. Joggal. A mérsékelt újító igazi egyéniség, komoly tehetség. S hasonlóképp jellemezhetjük Gombkötő Csaba költészetét is. Két köteté (*Esőhang; ecseted hó*) alapján formálhatunk véleményt róla. Próza, pontosabban lírai próza a legszemélyesebb műfaja, azaz apró történetei versszerűvé válnak, álom és valóság együttesében. Ez a két kötet már

a legmodernebb irodalmi kifejezőmód megvalósulása: váratlan képzetársítások öserdején kell átvágnunk magunkat, hogy megfejtjük az író valójában igen komoly mondanivalóját.

Tizenkét fiatal költő, próza- és esszéíró műveit tartalmazza az Accordia Kiadó *Létszám feletti angyal* című antológiája. A kiadó által meghirdetett irodalmi pályázatra 679-en neveztek be, ez a kötet a zsűri által nyertesnek minősítették műveit tartalmazza. Tulajdonképpen ez volna a nemzedékváltás útja: támogatni a pályakezdőket, hogy idejében hangjukra találjanak, és nyomtatásban szembesülhessenek műveikkel. Ennek a gyűjteménynek ez a példaadása. A benne szereplőket merészség volna méltatni, de hadd idézzek egy ízlésemhez közel álló költeményt, Kele Fodor Ákos *Ecce homo* című négy sorosát: „Tombolj ó nagy elem, mint isteni jóakarát, s ím / — minthogy gyöngye vagyok — célod előtt hajlok. / Gyilkos erő ölel át? Félni, dacolni szabad? / Nem látok tüzet égni, de érzem, a Tűz erejét még.”

E vers klasszikus lüktetése is azt mutatja, hogy régi és új metszéspontján mintha lassú visszarendeződésnek volnánk tanúi, melynek során az élet legfontosabb értékei nem lúgozódhatnak ki az irodalomból. Szerencsére. (Bárczi Zsófia: *A keselyű hava*. Ab-Art. – Cs. Varga István: *Folyóba hulló égi kék*. Szombathely. – Gombkötő Csaba: *ecseted hó*. Kairosz; *Eső-hang*. Tarsoly Kiadó. – Gutai Magda: *Fiam könyve*. Orpheusz Kiadó. – *Létszám feletti angyal*. Accordia. – Pomogáts Béla: *A költészet szigettengere*. Litera Nova Kiadó. – Sággy Miklós – Tóth Ákos: *Az újmagyar dal*. Szeged. – Szöllősi Zoltán: *Angyal lépked föld fele*. Szent István Társulat. – Tomaji Attila: *Keresztmetszet*. Alterra. – Zimonyi Zita: *Vigasztalódás*.)

RÓNAY LÁSZLÓ

CARSTEN PETER THIEDE: PÉTER APOSTOL NYOMÁBAN. A titkos Péter akták

A 2004-ben elhunyt Carsten Peter Thiede, a Londoni Egyetem Germanisztikai Intézetének örökös tagja már a Holt-tengeri tekercsek vizsgálatával tett hírnévre szert. Most megjelent könyve az egyháztörténelem egyik legnagyobb alakjáról, arról a Péterről szól, akit Jézus Krisztus tanítványává választott, Kéfának, latinul Petrusnak, azaz „sziklának”-nak nevezett, sőt neki mondta: „erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt” (Mt 16,18).

A szerző legelőször a történelmi helyről: Bétsaidáról ír, amely város Péter korában a Genezareti-tó legnagyobb halászáti központja lehetett. A hely és az adott kor felvázolása — a

háromféle: zsidó, római és ókori keleti kultúra a maga vallási, nyelvi és kulturális sokszínűségével és ötvöződéssel — rendkívül izgalmas történetet és fordulatokban bővelkedő személyi és közösségi sorsokat eredményezett. A hely és a korkép után megrajzolja az utat — az új források alapján —, amit Simon/Péter megtett Jézust követve Bétsaidától Kapornaumon át Jeruzsálembe, Jaffába, Cézareába, Rómába és Antiókiába, majd vissza Jeruzsálembe és ismét Rómába.

Thiede igyekszik meghatározni Simon életkorát, hiszen az Újszövetségben nincs tudósítás sem születéséről, sem ifjúságáról, sem élete befejezéséről. Apja Jóna volt, ő pedig tevékeny halász, s feltehetően már a Jézussal történt találkozás előtt házas volt, ugyanis Jézus meggyógyította az anyósát (Mt 8,15; Mk 1,30; Lk 4,38). A szerző Péter fellépésével kezdi történelmi felderítését, elsősorban a kortársak és a Péterrel együtt dolgozók között. Az Újszövetség 27 iratból álló gyűjteménye mellett figyelembe veszi Pál apostol Péterrel kapcsolatos két levelét is. De mindennél meggyőzőbbek az Apostolok Cselekedeteinek fejezetei Szent Péter tetteiről és beszédeiről. A korábbi és későbbi legendák is érdekes tudnivalókat rejtenek. Jelenlétét számtalan irodalmi, történelmi és régészeti helyen érzékelhetjük.

Minden hitelesnek tekinthető adatot számba véve Péter történelmi személyként válik kézzelfoghatóvá. Egy ilyen háttér előtt az Újszövetségben az ő neve alatt olvasható két levelet is elfogulatlanabban lehet megérteni. Az első körülbelül 59-ben, a második 60-ban íródott. Születése időpontja az „időszámítás” előtti évekre eshetett. Az *elhíváshoz vezető út* részletei után a *Korai együttélés* két kis fejezete vezet el bennünket *Egy jellem formálódásához*. Péter igen korán lesz „Primus inter pares”, de nem kiemelt személy ő, belenő szerepébe. (Például egyedül neki van bátorsága, hite, hogy elhagyja a bárkát, és Jézus felé menjen a vízen.) A Húsvét és Pünkösd után Péter még nagyobb cselekedeteket visz majd véghez, csodákat, melyek azért sikerülnek, mert megszilárdult hite teljes erővel hat. Ő mondja ki, még a jeruzsálemi bevonulás előtt: „A Messiás vagy” (Mk 8,29). Ez a hit vezeti Pétert egészen a mártírságig. A *Péter bizonyítéka* című fejezetből igen sok érdekes bizonyítékot olvashatunk még Péter elhivatottságáról is.

A német alapossággal, de angolszász könnyedséggel megírt könyvet kortörténeti kiegészítők és jegyzetek, illetve térkép zárja. (Ford. Böröcz Enikő, Csokonai Attila és Szegedi Eszter; *Trivium Kiadó*, Budapest, 2005)

FRIDECZKY FRIGYES

GÁRDONYI MÁTÉ: EGYHÁZTÖRTÉNET

I. Ókor, középkor – II. Újkor, modern kor

Gárdonyi Máté egyháztörténész, plébános, a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola Egyháztörténeti Tanszékének oktatója elsősorban hallgatói részére készített egyetemes egyháztörténeti jegyzetet két kötetben. A könyv a szemeszterek során elhangzott anyagra épül, a leírtak terjedelme és felosztása, a súlypontok kijelölése elsősorban az intézmény tanrendjéhez igazodik.

A két kötet több tekintetben is túlmutat a főiskolai jegyzetek kategóriáján, keretein, hangsúlyozva ugyanakkor, hogy annak minden pozitívumát magán viseli, annak minden elvárható kritériumának megfelel. Pedagógiai szempontból vizsgálva egy logikusan felépített, áttekinthető, olvasható és könnyen elsajátítható munkát ismerhetünk meg, ahogy az egy jó tankönyvhöz illik.

A kötetek anyaga szerkesztett, egységes és arányos. A fejezetek, alfejezetek hasonló terjedelemben és részletességben íródtak, talán a 16. századi egyházreform problematikája, az egyház egységének helyreállítására tett kísérletek, a reformáció változatai és a Trienti zsinat előzményei, hatásai kaptak nagyobb hangsúlyt, nem véletlenül, hiszen ez a korszak szolgált témájául a szerző doktori disszertációjának (*A papi élet reformja a Trienti zsinat korában* — ismertetése: Vigília, 2004. 7.). A terjedelmi többlet azonban nem zavaró a munka egésze szempontjából. Mintegy 400 oldalban természetesen nem lehet az egyháztörténelem minden kérdésére kitérni, Gárdonyi Máté kiemel egyes témákat, és azokat értékeli. A mű egészét tekintve egységes képet kapunk a katolikus egyház történetéről, nem érezzük úgy, hogy egy széttagolt kötetben részmunkákat olvasnánk. Az egyes korszakok történeti hátterét természetesen nincs mód részleteiben megrajzolni, de bizonyos történeti vonatkozások említésével, vázolásával mégis több helyen találkozhatunk. Ezek logikusabbá, érthetőbbé teszik a szöveget.

A szerző praktikusán osztja ketté a két kötetet az általa tárgyalt négy nagy korszak között. Az elsőben az ókori és a középkori egyháztörténetet mutatja be (a középkort kissé rendhagyó módon nem az 1300-as évek elejével, V. Celesztin pápa lemondásával, illetve VIII. Bonifác halálával, vagy az 1517-es évvel, Luther színrelépésével, hanem a Konstanzi és a Bázeli zsinat tárgyalásával zárja), a második kötet pedig az újkor és a modern kort tartalmazza.

Az első kötet módszertani bevezető-fejezettel kezdődik (mindkét kötetben azt láthatjuk,

hogy a szerző bátran nyúl módszertani kérdésekhez, a jelentősebb kérdésekkel kapcsolatban nagy ívű historiográfiai áttekintést nyújt). Ebben az egyháztörténelmet mint teológiai tudományt, az egyháztörténetet mint üdvtörténetet vizsgálja. Bemutatja, hogyan alakult ki az egyházi intézmények változásai iránti érdeklődés, melyik korszakban hogyan viszonyult a tudomány az egyháztörténethez.

A jegyzetnek pozitívuma, hogy a legmodernebb kutatási módszerek alapján készült, a legújabb nemzetközi szakirodalmakat használja, és ezáltal olvasóit, főiskolai hallgatóit is „beemeli” napjaink tudományos diskurzusába, új perspektívákat kínál az egyháztörténettel foglalkozóknak (éppen ezért sajnálatos, hogy hiányzik egy áttekintő irodalomjegyzék mindkét kötetből). Vállalja a kényesebb kérdések tárgyalását is, és azt tapasztalhatjuk, hogy a szerzőnek sikerül új, objektív és érthetőbb megvilágításba helyezni azokat. Felsorakoztatja a különböző érveket, melyeket ütköztet is egymással. Gárdonyi Máté bátran, jól és logikusan érvel. Viszonylag nagy mennyiségű és jól megválasztott idézeteket olvashatunk (forrásokból, szakirodalmakból) mindkét kötetben, amelyek egyszerre illusztrálnak és értelmeznek is.

A két kötet abban is túllépi a főiskolai jegyzetek kereteit, hogy megkísérel utat mutatni, válaszolni igyekszik az egyházat ért kihívásokra. Bemutatja, milyen feladatok, új utak állnak a katolikus egyháztörténet-írás előtt.

Gárdonyi Máté egyéni stílusa „átjön” az olvasóhoz. A kötetek hangneme, hangvétele „befogadható”, olykor még a szerző humora is megnyilvánul. A szűk keretek között is kitűnik, Gárdonyi Máté szeret „sztorizni” (például VIII. Henrik házasságainál), és ezek a részek oldottabbá teszik a szerkezetet. Jelzőivel, megállapításaitól több esetben is állást foglal (IX. Piuszal kapcsolatban például „önuralmát veszítve szemrehányást tett” Guidi bolognai bíborosnak; „megmakacsolta magát” – II/167.).

Végül egy negatív észrevételt tennék, ami a korrektúrára vonatkozik, melyre a szerkesztő, a kiadó nem fordított nagyobb figyelmet (annak ellenére, hogy mindkét kötetnek van szerkesztője és technikai szerkesztője is). Elütéseket (mohácsi csata – 1626), tipográfiai hiányosságokat (sorkizártról balra zártra vált az igazítás) fedezhetünk fel olykor, amelyek bosszantóak egy tartalmilag ilyen jó minőségű kötetnél. (*Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola*, Veszprém, 2003, 2004)

GÓZSY ZOLTÁN

SOMMAIRE

Les Tiers Ordres — autrefois et de nos jours

- NIKOLETT MURÁNYI: Les Fraternités Laïques Dominicaines
 ALBERT WOLSKY: Les Fraternités Séculières de Saint François
 EMŐKE TERÉZIA VÉN: L'Ordre Séculier du Carmel Theresien
 ATTILA PÁL SÁROSI: L'Oblature bénédictine
 ÁGOTA LÁSZLO: L'Oblature cistercienne
 ■ Entretien avec János Lukács, Supérieur Provincial de la
 Compagnie de Jésus

INHALT

Dritte Orden — einst und heute

- NIKOLETT MURÁNYI: Die Dominikanischen Laiengemeinschaften
 ALBERT WOLSKY: Der Weltliche Franziskanische Orden
 EMŐKE TERÉZIA VÉN: Teresianischen Karmel-Gemeinschaft
 ATTILA PÁL SÁROSI: Die benediktiner Oblation
 ÁGOTA LÁSZLO: Die Zisterzienseroblation
 ■ Gespräch mit dem Jesuitenprovinzial János Lukács

CONTENTS

Tertiary Orders — their Past and Present

- NIKOLETT MURÁNYI: Lay Dominican Fraternities
 ALBERT WOLSKY: The Franciscain Lay Order
 EMŐKE TERÉZIA VÉN: The Secular Order of the Teresian Carmel
 ATTILA PÁL SÁROSI: The Benedictine Oblation
 ÁGOTA LÁSZLO: The Cistercian Oblation
 ■ Interview with János Lukács Jesuit Provincial

Főszerkesztő és felelős kiadó: LUKÁCS LÁSZLO

Szerkesztő: BENDE JÓZSEF Szerkesztőségi titkár és tördelő: KÁLMÁN ZOLTÁNNÉ

Munkatársak: DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG (Egyháztörténet), GÖRFÖL TIBOR (Teológia), HAFNER ZOLTÁN (Szépirodalom),

ROCHLITZ KYRA (Mai meditációk)

Szerkesztőbizottság: HORKAY HÖRCHER FERENC, KALÁSZ MÁRTON, KENYERES ZOLTÁN,

KISS SZEMÁN RÓBERT, POMOGÁTS BÉLA, RÓNAY LÁSZLO, SZÖRÉNYI LÁSZLO

Indexszám: 25 921 HU ISSN 0042-6024; Nyomás: Veszprémi Nyomda Rt.

Felelős vezető: Fekete István vezérigazgató

Lapunk megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Kulturális Alapprogramja támogatja

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Budapest, V., Piarista köz. 1. IV. em. 420. Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444. Postacím: 1364

Budapest, Pf. 48. Internet cím: <http://www.vigilia.hu>; E-mail cím: vigilia@vigilia.hu. Előfizetés, egyházi és templomi árusítás: Vigilia Kiadóhi-

vatala. Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, a Magyar Lapterjesztő Rt. és alternatív terjesztők. A Vigilia csekkszámja száma: OTP.

VII. ker. 11707024-20373432. Előfizetési díj: 2005. évre 2.760,- Ft, fél évre 1.380,- Ft, negyed évre 690,- Ft. Egy szám ára 300,- Ft. Előfi-

zethető külföldön a KKV-nál (H-1389 Budapest, POB 149.). Ára: 55,- USD vagy ennek megfelelő más pénznem/év.

SZERKESZTŐSÉGI FOGADÓÓRA: KEDD, CSÜTÖRTÖK 10-14 ÓRA. KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

Ára: 300 Ft

VIGILIA

SZEMLE

- Korszakváltás vagy korszakhatár a költészetben

CARNSTEN PETER THIEDE Péter apostol nyomában.

A titkos Péter akták

GÁRDONYI MÁTÉ Egyháztörténet I. Ókor, középkor – II. Újkor, modern kor

A SZEMLÉKET ÍRTÁK Frideczky Frigyes, Gőzsy Zoltán és Rónay László

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBÓL

- II. János Pál – XVI. Benedek
- Adriányi Gábor, Borbándi Gyula, Dévény István, Gáspár Csaba László, Hafenscher Károly, Losonczy Péter és Rónay László tanulmánya
- Danyi Zoltán, Határ Győző, Horkay Hörcher Ferenc, Tandori Dezső, Vasadi Péter és Clive Wilmer írása

ISSN 004260242-4

9 770042 602425